

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณผู้ประกอบการกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ :

ศึกษากรณีอำเภอราชสาลีน จังหวัดฉะเชิงเทรา

Relationship between Level of Entrepreneurial Spirit and
Economic Security : A Case Study of Rajchasarn District,
Chachoengsao Province

วิทยานิพนธ์

โดย

นายมณฑป เอกสิงห์ชัย

เสนอต่อคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับสูง

พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

พ.ศ. 2538

ISBN 974-8164-83-7

วิทยานิพนธ์ : ความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับการประกอบกิจการกับความมั่นคง
ทางเศรษฐกิจ : ศึกษากรณีอำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา
: Relationship between Level of Entrepreneurial Spirit
and Economic Security : A Case Study of Rajchasarn
District, Chachoengsao Province

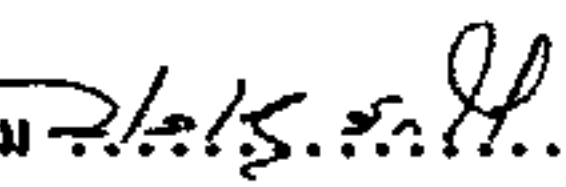
โดย : นายมนต์พล เอกสิงห์ชัย
: Mr. Mondop Aksinghachai

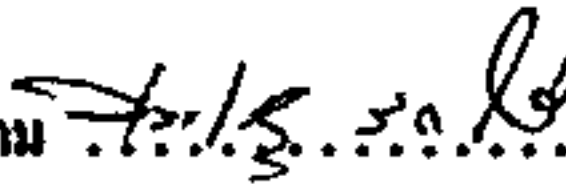
นักศึกษาพัฒนาลังคม : ภาคปกติ รุ่นที่ 14 รหัส 520352019

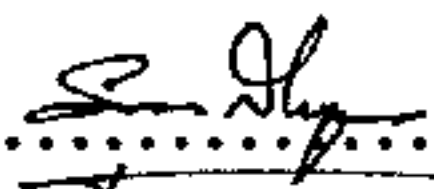
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็น
สมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาลังคม) ได้

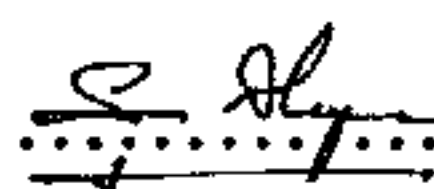
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

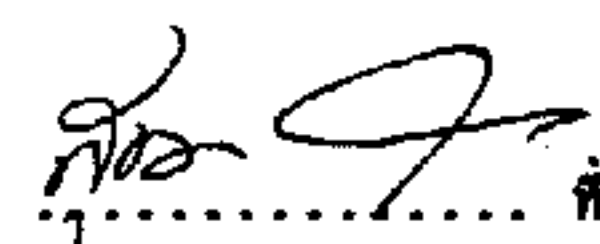
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

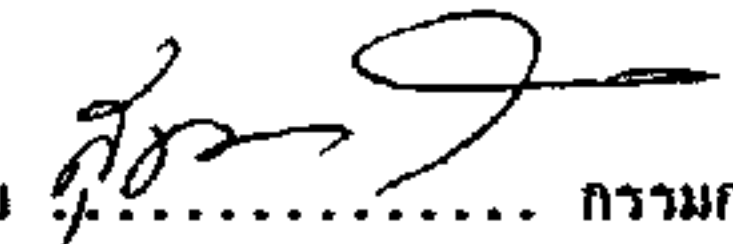
ลงนาม ประธาน
(อาจารย์ประเสริฐ รักไทยดี)
วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2538

ลงนาม ประธาน
(อาจารย์ประเสริฐ รักไทยดี)
วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2538

ลงนาม ที่ปรึกษา
(อาจารย์สุภา ภิรัตน์บุตร)
วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2538

ลงนาม กรรมการ
(อาจารย์สุภา ภิรัตน์บุตร)
วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2538

ลงนาม ที่ปรึกษา
(รศ.ดร.สุพรรณิ ไชยอำพร)
วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2538

ลงนาม กรรมการ
(รศ.ดร.สุพรรณิ ไชยอำพร)
วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2538

คณะพัฒนาลังคมอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาลังคม)

รองศาสตราจารย์ คณบดี
(สากุล จริยวิทยานนท์)

วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2538

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ : ความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบการกับความมั่นคง

ทางเศรษฐกิจ : ศึกษากรณีอำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

โดย : นายมณฑป เอกสิงห์ชัย

ชื่อปริญญา : พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

วิชาเอก : การวิเคราะห์และวางแผนทางสังคม

ปีการศึกษา : 2538

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยพื้นฐาน โดยใช้วิธีการแบบอุปนัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางจิตวิสัย อันได้แก่ "ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ" และตัวแปรทางจิตวิสัย อันได้แก่ "ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ" ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาตัวชี้วัดระดับจิตวิญญาณกับประกอบการและตัวชี้วัดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษามีหน่วยในการวิเคราะห์ คือ หัวหน้าครัวเรือน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและแบบสัดส่วนไม่เท่ากัน เพื่อเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 1,010 คน ในพื้นที่อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา การเก็บข้อมูลกระทำโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ และมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าโคสแควร์ โดยมีสมมติฐานที่ใช้ในการศึกษาสี่ประการ คือ

1. ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ มีความสัมพันธ์ในทางบวก กับ
ความรู้ถึงมั่นคงในอาชีพ ของหัวหน้าครัวเรือน
2. ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ มีความสัมพันธ์ในทางบวก กับ
รายได้สุทธิ ของหัวหน้าครัวเรือน
3. ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ มีความสัมพันธ์ในทางบวก กับ
ความพอเพียงของรายได้ ของหัวหน้าครัวเรือน

**4. ระดับจิตวิญญาณขั้นประกอบการ มีความสัมพันธ์ในทางบวก กับ
การมีเงินออม ของหัวหน้าครัวเรือน**

ผลการศึกษา พบว่า ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งชื่อ นั่นคือ หัวหน้าครัวเรือนที่มี
แนวโน้มระดับจิตวิญญาณขั้นประกอบการสูง จะมีความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ มีรายได้สุทธิ
มีความพอเพียงของรายได้ และมีเงินออม มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีแนวโน้มระดับ
จิตวิญญาณขั้นประกอบการต่ำ

ผลการศึกษายังได้แสดงให้เห็นว่า ระดับจิตวิญญาณขั้นประกอบการ และสถาน
ภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือน มีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ โดย
หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ในอำเภอราชสาส์น มีจิตวิญญาณขั้นประกอบการในระดับปานกลาง
และระดับจิตวิญญาณขั้นประกอบการ จะมีความสอดคล้องกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ของ
แต่ละพื้นที่ จากผลการศึกษาที่ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของสภาวะทางกายภาพ
และจิตวิสัยของพื้นที่แต่ละแห่งในการดำเนินการพัฒนา ฉะนั้นมิติในการมองการพัฒนาจะต้อง
มองทั้งด้านจิตวิสัย และวัตถุวิสัยควบคู่กันไป ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าระดับจิตวิญญาณขั้น
ประกอบการถูกกำหนดให้เป็นด้านจิตวิสัย และความมั่นคงทางเศรษฐกิจถูกกำหนดให้เป็น
ด้านวัตถุวิสัย ประการสำคัญ ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นแนวโน้มของความเป็นไปได้
ในการพัฒนาตัวชี้วัดที่มีความครอบคลุม และสามารถวัดระดับการพัฒนาทั้งทาง จิตวิสัย และ
วัตถุวิสัยในแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ABSTRACT

THESIS : Relationship between Level of Entrepreneurial
Spirit and Economic Security : A Case Study
of Rajchasarn District, Chachoengsao Province

BY : Mr. Mondop Aksinghachai

DEGREE : Master of Arts (Social Development)

MAJOR : Social Analysis and Planning

ACADEMIC YEAR : 1995

This study is basic research using inductive method. It has the objective to examine relationship between objective variable which is "economic security" and subjective variable which is "level of entrepreneurial spirit". The researcher developed the indicators of the level of entrepreneurial spirit and economic security for use in the study. The unit of analysis is leader of the households. The sampling was taken multi-stage method characterized by purposive and unproportional technique. The sample group involves 1,010 people living in Rajchasarn District of Chachoengsao Province. Collecting data includes both questionnaire and interviewing. The statistics used for analyzing data are percentage, mean and chi-square. Four hypotheses are formulated as follows :

1. Level of entrepreneurial spirit has positive relationship with occupation security of the household's leader.

2. Level of entrepreneurial spirit has positive relationship with the net-income of the household's leader.

3. Level of entrepreneurial spirit has positive relationship with adequacy of the income of the household's leader.

4. Level of entrepreneurial spirit has positive relationship with money savings of the household's leader.

The results of the study show that the three above mentioned hypotheses are accepted. This means the leader who has high level of entrepreneurial spirit feels more secure with his occupation, and has the net-income, adequate income and saving money at a higher rate than with low level of entrepreneurial spirit.

Moreover, the results reveal that the level of entrepreneurial spirit and economic security of the household's leader are different according to the locations. Most of the leaders in Rajchasan District tend to have moderate level of entrepreneurial spirit. However, the level of entrepreneurial spirit is consistent with economic security of each particular area. Since the study shows that each area has different physical environment and subjective quality for implementing the development work, the dimension for development should take

into consideration both subjective and objective qualities which are represented by the level of entrepreneurial spirit and economic security respectively. Importantly, the results of the reflect possibility of developing indicators which are all-rounded and Capable of effectively measuring the development level in association with both subjective and objective aspects of each area.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นตัวแทนของความรัก ความเมตตา และความร่วมแรงร่วมใจอันยิ่งใหญ่ ที่ผู้เขียนได้รับจากบุคคลหลายท่านซึ่งผู้เขียนขอกล่าวนามไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ประเสริฐ รักไทยดี "ครู" ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ แก่ศิษย์จากวิทยาลัยเพิ่มเติมเปี่ยมด้วยความเป็นครู ท่านอาจารย์ ดร. สุพรรณ โขมอำพร และท่านอาจารย์สุภา ภัทรบุตร ที่ได้ให้ความเมตตาช่วยตรวจสอบดูแลจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้วเสร็จ

ผู้เขียนขอขอบคุณ ท่านนายอำเภอราชสาส์น และเจ้าหน้าที่อำเภอทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ ประสานงาน และอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพี่พ้าครัวเรือนของอำเภอราชสาส์นทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือให้ข้อมูลในขณะการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี ขอขอบคุณ คุณสุเทพ นวรรณทองและนักวิชาการคณะพัฒนาสังคมทุกท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการจัดเตรียมโครงการ และดูแลให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างใกล้ชิดจนโครงการแล้วเสร็จ

ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณสมศักดิ์ บุญนาค ร.ต.อ.ชาคริต มงคลศรี และคุณวิษณุ นวลยเวช ทีมงานผู้ร่วมคิด ร่วมงานภาคสนาม ร่วมเผยแพร่ผลสรุป และประสิทธิภาพอันประทับใจด้วยกันนับรวมปี จนแล้วเสร็จโครงการ

เหนืออื่นใดผู้เขียนขอกราบรำลึกในพระคุณของ พ่อ แม่ และป๊ะ และพี่น้องทุกคนที่ได้ให้โอกาส และมอบกำลังใจอันยิ่งใหญ่ให้แก่ผู้เขียนมาโดยตลอด

มณฑป เอกสิงห์ชัย

พฤศจิกายน 2538

คำนำ

การศึกษารั้วนี้ เป็นการศึกษาภายใต้โครงการการศึกษาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท ศึกษากรณีอำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา ในความควบคุมของ อาจารย์ ประเสริฐ รักไทยดี ผศ.ลีนี กมตนาวัน, อาจารย์สุภา กวีสินบุตร และอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร โดยได้รับเงินสนับสนุนการวิจัยจาก โครงการภาคพิเศษ(กทผ.) คณะพัฒนาสังคม ซึ่งได้ดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม 2537 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2538

โดยอาศัยตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต ความหลักเกณฑ์ของคณะทำงานด้านสังคม และแปซิฟิก(Economic and Social Commission for Asia and the Pacific หรือ ESCAP) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่มีความครอบคลุมทั้งด้านวัตถุวิสัยและจิตวิสัย โดยมีตัวชี้วัดทั้งสิ้น 7 ประการ และนำมาประยุกต์กับเกณฑ์การวัดความจำเป็นพื้นฐานของ กชช.2ค. และ จปฐ. ได้เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต 8 ประการ ทั้งนี้นอกจากการนำข้อมูลที่ได้จากโครงการ มาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ กับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ที่ผู้วิจัยเป็นผู้ศึกษาแล้ว ยังมีโครงการอีก 2 โครงการที่ได้ทำการศึกษาเจาะลึกในแต่ละตัวแปรได้แก่

1. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ กับ สภาพชีวิตชุมชน ของ นางสาวสมลักษณ์ บุณนาค

2. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ กับ การพักผ่อนและการใช้เวลาว่าง สภาพชีวิตชุมชน และ สุขภาพอนามัย ของ ร.ต.อ.ชาคริต มงคลศรี

ทั้งนี้ผู้วิจัยหวังว่า การศึกษารั้วนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชนบทและการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้สนใจแนวทางการพัฒนาที่มีเป้าหมายสูงสุด และมีศูนย์กลางอยู่ที่ความมนุษย์

มณฑป เอกสิงห์ชัย

พฤศจิกายน 2538

สารบัญ

	หน้า
หน้าอนุมัติ	
<u>บทคัดย่อ</u>	(1)
ABSTRACT	ab (3)
กิตติกรรมประกาศ	(6)
คำนำ	(7)
<u>สารบัญ</u>	co (8)
สารบัญตาราง	(10)
บทที่ 1 <u>บทนำ</u>	1
1. ความ เป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์	7
3. ขอบเขตการศึกษา	7
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 <u>สภาพทั่วไป ของอำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา</u>	9
1. สภาพภูมิประเทศ	9
2. สภาพภูมิอากาศ	12
3. ระบบบริการพื้นฐาน	12
4. ลักษณะทั่วไปทาง เศรษฐกิจ	15
5. ลักษณะทั่วไปทางสังคม	20
6. ลักษณะทั่วไปทางการเมือง	20
7. แผนที่อำเภอราชสาส์น	22

	หน้า
บทที่ 3 <u>เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง</u>	23
ความหมายของการพัฒนา	23
เครื่องชี้วัดระดับการพัฒนา	25
แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาประเทศ	27
แนวคิด เกี่ยวกับระดับจิตวิญญาณนิกประกอบการ	39
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	61
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา	64
คำนิยามเชิงปฏิบัติการ	72
สมมติฐานการศึกษา	73
บทที่ 4 <u>ระเบียบวิธีวิจัย</u>	74
วิธีดำเนินการวิจัย	75
วิธีการวิเคราะห์	76
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	78
การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	80
ประชากรและหน่วยในการวิเคราะห์	81
กลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่าง	82
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	88
บทที่ 5 <u>ก. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา</u>	90
ข. ผลการทดสอบความสัมพันธ์และการทดสอบสมมติฐาน	121
บทที่ 6 <u>สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ</u>	154
<u>บรรณานุกรม</u>	bi 159
<u>ภาคผนวก</u>	ap 164
<u>ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์</u>	v 180

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง และจำนวนครัวเรือนที่เก็บได้จริง จำนวนรายตำบล	84
4.2 แสดงจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง และจำนวนครัวเรือนที่เก็บได้จริง จำนวนรายหมู่บ้าน ในตำบลบางคา	85
4.3 แสดงจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง และจำนวนครัวเรือนที่เก็บได้จริง จำนวนรายหมู่บ้าน ในตำบลเมืองใหม่	86
4.4 แสดงจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง และจำนวนครัวเรือนที่เก็บได้จริง จำนวนรายหมู่บ้าน ในตำบลดงน้อย	87
5.1 แสดงลักษณะทั่วไปทางชีวสังคมของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา	92
5.2 แสดงลักษณะครอบครัวของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา	93
5.3 แสดงการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	97
5.4 แสดงภาระหนี้ของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา	98
5.5 แสดงการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิต	99
5.6 แสดงการครอบครองปัจจัยการผลิต	100
5.7 แสดงความคิดเห็นต่อสถานะเศรษฐกิจของครอบครัว เปรียบเทียบกับเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา	101
5.8 แสดงสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา จำนวนรายตำบล	104
5.9 แสดงสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา จำนวนรายหมู่บ้าน ในตำบลบางคา	106
5.10 แสดงสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา จำนวนรายหมู่บ้าน ในตำบลเมืองใหม่	108

ตารางที่	หน้า
5.11 แสดงสภาพภาพความมั่นคงทาง เศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา จำแนกรายหมู่บ้าน ในตำบลดงน้อย	110
5.12 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกรายตำบล	113
5.13 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกรายหมู่บ้านในตำบลบางคา	114
5.14 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกรายหมู่บ้านในตำบล เมืองใหม่	116
5.15 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกรายหมู่บ้านในตำบลดงน้อย	118
5.16 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตาม เพศ	121
5.17 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามช่วงอายุ	122
5.18 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามสถานภาพสมรส	123
5.19 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามระดับการศึกษา	124
5.20 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามอาชีพหลัก	125
5.21 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามประเภทยของการเกษตร	126
5.22 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามการมีอาชีพเสริม	128
5.23 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามการมีภาระหนี้	129
5.24 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามประเภทยของการหนี้	130
5.25 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามการนำเงินไปใช้	131
5.26 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามความสามารถในการ ใช้ประโยชน์จากที่ดิน	132
5.27 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามขนาดของที่ดิน ที่ถือครอง เป็นของตนเอง	133
5.28 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามขนาดของที่ดิน ที่เช่าเพื่อใช้ทำการเกษตร	134
5.29 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามขนาดที่ดินทั้งหมด ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ	136

ตารางที่	หน้า
5.30 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามความคิดเห็นต่อ สภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว เมื่อเปรียบเทียบกับ 3 ปีก่อน	138
5.31 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ กับ ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ	140
5.32 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ กับ รายได้สุทธิ	142
5.33 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ กับ ความพอเพียงของรายได้	144
5.34 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ กับ การมีเงินออม	146

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การมี "ชีวิตที่ดี"(Good Life) หรือ "ความเป็นอยู่ที่ดี"(Well-being) เป็นความต้องการที่คนทุกคน ทุกเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ไม่ว่าจะอยู่ในยุคสมัยใดก็ตามต้องการที่จะได้มาและบรรลุถึงความต้องการดังกล่าว จึงเป็นแรงกระตุ้น และเป็นเชื้อเพลิงแห่งการสร้างสรรคที่ไม่มีวันหมดในกระแสของการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่ความต้องการที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ได้รับการตอบสนองและยอมรับจากรัฐบาลในทุกๆประเทศอย่าง เป็นรูปธรรมในนามของ "คุณภาพชีวิต"(Quality of Life) วิทยาลัยในการพัฒนาได้รับการปรับเปลี่ยนและปรับปรุง จนนำไปสู่ข้อสรุปที่ชัดเจนร่วมกันว่า " การพัฒนาจะต้องมีศูนย์กลางอยู่ที่ตัวมนุษย์ " โดยมีตัวชี้วัด"คุณภาพชีวิต" เป็นเครื่องชี้วัดระดับการพัฒนา และมีแนวคิดทฤษฎีจำนวนมากได้นำเสนอ"ปัจจัยหลัก"ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีทั้งแนวคิดที่มีรากฐานมาจากหลักคิดเชิงวิถีวิสัย และแนวคิดที่มีรากฐานมาจากหลักคิดเชิงจิตวิสัย

สำหรับการนี้ของประเทศไทย แนวคิดที่ได้รับการความสนใจจากผู้กำหนดนโยบาย และมีอิทธิพลต่อแนวทางการบริหารการพัฒนาของไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา 3 ทศวรรษ จนถึงปัจจุบัน ก็คือ แนวคิดเชิงวิถีวิสัย ที่เชื่อว่าการเร่งรัดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยผ่านยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมและความเป็นเมือง มีตัวชี้วัดระดับรายได้ประชาชาติ ต่อหัวของประชากร (Gross National Product per Capita) หรือ GNP เป็นตัววัดระดับการพัฒนา โดยเชื่อว่าเป็น"ปัจจัยหลัก"ในการที่จะทำให้คนมีชีวิตที่ดีขึ้น

ผลของการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าว นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1(พ.ศ.2504-2509)ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7(พ.ศ.2535-2539) ภายใต้ตัวแบบการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ(Physical Change)และการเปลี่ยนแปลงทางนามธรรมอันสลับซับซ้อน

เป็นลูกโซ่มากมาย ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหารและวัฒนธรรม คนไทยในปัจจุบัน ต้องดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางความซับซ้อนของสังคมสามยุค นั่นคือ ในขณะที่เรามีนิคมอุตสาหกรรม มีโรงงานมากมายทั่วประเทศแบบสังคมอุตสาหกรรม ประชาชนส่วนหนึ่งยังคงมีวิถีชีวิตอยู่ในชนบทและผูกพันอยู่กับวิถีการผลิตแบบ เกษตรกรรมและขณะเดียวกันชนชั้นนำและแรงงานอีกส่วนหนึ่งก็กำลังดำเนินชีวิตอยู่กับระบบข่าวสารข้อมูลที่เชื่อมโยงกันด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์บนกระแสของความ เป็นสังคมข่าวสาร

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจสังคมที่เกิดขึ้นอย่างมากมายเหล่านี้ จะทำให้ประชาชนได้รับบริการขั้นพื้นฐานทางสังคมโดยทั่วไปดีขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นเรายังคงพบปัญหาความยากจนอยู่ทั่วไปทั้งในตัว เมืองและในอำเภอที่ยังเป็นชนบท ซึ่งภาพรวมของปรากฏการณ์ที่สามารถสรุปได้ชัดเจนที่สุด ก็คือ ภาพความไม่เท่าเทียมกันทาง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และคุณภาพชีวิต ปรากฏการณ์ดังกล่าวมาข้อมเป็นเครื่องแสดงให้เราเห็นถึงข้อบกพร่องของแนวทางการพัฒนาประเทศที่ใช้อยู่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเราเชื่อว่าเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา(Ultimate Goal) จะต้องมีศูนย์กลางอยู่ที่ความมนุษย์ และการพัฒนาทาง เศรษฐกิจสังคม การเมืองและเทคโนโลยีเป็นเพียงเป้าหมายอุปกรณ์(Instrumental Goal) ซึ่งการมีตัวอย่างที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งก็คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในฐานะของจังหวัดที่อยู่ในโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard) ทั้งนี้ด้วยศักยภาพพื้นฐานที่ดี ทั้งในแง่ของแหล่งวัตถุดิบ(Raw Materials)ทางการเกษตร ที่มีทั้งพืชผลและปศุสัตว์ แหล่งแรงงานที่มีค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำตามประกาศกระทรวงมหาดไทยต่ำกว่ากรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑลอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ ในด้านการคมนาคม และการสื่อสารตลอดจนแหล่งพลังงาน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นประตูเชื่อม พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกเข้ากับกรุงเทพมหานคร ความแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7

การดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจสังคม ของจังหวัดฉะเชิงเทรา เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย โดยในทางเศรษฐกิจนั้นภาคการเกษตรซึ่งเป็นภาคการผลิตดั้งเดิมในชุมชนได้ลดบทบาทลง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าทางการเกษตรที่ลดลงจากร้อยละ 27.65 ในปีพ.ศ.2535 มาเป็น ร้อยละ 22.89 ในปี พ.ศ.2539 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2530) ซึ่งตรงข้ามกับภาคอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและปรากฏเด่นชัดตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา โดยมีการขยายโรงงานและตั้งโรงงานขนาดกลางและขนาดใหญ่จำนวนมาก (ข้อมูลเศรษฐกิจจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2537:7) จากข้อมูลในปี พ.ศ.2534 มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการในจังหวัดฉะเชิงเทราทั้งหมดถึง 565 โรงงาน มีจำนวนเงินลงทุนถึง 19,448.092 ล้านบาท แรงงาน 33,648 คน โดยเป็นโรงงานที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน 45 โรงงาน มีเงินลงทุน 8,697.238 ล้านบาท และแรงงาน 15,524 คน (ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2534:184)

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่เกิดขึ้นพร้อมมากับการขยายตัวของอุตสาหกรรมของประเทศ นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในวิถีการผลิตซึ่งรัฐได้ตระหนักถึงผลกระทบ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนี้ ดังนั้นนอกจากการพัฒนาอุตสาหกรรม รัฐก็ได้พยายามจัดหาบริการโครงสร้างในด้านอื่นๆ แม้กระทั่งความพยายามในการย้ายส่วนราชการไปที่กิ่งอำเภอท่าตะเกรา ซึ่งได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ ทางสังคมและการเมืองมากมาย ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวที่เห็นได้ชัด เจนก็คือโอกาสในการทำงานในอาชีพอุตสาหกรรม ที่นำไปสู่การเคลื่อนย้ายแรงงาน จากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ระบบแรงงานในภาคอุตสาหกรรม รายได้ต่อหัวที่เพิ่มขึ้นจาก 21,456 บาท ในปี พ.ศ.2526 เป็น 55,603 บาท ในปีพ.ศ. 2532) ความหนาแน่นของประชากรที่เพิ่มจาก 94.12 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตรมาเป็น 109 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร การเกิดขึ้นของชุมชนเมือง สุขภาพอนามัยที่ดีขึ้นจากที่มีโรงพยาบาลเพียงแห่งเดียว แพทย์ 8 คน จำนวนเตียง 268 เตียง และอัตราส่วน

ประชากรต่อเตียงเท่ากับ 1,904.13 : 1 ในปีพ.ศ.2527 โดยในปี พ.ศ.2533 จังหวัด
ฉะเชิงเทรา มีโรงพยาบาลเพิ่มขึ้นเป็น 10 แห่ง แพทย์ 49 คน จำนวนเตียง 521 เตียง
อัตราส่วนประชากรต่อเตียงเท่ากับ 1,105 : 1 ในแง่การติดต่อสื่อสารที่จำนวนโทรศัพท์
เพิ่มขึ้นจากที่มีเพียงสองชุมสาย 1,200 เลขหมายในปี พ.ศ.2526 เป็นสี่ชุมสาย 4,123
เลขหมายในปีพ.ศ.2533 รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบางด้านที่น่าสนใจ เช่น
การลดลงของจำนวนนักเรียนจาก 108,938 คน ในปี พ.ศ.2530 ลดลงเป็น 102,575
คน ในปีพ.ศ.2532 รวมทั้งค่านิยม ทศนคติและรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป
(Thailand in Figures, 1994:75-664)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้นำเราไปสู่ข้อสังเกต
หลายประการด้วยกัน คือ

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในจังหวัดฉะเชิงเทรานั้น ได้ทำให้
ประชาชนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเพียงไร ผลการพัฒนาที่ผ่านมามีบทบาทของการเติบโต
ของภาคอุตสาหกรรม ได้ทำให้ชาวชนบทมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นด้วยหรือไม่
โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนในพื้นที่ชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ประการที่สอง เมื่อพิจารณาจากแนวทางในการสร้างภาวะทันสมัยแล้วจะ เห็น
ได้ว่าภาวะทันสมัย ต้องการองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

1. สังคมทันสมัย ที่โครงสร้างและภาระหน้าที่ เช่นเดียวกับสังคม เมืองที่พัฒนา
ก้าวหน้าสภาพของสังคมแบบดั้งเดิม ประกอบด้วยสถาบันต่างๆ ที่มีบทบาทของตนเองชัดเจน
และเฉพาะเจาะจง

2. สถาบันทันสมัย หมายถึงการจัดองค์กรที่คำนึงความสมเหตุสมผล การจัด
วางระเบียบกฎเกณฑ์ที่รัดกุมเหมาะสม โดยใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาปฏิบัติงาน
เพื่อประโยชน์ของสังคม

3. บุคคลทันสมัย คือบุคลากรที่มีทัศนคติที่ดี ค่านิยมที่ถูกต้อง และการเรียนรู้ที่
จำเป็นต่อการสร้างประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อสัมฤทธิ์ผลในการสร้างความก้าวหน้าต่อไป
(ปกรณธ์ ปรินากร:29)

ทั้งนี้ในกระแสการพัฒนาแบบทุนนิยม คนที่มีลักษณะทางจิตวิสัยที่เหมาะสม จะเป็นปัจจัยที่ช่วยยกระดับความสามารถของประเทศในการที่จะเติบโต ก้าวหน้าและขยายตัว ด้วยอัตราเร่งที่ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ เนื่องจากบุคคลที่ทันสมัย (Modern Man) ซึ่งหมายถึง บุคคลที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ (Entrepreneurial Spirit) สูง จะเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการจัดการ และสร้างผลประโยชน์จากโอกาสและสถานการณ์ที่มีทรัพยากรจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในกรณีของจังหวัดฉะเชิงเทราจึงเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า "ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ" จะมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทเมื่อพิจารณาในมิติของ "ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ" (Economic Security) หรือไม่เพียงไร

ประการที่สาม พัฒนาการทางความคิดที่สำคัญที่สุดในช่วงชีวิตของเรา ก็คือการปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ในการพัฒนามาสู่แนวคิดที่ยอมรับว่า การพัฒนาจะต้องมีศูนย์กลางอยู่ที่ตัวมนุษย์ ซึ่งจากมุมมองดังกล่าวในความเป็นจริงแล้วการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบเศรษฐกิจในทศวรรษ 2000 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การกระจายแยกแยะข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล ที่มีมากยิ่งขึ้นกว่ายุคใด ทั้งนี้ไม่ว่าคนนั้นจะอยู่ในฐานะของผู้ผลิตหรือผู้บริโภค จะอยู่ในเมืองหรืออยู่ในชนบท ด้วยเหตุนี้องค์ประกอบทางจิตวิสัยของมนุษย์โดย เฉพาะอย่างยิ่งระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จึงเข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของคนกับระบบ เศรษฐกิจในโลกปัจจุบัน จึงเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า สถานภาพทางจิตวิสัยของประชาชนชนบทในปัจจุบันมีความพร้อมที่จะตอบสนองต่อกระแสการพัฒนาที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ตัวมนุษย์เพียงไร การพัฒนาที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างการพัฒนาทางวัตถุวิสัย และจิตวิสัยเพียงไร

ข้อสังเกตหลายประการข้างต้นเป็นเครื่องกระตุ้นให้ตระหนักถึง ความจำเป็นที่จะต้องมีการรับรู้ (Perception) อันประกอบด้วยข้อมูลที่ลึกซึ้ง รอบด้าน เพื่อที่จะทำความเข้าใจต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สลับซับซ้อนและ เป็นพลวัต ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมจะกระทำได้อย่างไรหากว่าเรายังไม่รู้ไม่เข้าใจอย่างเพียงพอถึงสถานะของสังคมที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบันทั้งทางวัตถุวิสัย (Objective) และทางจิตวิสัย (Subjective)

ภาพการรับรู้สภาวะทางสังคมที่แท้จริงทั้งทางวัตถุวิสัยและจิตวิสัยนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี ในการพัฒนาของรัฐแล้ว ยังมีประโยชน์อย่างมากที่จะช่วยให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจในสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของคนที่เป็นอยู่ได้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นสิ่งที่จะช่วยเพิ่มความสามารถในการปรับตัวในขณะปฏิสัมพันธ์ต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงแบบทุนนิยมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยจึงสนใจและเห็นว่า เป็นการสมควรยิ่งที่จะได้ทำการวิจัย เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยอาศัยตัววัดคุณภาพชีวิตในประเด็นของ"ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ"(Economic Security) และตัวชี้วัด"ระดับจิตวิญญาณผู้ประกอบการ"(Entrepreneurial Spirit) เป็นเครื่องมือในการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบัน และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองประการดังกล่าว ในพื้นที่อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยคาดว่าจะเป็นการเพิ่มความชัดเจนในภาพการรับรู้ทั้งทางรูปธรรม(Objective)และนามธรรม(Subjective) อันจะทำให้ทราบได้ว่า ผลของการพัฒนาได้ทำให้ชาวชนบทมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจริงหรือไม่ คนที่เคยชินกับการอบอวลแบบเกษตรกรรมที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบท มีคุณลักษณะทางจิตวิสัยที่จะช่วยให้เขามีโอกาสได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ระดับจิตวิญญาณผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Spirit) เป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่สำหรับชาวชนบทระดับจิตวิญญาณผู้ประกอบการ มีบทบาทเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดความเป็นไปของวิถีชีวิตในมิติของ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จริงหรือไม่ ดังมีกรอบคิดและแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวน้ำคร้วเรือนในพื้นที่อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาสถานภาพระดับจิตวิญญาณนักประกอบการของหัวน้ำคร้วเรือน ในพื้นที่อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ กับ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวน้ำคร้วเรือนในพื้นที่อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยพื้นฐาน(Basic Research) ที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นต่างๆ ยับได้แก่ ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ ลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจ และ สถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา การศึกษานี้ได้เลือกพื้นที่ศึกษาในเขตจังหวัดฉะเชิงเทราเนื่องด้วยเหตุผลว่า จ. ฉะเชิงเทรา เป็นจังหวัดหนึ่งที่ถูกกำหนดอยู่ในโครงการนิคมอุตสาหกรรมตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งกระจายอุตสาหกรรมการผลิตไปสู่ภูมิภาคต่างๆตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกพื้นที่อำเภอที่มีความเป็นชนบทสูงเพื่อศึกษา คือ เขตอำเภอราชสาส์น เนื่องจากเป็นอำเภอที่เพิ่งได้รับการยกฐานะจากกิ่งอำเภอให้เป็นอำเภออย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 4 พย.2537 และด้วยคุณลักษณะทางภูมิศาสตร์ของตัวอำเภอราชสาส์นที่ตั้งอยู่ระหว่าง อ. บางคล้าและ อ.พนมสารคาม ซึ่งทั้งสองอำเภอนี้มีการพัฒนาและมีการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นชนบท กลายเป็นชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว ฉะนั้นอำเภอราชสาส์น จึงเป็นอำเภอที่อยู่ระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อของสังคมชนบทและสังคมเมือง หรือมีลักษณะความเป็นสังคมทวิลักษณ์(Dualistic Society)

3. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาครั้งนี้อยู่ภายใต้โครงการวิจัยคุณภาพชีวิตของชาวชนบท ทำให้หน่วยในการวิเคราะห์(Unit of Analyze) ถูกจำกัดเพียงหัวหน้ครัวเรือนของแต่ละครอบครัว

4. ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในช่วงระยะเวลาเดือน ตุลาคม 2537 ถึงเดือน พฤศจิกายน 2538

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้เห็นถึงสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวหน้ครัวเรือน ในพื้นที่อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ช่วยให้เห็นถึงสถานภาพระดับจิตวิญญาณกับประกอบกรของหัวหน้ครัวเรือน ในพื้นที่อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

3. ช่วยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบกรกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ของหัวหน้ครัวเรือนในเขตพื้นที่อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

4. ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการกำหนดแนวทางการแก้ไข้ปัญหา และใช้ประกอบกรวางแผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อให้เกิดดุลยภาพในการพัฒนาทั้งทางวัตถุวิสัยและจิตวิสัย ตลอดจนนำไปใช้เป็นกรณีตัวแทน (Representative Case) สำหรับการวางแผนพัฒนา และการดำเนินโครงการพัฒนาในพื้นที่อื่นๆได้

5. เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับจิตวิญญาณกับประกอบกรกับสภาวะทางกายภาพในด้านอื่นๆ ให้ลึกซึ้ง กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

บทที่ 2

สภาพทั่วไปของอำเภอรราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

การศึกษาค้นคว้านี้สามารถนำเสนอสภาพทั่วไปของอำเภอรราชสาส์นเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากเอกสารบรรยายสรุป กษช.2 ค ปี 2537 ของอำเภอรราชสาส์น รวมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลแวดล้อมภายในพื้นที่ ขณะทำการเก็บข้อมูล ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

สภาพภูมิประเทศ

1. ลักษณะทางกายภาพ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปในอำเภอรราชสาส์นแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

- พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ดอน ย่นได้แก่ พื้นที่ ต.บางคาและต. เมืองใหม่
- พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ลุ่ม ย่นได้แก่พื้นที่ ต.คางน้อย และ
ต.บางคา (บางส่วน)

โดยมีคลองธรรมชาติ 3 คลองไหลผ่าน ได้แก่ คลองท่าลาด คลองมอญ คลองน้ำเตียน ทั้งนี้ภายในคลองทั้ง 3 จะมีระดับน้ำสูงขึ้นในฤดูฝน เมื่อถึงฤดูแล้งระดับน้ำจะลดลง

2. ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอรราชสาส์น แต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอมณฑลสารคาม ซึ่งได้แยกออกมาเป็นกิ่งอำเภอรราชสาส์นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2520 และได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2537 อำเภอรราชสาส์นตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดฉะเชิงเทรา ห่างจากจังหวัดฉะเชิงเทราโดยทางรถยนต์ตามทางหลวงหมายเลข 304 ถึง อำเภอมณฑลสารคาม และ แยกเข้าสู่อำเภอรราชสาส์นรวมระยะทางประมาณ 46 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 134.9 ตารางกิโลเมตร หรือ 84,312 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบ้านสร้าง	จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอแปลงยาว	จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอมณฑลสารคาม	จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอบางคล้า	จังหวัดฉะเชิงเทรา

3. เขตการปกครอง และการบริหาร

อำเภอรราชสาส์นแบ่งการปกครองออกเป็น 3 ตำบล 30 หมู่บ้านดังนี้

ตำบลบางคา มี 6 หมู่บ้าน

ตำบลเมืองใหม่ มี 8 หมู่บ้าน

ตำบลดงน้อย มี 16 หมู่บ้าน

4. ประชากรและการตั้งถิ่นฐาน

อำเภอรราชสาส์น มีประชากรตามสถิติการทะเบียนราษฎร นับถึงเดือน ตุลาคม 2537 จำนวน 12,589 คน แยกเป็นชาย 6,370 คน หญิง 6,219 คน ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 95 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยมีการตั้งถิ่นฐานกระจายกันอยู่ตามตำบลหมู่บ้านเป็นจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 2,563 หลังคาเรือน ความหนาแน่นของบ้านต่อพื้นที่ 19 หลังคาเรือนต่อตารางกิโลเมตร โครงสร้างของครอบครัวเป็นแบบปรูณภูมิ(ครอบครัวขยาย) โดยมีจำนวนประชากรแยกแต่ละตำบลดังนี้

ตำบลบางคา ประชากร 2,314 คน

ตำบลเมืองใหม่ ประชากร 3,148 คน

ตำบลดงน้อย ประชากร 7,127 คน

ทั้งนี้สภาตำบล ของทั้งสามตำบลได้รับการยกฐานะ เป็นนิติบุคคล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537

5. หน่วยงานราชการภายในอำเภอ

1. ที่ว่าการปกครองอำเภอ	อัตรากำลัง	12 คน
2. ที่ทำการพัฒนาชุมชนอำเภอ	อัตรากำลัง	3 คน
3. สำนักงานที่ดินอำเภอ	อัตรากำลัง	1 คน
4. สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ	อัตรากำลัง	3 คน
5. สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ	อัตรากำลัง	9 คน
6. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ	อัตรากำลัง	9 คน

7. โรงพยาบาลอำเภอ	อัตรากำลัง	13	คน
8. สำนักงานเกษตรอำเภอ	อัตรากำลัง	7	คน
9. สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ	อัตรากำลัง	2	คน
10. สำนักงานสหกรณ์อำเภอ	อัตรากำลัง	4	คน
11. ที่ทำการสัสดีอำเภอ	อัตรากำลัง	2	คน
12. สถานีตำรวจภูธรอำเภอ	อัตรากำลัง	43	คน

6. หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ

1. สำนักงานย่อย การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	อัตรากำลัง	1	คน
2. ที่ทำการชุมสายโทรศัพท์อำเภอ	อัตรากำลัง	2	คน

7. ระดับการพัฒนาความเจริญตัววัด กชช.2 ค

ตำบล	พื้นที่ (กม.2)	จำนวนหมู่บ้าน ทั้งหมด	จำนวนหมู่บ้านที่ต้อง เร่งรัด การพัฒนา จำนวนตาม พื้นที่ เร่งรัดพัฒนาชนบทอันดับ		
			1	2	3
คองน้อย	56.5	16	-	3	13
เมืองใหม่	41.8	8	-	8	-
บางคา	36.6	6	-	6	-
รวม	134.90	30		17	13

สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศเป็นไปตามฤดูกาล ไม่หนาวจัด มีความแตกต่างของอุณหภูมิอยู่ระหว่าง 23-35 องศาเซลเซียส มีฝนตกชุกปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,245.6 มิลลิเมตรต่อปี และมีความแตกต่างระหว่างฤดูต่างว่อย่างเห็นได้ชัด

ระบบบริการพื้นฐาน

1. เส้นทางคมนาคม ประชาชนในอำเภอราชสาส์น ใช้เส้นทางคมนาคมทางบกเป็นหลัก โดยมีเส้นทางที่ใช้ในการคมนาคมระหว่างอำเภอกับจังหวัดต่างว่เป็นถนนลาดยางแอสฟัลต์สายสำคัญดังนี้

- ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 304 สายจะเข้เกรา-อำเภอพนมสารคาม ระยะทาง 34 กิโลเมตร

- ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3245 สายอำเภอพนมสารคาม -อำเภอราชสาส์น ระยะทาง 12 กิโลเมตร

- ทางหลวงจังหวัด หมายเลข 3444 สายอำเภอพนมสารคาม ผ่านที่ว่าการอำเภอราชสาส์น - อำเภอบ้านสร้างจังหวัดปราจีนบุรี ระยะทาง 33 กิโลเมตร

- ถนน รพช. เชื่อมระหว่างอำเภอราชสาส์น กับอำเภอบางคล้า ระยะทาง 8.920 กิโลเมตร

ส่วนเส้นทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้าน มีถนนลูกรังค้ดผ่านไปยังหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นถนนในโครงการเร่งรัดพัฒนาชนบท(รพช.)

2. การขนส่งสาธารณะ

- รถยนต์โดยสารประจำทางสายฉะเชิงเทรา - พนมสารคาม
- รถยนต์โดยสารประจำทางสายฉะเชิงเทรา - พนม/ปราจีนบุรี/อรัญประเทศ
- รถยนต์และสามล้อเครื่องรับจ้าง(เหมาคัน) เส้นทางอำเภอพนมสารคาม - ราชสาส์น

3. การโทรคมนาคม

ปัจจุบันการโทรคมนาคมติดต่อสื่อสาร มีการติดต่อสื่อสารทางไปรษณีย์ โทรเลข และโทรศัพท์ดังนี้

- กิจการไปรษณีย์ มีอยู่ 1 แห่ง โดยเป็นกิจการไปรษณีย์ที่อนุญาตให้เอกชนดำเนินงาน
- กิจการโทรศัพท์ อำเภอรราชสาส์นมีชุมสายโทรศัพท์บริการแล้ว 1 แห่ง จำนวน 125 เลขหมาย

4. การไฟฟ้า

การไฟฟ้าของอำเภอรราชสาส์นดำเนินการโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โดยมีสำนักงานย่อย 1 แห่ง ปัจจุบันราษฎรมีกระแสไฟฟ้าใช้เกือบทุกครัวเรือนแล้ว

5. การประปา

ปัจจุบันอำเภอรราชสาส์นมีระบบประปาหมู่บ้านให้บริการ 3 แห่ง

- ที่หมู่ที่ 2 ตำบลบางคา ที่ตั้งว่าการอำเภอ และสถานที่ราชการ
- ที่หมู่ที่ 2 ตำบลดงน้อย
- ที่หมู่ที่ 1 ตำบลเมืองใหม่

6. การชลประทาน พื้นที่ของอำเภอรามสาส์น ได้รับการช่วยเหลือจัดสรรน้ำเข้าสู่พื้นที่เพื่อทำการเกษตร และอุปโภค บริโภค จำนวน 2 โครงการ คือ

- โครงการชลประทานท่าลาด ตั้งอยู่ที่อำเภอนมสามัคคี พื้นที่ของอำเภอรามสาส์นที่ได้รับประโยชน์จากโครงการนี้ คือ ตำบลเมืองใหม่

- โครงการชลประทานบางพลวง ตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี พื้นที่ของอำเภอรามสาส์นที่ได้รับประโยชน์จากโครงการนี้คือ ตำบลดงน้อย และตำบลบางคา

7. การศึกษา และวัฒนธรรม

การศึกษาในระบบโรงเรียน มีการจัดการเรียนการสอนแยกตามสังกัด ดังนี้

- โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ

จำนวน 10 โรงเรียน

- โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 1 โรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียน

- ห้องสมุดประชาชน 1 แห่ง

- ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 21 แห่ง

วัดในพระพุทธศาสนา 11 แห่ง

8. การสาธารณสุข

สถานพยาบาล

- โรงพยาบาล(ขนาด 10 เตียง) 1 แห่ง

- สถานีอนามัย 3 แห่ง

จำนวนบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข

- จำนวนแพทย์ 1 คน

- จำนวนพยาบาล 12 คน

- เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 3 คน

ลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจ

ช่วงรอบปี 2537 ที่ผ่านมาเศรษฐกิจของอำเภอรราชสาส์นอยู่ในสภาพทรงตัว เนื่องจากปัจจัยทางการผลิตต่างๆ มีต้นทุนสูงขึ้น อันเป็นผลกระทบทางการเมือง และภาวะเศรษฐกิจโลก ขณะที่การบริการขั้นพื้นฐาน เช่นถนน สะพาน การประปา การโทรศัพท์ มีอัตราการขยายตัวช้าไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ จึงทำให้ความเจริญทางเศรษฐกิจลดลง ซึ่งสามารถสรุปลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจของอำเภอรราชสาส์นได้ดังนี้

1. การประกอบอาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอรราชสาส์น ประกอบอาชีพทำนาโดยมีพื้นที่นาทั้งหมด 60,646.5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 72.99 ของพื้นที่อำเภอทั้งหมด อาชีพรองลงมาได้แก่การทำสวน การปศุสัตว์ และอาชีพที่เกษตรกรกำลังหันมาให้ความสนใจอย่างมาก คือ การเลี้ยงกุ้ง โดยชาวบ้านใน ต.บางคา และ ต. เมืองใหม่ โดยมากจะมีอาชีพเสริม คือ การทำสวนมะม่วง สวนผสม สวนครัวผสม และการทำปลอเลี้ยงกุ้งขนาดใหญ่

ส่วนชาวบ้านใน ต.คางน้อย จะมีอาชีพเสริม คือ การทำหัตถกรรม เช่น การทำหมวก และการเลี้ยงไก่ชน ซึ่งทำรายได้ดี ทั้งนี้หากเป็นไก่ชนตัวเมียจะได้ราคา 45 บาทต่อกิโลกรัม และหากเป็นไก่ชนตัวผู้จะได้ราคาถึง 100 บาทต่อกิโลกรัม การเลี้ยงจะเลี้ยงจนได้ขนาด 2 กิโลกรัมครึ่งจึงจะขาย ทั้งนี้ไก่ชนที่เลี้ยงหากจะเข้าบ่อนไก่ที่กรุงเทพฯจะต้องมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 3 กิโลกรัมครึ่ง ไก่บางตัวชนชนะ 3 ครั้งติดๆ กันราคาจะขึ้นไปถึง 50,000 บาท ชาวบ้านในอำเภอดงน้อยจึงนิยมเลี้ยงไก่เป็นอาชีพเสริมเหมือนกับการเลี้ยงโคอย่างหนึ่ง

2. การเกษตรกรรม

ท้องที่อำเภอราชสาส์นมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 75,808.5 ไร่ โดย
มีครัวเรือนที่ทำการเกษตรทั้งหมด 1,189 ครัวเรือน แบ่งเป็นครัวเรือนที่ทำนา 534
ครัวเรือน พื้นที่ทำนา 60,646.5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 72.99 ของพื้นที่ทั้งหมด ผลผลิตข้าว
นาปี 27,670.40 ตันต่อปี ครัวเรือนที่ทำสวน 113 ครัวเรือน มีพื้นที่ในการทำสวน
11,371 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.69 ของพื้นที่ทั้งหมด พืชสวนที่สำคัญของอำเภอราชสาส์น
คือ มะม่วง ซึ่งมีเนื้อที่ในการเพาะปลูกถึง 625 ไร่ ให้ผลผลิตปีละประมาณ 4,238.5 ตัน
ต่อปี ทั้งนี้รูปแบบการประกอบอาชีพแบบผสมผสานอยู่ทั่วไป โดยมีการทำฟาร์มเลี้ยงไก่
เป็ด หมู ฟาร์มกุ้งและปลาดูแล ความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวและพืชสวน

2.1 การปลูกข้าว

พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูก คือ ข้าวหอมมะลิ(มะลิ 105)ซึ่งแต่เดิม อ.ราชสาส์น
เป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่มีชื่อเคยเป็นพันธุ์ข้าวหอมมะลิพื้นเมืองราชสาส์น ในปัจจุบัน
ข้าวหอมมะลิที่ปลูกไม่ใช่ข้าวหอมพื้นเมืองแต่เป็นพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 จากจังหวัดสุรินทร์
ที่มีลำต้นสูงกว่าและด้านทานโรคได้ดีกว่า แต่เมล็ดข้าวจะอ่อนกว่าข้าวหอมพื้นเมืองและ
ไม่ค่อยหอม ซึ่งหากเป็นพันธุ์ข้าวหอมจากราชสาส์น ลำต้นจะเตี้ยกว่าปัจจุบัน เมล็ดจะเล็ก,
ยาวงอน, ปลายเล็กและงอนิดๆ ลำต้นจะป้อมกว่า และหอมกว่ามาก เวลาเกี่ยว, บวดข้าว
ทั่วท้องทุ่งจะหอมไปหมด

ข้าวหอมมะลิได้รับความนิยมนำชื่อเสียงมาสู่ราชสาส์น เพราะขายได้
ราคาดีและปลูกที่ค่อนข้างได้ดี เนื่องจากความธรรมชาติข้าวหอมมะลิไม่ขึ้นน้ำ หากน้ำท่วมจะล้ม
ทันที

พันธุ์ข้าวที่ได้รับความนิยมรองลงมาเมื่อก่อน คือข้าวพันธุ์เปียวปะทิว ข้าว
เหลืองปะทิว เนื่องจากขึ้นน้ำทอข้าวท่วมวันรุ่งขึ้นก็จะชูยอดขึ้นคืนน้ำได้ทันที ในปัจจุบันข้าวที่
ได้รับความนิยมรองลงมาคือข้าวขาวตาเจือ และข้าวพันธุ์ กข.20 ที่ได้รับการส่งเสริม
จากทางราชการ

ข้าวขาวตาเจือจะมีเมล็ดสั้นกว่าข้าวหอมมะลิ แต่จะได้ข้าวหักดีกว่าข้าว
บ้านจึงเรียกว่า ข้าวหัก ส่วนข้าวขาวตายแห้งไม่ค่อยนิยมปลูกในปัจจุบัน เนื่องจากเป็น
โรคง่าย

ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมนำนาหวานน้ำตม (หวานเทือก)
เนื่องจากข้าวที่ได้จะมีข้าวหักข้าวดีกว่า และได้เนื้อมากกว่า แต่ก็เป็นโรคมากกว่าเช่นกัน
ทั้งนี้นาหวานน้ำตม(หวานเทือก)โดยทั่วไปจะให้ผลผลิตมากกว่า 50 ถึงต่อไร่ แต่ถ้าเป็น
นาหวานสำรว (หวานแห้ง) จะให้ผลผลิตน้อยกว่า 50 ถึงต่อไร่ ทั้งนี้การนำนาหวานหัก
จะกระทำก่อนสิ้นเดือนพฤษภาคม ซึ่งอุปสรรคสำคัญในการทำเกษตรกรรมก็คือสภาพดินที่
เปรี้ยวและมีความเป็นกรดสูง

2.2 การเกี่ยวข้าว

ในการปลูกข้าวเกษตรกรในราชสาส์นมักนิยมปลูกข้าวหลายพันธุ์พร้อมๆกัน
เพื่อลดความเสี่ยง แต่จากความแตกต่างในพันธุ์ข้าวทำให้ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวต่าง
กัน ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

- ข้าวหอมมะลิ จัดเป็นข้าวต้น ที่ต้องเกี่ยวเป็นอันดับแรก
 - ข้าวขาวตาเจือ จัดเป็นข้าวกลาง ที่ต้องเกี่ยวเป็นอันดับสอง
 - ข้าวเขียวใหญ่ , เหลืองใหญ่ และข้าวขาวตายแห้ง จัดเป็นข้าวหัก
- การเก็บเกี่ยวจะกระทำเป็นลำดับสุดท้าย

2.3 การกำหนดราคาข้าว

หลังจากที่นับวัดข้าวแล้ว เมื่อนำไปขายราคาข้าวจะถูกกำหนดประเมินโดย

- พันธุ์ข้าวที่ปลูก พันธุ์ที่ได้รับความนิยมจะได้ราคาดีกว่า
- ความสกปรก ศีจาวและการปนเปื้อนจากใบข้าว ก้านข้าวและเมล็ดหญ้า
- อุปสงค์ อุปทานของแต่ละช่วงเวลาในการเก็บเกี่ยว

2.4 การใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร

1. การใช้รถไถ เกษตรกรใน อ.ราชสาส์น เปลี่ยนมาใช้รถไถเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมาเนื่องจากหากใช้แรงงานควายจะทำงานได้ช้าและไม่ทันน้ำ โดยค่าจ้างไถจะตกไร่ละ 60 บาท

2. การใช้เครื่องนวด เกษตรกรเริ่มเปลี่ยนมาใช้เครื่องนวดข้าวเป็นส่วนใหญ่เพราะแรงงานถูกดูดซับเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้แรงงานไม่พอ หากใช้คนนวดจะไม่ทันฝน ถ้าฝนตกลงมาข้าวจะมีความชื้นเสียหายมาก อย่างไรก็ตามชาวบ้านบางส่วนยังคงใช้คนนวดอยู่ เนื่องจากการใช้เครื่องนวดมีประสิทธิภาพสูงการใช้แรงงานคนไม่ได้เพราะเครื่องนวดไม่สามารถเปียบข้าว หรือสิ่งเจือปนออกได้หมด ข้าวประมาณ 15 เกวียน จะใช้เวลานวดด้วยเครื่องเพียง 4 ชั่วโมง

3. การใช้ปุ๋ย เกษตรกรเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยเคมีเมื่อประมาณ 15 ปีมาแล้ว เนื่องจากปุ๋ยหมักหายากและต้องใช้ในปริมาณมากทำให้ต้องเสียค่าแรงงานมาก การใช้ปุ๋ยเคมีสามารถประหยัดค่าแรงได้ เพราะใช้คนน้อย และใช้ในปริมาณน้อย ทั้งนี้ปุ๋ยที่ใช้เมื่อก่อนเป็นปุ๋ยสูตร 18-20-0 หรือ 16-20-0 แต่ในปัจจุบันใช้สูตร 46-0-0 (ปุ๋ย URIA)

3. การเลี้ยงสัตว์

ถ้าเออราชสาส์นมีพื้นที่ใช้เลี้ยงสัตว์ 3,791 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.56 ของพื้นที่ทั้งหมด จำนวนสัตว์โดยประมาณดังนี้

- โค	จำนวน	3,320	ตัว
- กระบือ	จำนวน	27	ตัว
- สุกร	จำนวน	4,700	ตัว
- เป็ด	จำนวน	35,000	ตัว
- ไก่เนื้อ	จำนวน	300,000	ตัว

4. การอุตสาหกรรม

การอุตสาหกรรมของอำเภอรราชสาส์น มีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคต ปัจจุบันมีโรงงานจำนวน 1 แห่ง คือ โรงงานหล่อโลหะทองเหลือง บริษัท คินนารี จำกัด ตั้งอยู่เลขที่ 114 หมู่ 5 ตำบลเมืองใหม่ โดยเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก และมีโรงสีข้าวจำนวน 4 แห่ง

5. การพาณิชย์

มีการพาณิชย์กรรม ร้านค้าประเภทบุคคลเดียวเป็นเจ้าของ จำนวนกว่า 120 แห่ง ประเภทบริษัท 1 แห่ง และประเภทห้างหุ้นส่วนจำกัด 2 แห่ง สินค้าที่นำเข้ามาในพื้นที่ ส่วนใหญ่เพื่อการบริโภค และเป็นปัจจัยในการผลิตด้านการเกษตร เช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เคมีอินทรีย์เพื่อเร่งผลผลิต และสารปรับสภาพดินที่ทำการเพาะปลูก ฯลฯ สำหรับเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ข้าวโพด ปลาป่น กากถั่วเหลือง อาหารสัตว์สำเร็จรูป เคมีภัณฑ์รวมทั้งยารักษาโรค ฯลฯ โดยมีตลาดที่เป็นย่านการค้าสำคัญหนึ่งแห่งคือ ตลาดดงน้อย

6. การท่องเที่ยว

อำเภอรราชสาส์นมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ 4 แห่ง ได้แก่

1. ถ้ำนางสิบสอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ 14 ตำบลดงน้อย
2. พระบรมธาตุวัดสะแกงาม ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 8 ตำบลดงน้อย
3. ลานชนไก่พระรถ ตั้งอยู่ที่ หมู่ 5 ตำบลดงน้อย
4. ต้นโพธิ์ขาว ที่วัดเคออีฐ หมู่ 4 ตำบลบางคา

7. แรงงาน

ราษฎรในวัยแรงงานของอำเภอรามสาส์น จะเข้าทำงานในภาคอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้แรงงานในภาคเกษตรกรรมลดน้อยลงจำเป็นต้องนำเข้าเครื่องจักรกลการเกษตรเข้ามาทดแทน รวมทั้งระบบการจ้างงานรายวันในภาคการเกษตร โดยมีอัตราค่าจ้างขั้นต่ำโดยเฉลี่ย ดังนี้

- แรงงานภาคเกษตรกรรม ค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 70 - 100 บาท
- แรงงานนอกภาคเกษตรกรรม ค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 80 - 120 บาท
- แรงงานประเภทช่างฝีมือ ค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 150 - 200 บาท

ลักษณะทั่วไปทางสังคม

สภาพสังคมของอำเภอรามสาส์น ยังคงมีสภาพเป็นชุมชนเกษตรกรรม โดยประชาชนมักตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่ม ลักษณะครอบครัวโดยทั่วไปเป็นครอบครัวขยาย มีการจัดการบริการแก่ชุมชนทั้งทางด้านสาธารณสุข โภค การ และการสร้างพื้นฐานที่จำเป็นค่อนข้างทั่วถึง

ทางศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ราษฎรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดในพุทธศาสนา 11 แห่ง ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของชุมชน ที่ประชาชนส่วนใหญ่ ยังคงมาร่วมงานประเพณีที่สำคัญ อาทิ งานเทศกาลสงกรานต์ งานเทศกาลเข้า-ออกพรรษา งานประเพณีลอยกระทง ฯลฯ

ลักษณะทั่วไปทางการเมือง

อำเภอราชสาส์น เป็นอำเภอที่อยู่ในเขตเลือกตั้งที่สามารถมีผู้แทนราษฎรได้จำนวน 2 คน มีจำนวนหน่วยเลือกตั้ง ส.ส. 20 หน่วย มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 8,033 คน เป็นชาย 3,855 คน เป็นหญิง 4,178 คน

ทั้งนี้โครงสร้างอำนาจภายในอำเภอราชสาส์นมีลักษณะเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้คือ

กลุ่มแรก เป็นกลุ่มข้าราชการในอำเภอ

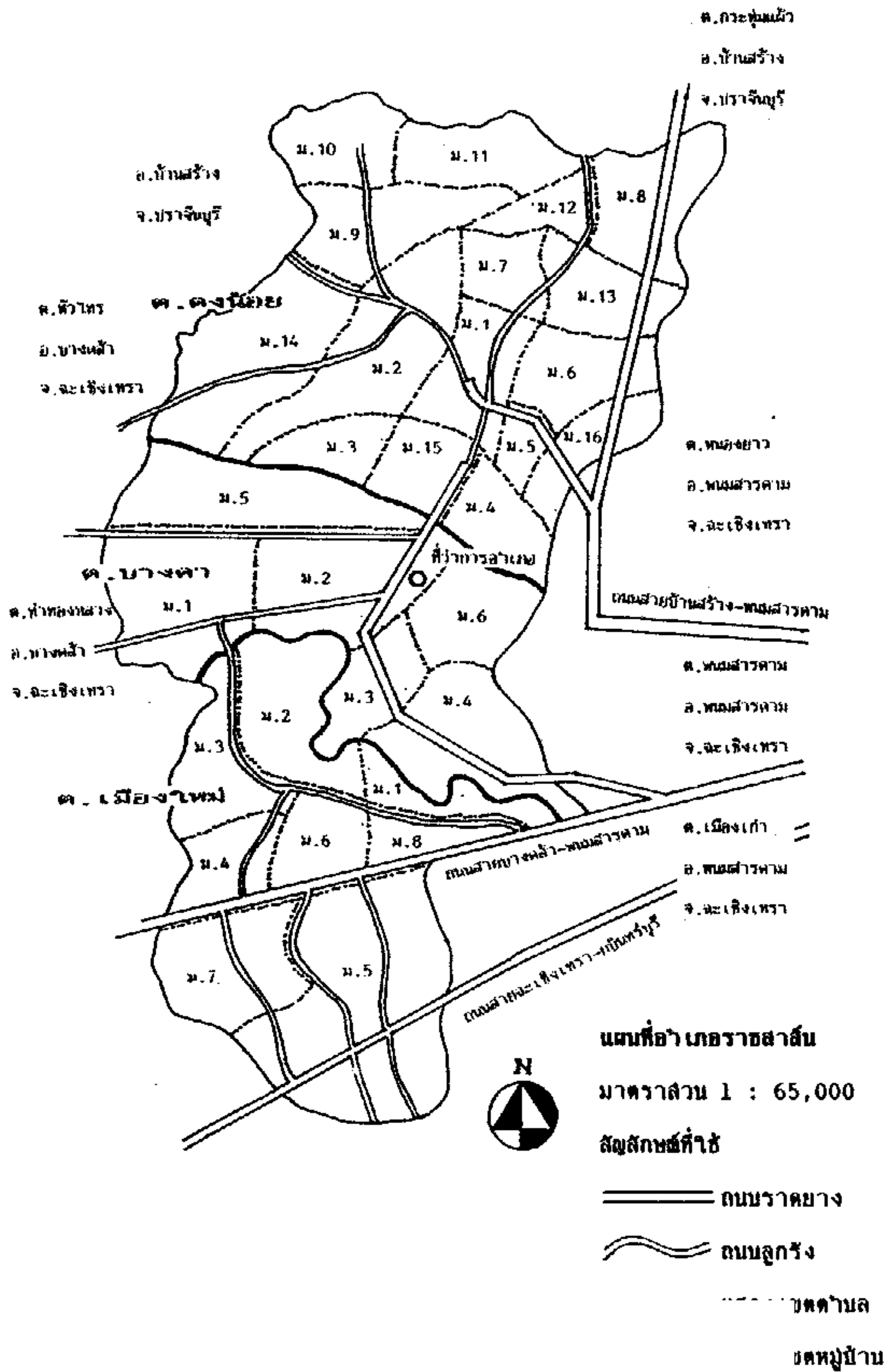
กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ คนที่เป็นอดีตกำนัน

อดีตผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน คนเก่าคนแก่ที่ได้รับการนับถือ

จากชาวบ้านมาหลายชั่วอายุคน

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของแต่ละกลุ่มเป็นไปในระดับที่ต่างกัน โดยกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการจะเป็นตัวกลางเชื่อมระหว่าง กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ(กลุ่มที่สาม) กับกลุ่มข้าราชการในอำเภอ ซึ่งโดยทั่วไปทั้งสามกลุ่มยังคงยอมรับบทบาทการขยายตัวของภาครัฐในการพัฒนา และจากลักษณะของชุมชนที่เป็นชุมชนเกษตรกรรมและ เป็นชุมชนที่เป็นเครือญาติกัน เป็นส่วนใหญ่นำมาซึ่งความขัดแย้งภายในชุมชนมีน้อย โดยทั่วไป ยังคงมีการให้ความร่วมมือประสานประโยชน์กัน เป็นอย่างดีในทุกกลุ่ม

บทที่ 3

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการพัฒนา

การให้ความหมายของคำว่า "การพัฒนา" มีความแตกต่างและหลากหลาย ขึ้นอยู่กับกรอบความคิด ค่านิยม ทัศนคติ และสถานการณ์ที่แตกต่างกันของผู้ให้ความหมายแต่ละคน ซึ่งตามรูปศัพท์คำว่า "การพัฒนา" แปลว่า "ทำให้เจริญ" ซึ่งตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง ก็คือ "to develop" แปลว่าการเปลี่ยนแปลงทีละเล็กทีละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่างๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิม หรืออาจกล่าวหาไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ (ปกรณ ปริญญากร, 2530 : 4)

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา คำว่า "พัฒนา" ถูกใช้ในความหมายที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น ซึ่งก็ได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายของการพัฒนา ไว้หลายท่าน เช่น

การพัฒนา หมายถึง การเพิ่มพูนขีดความสามารถโดยไม่คำนึงถึงขอบเขต ซึ่งถูกกำหนดโดยเป้าหมายและโครงสร้างพื้นฐานของสังคมในขณะนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นผลอย่างไรต่อเป้าหมายที่มีอยู่หรือวิถีทางที่ใช้ใช้ในการทำสิ่งต่าง ๆ การพัฒนาสามารถวัดได้ในเชิงปริมาณและคุณภาพ และการพัฒนานั้น ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ ในทุกเรื่องของสังคมที่ถือว่าสำคัญ (Jacobs, 1971 อ้างใน วิเศษ เบ้งเมือง, 2534 : 9-12)

การพัฒนา เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการที่ครอบคลุมถึงทั้ง การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิต และการทำงาน และการเปลี่ยนแปลงสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย (Streeter อ้างใน ปกรณ ปริญญากร, 2530 : 7)

การพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการทำให้ได้มาซึ่ง ความเจริญเติบโต มั่นคง
ของความสามารถของระบบ ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ต่อไปเรื่อย ๆ ให้
บรรลุความสำเร็จที่ก้าวหน้าทางการเมือง เศรษฐกิจ และตามวัตถุประสงค์ ทางสังคม
(Riggs, 1964 อ้างใน วิเศษ เบ็งย็อง, 2534 : 108)

การพัฒนา หมายถึง กระบวนการในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของ กลุ่มเป้าหมาย
มุ่งให้เกิดความเสมอภาคและการกระจายอย่างเป็นธรรมทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ และสังคม
เพื่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ กระบวนการเปลี่ยนแปลง
ดังกล่าวนี้ สามารถที่จะกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลง มีโครงสร้าง และระบบที่
เหมาะสม ตลอดจนการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงได้อย่างบังเกิดผล (ดีเรก ฤกษ์ทราย,
2527 : 2)

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนานั้นเป็นนิยามสำคัญที่เกี่ยวข้อง
กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง อันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่
ภาวะที่พึงประสงค์ ซึ่งจุดมุ่งหมายที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการพัฒนาเปรียบ
ได้กับสิ่งที่พหุพหุคณณะ ลานซี เรียกว่า "ความพยายามที่จะผลักดันให้ศักยภาพของมนุษย์
(Human Potential) เพิ่มขึ้น มีคุณภาพและศักดิ์ศรีที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และโลก
มากขึ้น" ดังนั้นเป้าหมายของการพัฒนาจึงอยู่ที่การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดขึ้น
ได้อย่างจริงจัง อันจักประกอบด้วย ความเจริญ และสมบูรณ์พร้อมทั้งในทางร่างกาย จิตใจ
และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การพัฒนาจึงมีความหมายลึกซึ้งกว่า การเติบโต
(Growth) เพราะการเติบโตเป็นเพียงการขยายตัวหรือการเพิ่มพูนที่อาจมองเห็นได้ หรือ
วัดได้ในเชิงปริมาณ เช่นเดียวกับที่ไม่ควรจะมองว่าการพัฒนาคือความทันสมัย เพราะบางที
ความทันสมัยสามารถเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย โดยการรับเอาวิทยาการก้าวหน้า เครื่องมือ
เครื่องใช้ อุปกรณ์ทันสมัยใหม่ เข้ามาใช้จนดูน่าพิศมัย น่านิยม หากแต่ไม่ได้ทำให้บุคคลและสังคม
มีความสุข หรือที่เรียกว่า "ทันสมัย แต่ไม่พัฒนา" (Jacobs , 1971 อ้างใน ปกรณ์
ปรียากร, 2530 : 5)

ทั้งนี้การจะดูว่ามีการพัฒนาเกิดขึ้นหรือไม่วิธีการที่ใช้ ก็คือ การเปรียบเทียบทางด้านคุณภาพ ระหว่างสภาพการณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาสองช่วงที่ต่างกัน เช่น เมื่อเปรียบเทียบสภาพการณ์ในอดีต กับในปัจจุบัน และพบว่า สภาพการณ์ในปัจจุบันดีกว่า ตอบสนองความต้องการของมนุษย์มากกว่า สมบูรณ์กว่า ก็ถือว่ามีการพัฒนาเกิดขึ้น (กิตยา สุวรรณขณ, 2527 : 1-2) อย่างไรก็ตามการวัดการพัฒนา เป็นเรื่องยากกว่าการวัดการเปลี่ยนแปลงหรือการเจริญเติบโตในเชิงปริมาณ เนื่องจากการวัดการพัฒนา มีจุดประสงค์ต้องการทราบด้วยว่าผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ได้ก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่า ต่อคนและสังคม มากน้อยเพียงใด ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบัน เกณฑ์ที่จะใช้วัดการพัฒนาจึงมีมากมายแตกต่างกันไปตามความสนใจ และวิธีการวัดของแต่ละบุคคล แต่ละสังคม

เครื่องมือวัดระดับการพัฒนา

ปัจจุบันการวัดระดับการพัฒนาในแต่ละประเทศ กระทำโดยใช้เครื่องมือวัด ซึ่งเป็นเครื่องมือที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้วัดผลการพัฒนาทั้งในระดับมหภาค และในระดับจุลภาค เพื่อพิจารณาว่า ผลการพัฒนาที่ผ่านมา เป็นอย่างไร ใครได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา ระดับ และทิศทางของการพัฒนาประเทศเป็นอย่างไร ทั้งนี้เครื่องมือที่จะนำมาใช้วัดระดับการพัฒนาจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ(ปกรณ ปรียากร, 2530 : 11-12)

1. ลักษณะด้านโครงสร้างของเครื่องมือวัด จะต้องประกอบไปด้วย

- 1.1 ความแม่นยำ (Validity) คือ สามารถวัดได้ในเรื่องที่ต้องการวัด
- 1.2 ความเที่ยง (Reliability) หมายความว่า จะนำไปวัดกี่ครั้งก็จะได้ผลออกมาใกล้เคียงกัน
- 1.3 ความเฉพาะเจาะจง (Specifity) คือ ความสามารถสะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงให้เห็นเฉพาะในสถานการณ์หนึ่งๆ ที่ได้กำหนดไว้แล้ว

2. ลักษณะด้านประโยชน์ของเครื่องชี้วัด จะต้องประกอบไปด้วย

2.1 ความง่าย (Simplicity) สำหรับการเก็บข้อมูล ทำให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำ

ตรงและเชื่อถือได้ ง่ายสำหรับการตีความเพื่อให้เกิดความเข้าใจ

2.2 วัดได้ (Quantification) โดยเฉพาะการวัดเชิงปริมาณ

2.3 ความสามารถสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการพัฒนที่เกิดขึ้นทั้งในระดับจุลภาค และในระดับมหภาค

2.4 เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดวิธีปฏิบัติในการที่จะดำเนินการแก้ปัญหา

3. องค์ประกอบด้านอื่นๆ ประกอบไปด้วย

3.1 เป็นการบ่งชี้ถึงภาพรวมของสังคม เพราะแต่ละสังคมย่อมมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะสังคมไทยที่มีลักษณะแตกต่างจากสังคมอื่น

3.2 เป็นการบ่งชี้ถึงภาพรวมของการพัฒนาในระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน

โดยทั่วไปแล้ว จะมีการแบ่งเครื่องชี้วัดการพัฒนามองออกเป็นประเภทใหญ่ๆ 4 ประเภทด้วยกันคือ(ปกรณีย์ ปรียากร, 2530 : 12-13)

1. เครื่องชี้วัดด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ
2. เครื่องชี้วัดด้านการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม
3. เครื่องชี้วัดการพัฒนาทางการเมือง
4. เครื่องชี้วัดการพัฒนาทางการบริหาร

ซึ่งประสิทธิผลของเครื่องชี้วัดเหล่านี้ นอกจากจะขึ้นอยู่กับ ความเพียงพอของข้อมูล ความละเอียดละเอียดลออในการวิเคราะห์ข้อมูล การคำนึงถึงคุณภาพในการพัฒนาทั้งในทางวัตถุและจิตใจแล้ว ยังต้องรวมไปถึงการยอมรับความแตกต่างทางด้านลักษณะเฉพาะ หรือเงื่อนไขที่แท้จริง (Concrete Situation) ของแต่ละระบบสังคมเข้ามาประกอบด้วย

ด้วยเหตุนี้ ประสิทธิภาพของเครื่องชี้วัด จึงมีความเกี่ยวเนื่องเป็นอย่างมากกับทฤษฎีหรือหลักคิดพื้นฐาน อันเป็นที่มาของเกณฑ์ที่ใช้วัดในเครื่องชี้วัดแต่ละตัว

แนวคิด และทฤษฎี ที่ใช้เป็นหลักคิดพื้นฐานในการพัฒนาและวัดระดับการพัฒนา

แนวคิด และทฤษฎี ที่ใช้เป็นพื้นฐานกำหนดแนวทางในการพัฒนาของแต่ละประเทศ ในปัจจุบันมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ด้วยกันคือ

1. กลุ่มทฤษฎีภาวะทันสมัย ซึ่งเป็นแนวคิดกระแสหลักที่พิจารณาว่าจุดหมายของการพัฒนา คือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรม และจัดโครงสร้างทางการเมือง และการบริหารตามแบบของประเทศประชาธิปไตยตะวันตก เป็นทฤษฎีที่ยึดถือแนวทางทุนนิยม และวัดผลการพัฒนาจากการเพิ่มขึ้นของรายได้ การพัฒนาเมือง กับเชื่อว่าผลการพัฒนาจะแพร่กระจายไปยังชนบทและสาขาเกษตรกรรมในที่สุด

2. กลุ่มทฤษฎีพึ่งพา ซึ่งเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างได้และปฏิเสธข้อเสนอมหลักของทฤษฎีภาวะทันสมัย โดยอาศัยแนวคิดในทางเศรษฐกิจการเมืองและประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ซึ่งเสนอว่าจุดหมายของการพัฒนาคือการปฏิรูปการจากระบบสังคมเสียใหม่ให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และจริยธรรมของประเทศแต่ละประเทศ เป็นสำคัญ ดังนั้น กระบวนการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับสภาพอัน เป็นเงื่อนไขที่แท้จริงของแต่ละระบบสังคม

3. กลุ่มทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีจุดหมายสำคัญในการสร้างโครงการที่ตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนยากจนใน เขต หรือพื้นที่ เป้าหมาย โดยใช้กระบวนการที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และแนวทางการพัฒนา เพื่อการพึ่งตนเองในที่สุด

อย่างไรก็ตามแม้จะมีการนำเสนอแนวคิดทฤษฎี การพัฒนาต่างๆเป็นจำนวนมาก ทว่า ยังไม่มีแนวคิดทฤษฎีใดที่สมบูรณ์แบบ จนสามารถจะนำไปใช้ เป็นตัวแบบสำหรับการพัฒนาได้ในทุกประเทศ ด้วยเหตุนี้ ในทางปฏิบัติการวางนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนา ประเทศ จึงมัก เป็นผลจากความพยายามในการประยุกต์ข้อดีของการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้กับสภาพการณ์และความเหมาะสมของประเทศนั้น ๆ

สำหรับประเทศไทย แนวคิด ที่สามารถมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนา
ประเทศไทยจนถึงปัจจุบันนี้ มี 2 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน กลุ่มแรก คือ กลุ่มทฤษฎีภาวะ
ทันสมัย และกลุ่มที่สองคือ กลุ่มทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน ซึ่งพอสรุปหลักการและแนวคิด
ได้ดังนี้

1. กลุ่มแนวคิดทฤษฎีกระแสหลัก หรือกลุ่มทฤษฎีภาวะทันสมัย ที่มีหลักคิดพื้นฐานว่า
การพัฒนาในประเทศไทยจะเกิดขึ้นได้ด้วยการ นำเข้าปัจจัยจากภายนอก และผ่าน
กระบวนการพัฒนาแบบมีขั้นตอน เป็นเส้นตรงและมีวิวัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งเข้า
หมายหลักจะ เน้นความเจริญเติบโตและความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยมี
แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาที่สำคัญๆ ดังนี้ คือ

1.1 ทฤษฎีที่เน้นเกี่ยวกับการสะสมทุน ที่เห็นว่าการสะสมทุนจะเป็นสิ่งสำคัญ
ที่ทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ กลุ่มทฤษฎีเหล่านี้เช่น ทฤษฎีตัวแบบการเจริญ
เติบโตทางเศรษฐกิจของ ฮาร์รอด-โดมาร์ (Harrod-Domar) ซึ่งให้ความสำคัญแก่ปัจจัย
ประเภททุนและการออม ว่าจะทำให้ประเทศมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทฤษฎีของ
มาฮาลโนบิส(Mahalnobis) ที่มีข้อสรุปว่าการลงทุนจะมีเพิ่มขึ้นได้ เมื่อประเทศมีอัตราการ
ออมสูงขึ้น และการออมที่เพิ่มขึ้น มีผลทำให้รายได้ประชาชาติและการบริโภคสูงขึ้น ทฤษฎี
แรงผลักดันสำหรับการพัฒนาของ โรเซนสไตน์-โรดาน(P.N. Rosenstein-Rodan) ซึ่ง
เน้นในเรื่องการสะสมทุนและการลงทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอย่างขนานใหญ่ โดยเฉพาะใน
ประเทศที่สาม ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบมีดุลยภาพโดย เนคเซ(R.Nurkse)
ซึ่งเสนอว่า การพัฒนาประเทศต้องทำไปพร้อมๆ กัน และสอดคล้องกันในทุกด้าน โดยเน้น
การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ การลงทุนด้านการผลิตและลงทุนใน
สินค้าประเภททุน ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบไม่ดุลยภาพ โดย เฮิร์ชแมน
(A.O.Hirschman) เสนอว่า การพัฒนาประเทศ ควรเริ่มจากการลงทุนพัฒนาอย่าง
ขนานใหญ่ในสาขาเศรษฐกิจที่เป็นสาขานำการพัฒนาสาขาย่อย เช่น สาขาการสร้างโครง
สร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนา หรืออุตสาหกรรมสาขานำ ที่ทำให้เกิดอุตสาหกรรมอื่นๆ ตามมา
เป็นต้น (ฉันทพล ชินธโชย, 2528 : 6-6)

1.2 ทฤษฎีที่เป็นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น (The Stages of Economic Growth Theory) โดย สตีเวน รอสทาว (W.W. Rostow) ซึ่งเสนอว่าทุกสังคมจะต้องผ่านกระบวนการความเจริญทางเศรษฐกิจ อันประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นสังคมดั้งเดิม (Traditional Society) ขั้นเงื่อนไขที่ต้องเตรียมการก่อนพุ่งทะยาน (Precondition for Take-off) ขั้นพุ่งทะยาน (Take-off) ขั้นขับเคลื่อนสู่ความเจริญ (Drive to Maturity) และขั้นบริโภคเกินพอดี (High Mass Consumption)

ทฤษฎีดังกล่าวเป็นการพิจารณาแบบเส้นตรง ที่มองว่าประเทศในโลกที่สามารถพัฒนาได้ก็โดยเจริญรอยตามประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายในฐานะที่เป็นแบบ อย่างเช่น สหรัฐอเมริกา

ตลอดจนประเทศยุโรปตะวันตก (วิวัฒน์ชัย ชัดตากร, 2531: 971)

1.3 ทฤษฎีทวิภาค (Dualism) โดย ลูอิส (A.W. Lewis) รามิส และเฟย์ จอร์เกนสัน (G. Ramis & J.C. Fei D. Jorgenson) ที่เสนอว่าสภาพทวิภาคของระบบเศรษฐกิจประเทศโลกที่สามนั้น ประกอบด้วยภาคอุตสาหกรรมทุนนิยมและบริการ และภาคเกษตรกรรมชนบท ซึ่งถ้าหากไม่มีปัญหาอุปสรรคเรื่องการสะสมทุนและการลงทุนแล้วดอกผลของการพัฒนาที่เกิดขึ้นในภาคนอกเกษตรกรรมจะค่อยๆกระจาย และทำให้ประโยชน์แก่ภาคเกษตรกรรมชนบทในภายหลัง

โดยทฤษฎีนี้มีฐานคิดว่ามีการว่างงานแอบแฝงในภาคเกษตรกรรมชนบท และเสนอให้โยกย้ายแรงงานส่วนเกินเข้ามาในกระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรม

1.4 ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) โดย มัวร์ (W.E. Moore) และ สเมลเซอร์ (N. Smelser) ซึ่งเสนอว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมดั้งเดิมของประเทศโลกที่สามไปสู่สังคมทันสมัยแบบตะวันตกนั้น ปัจจัยทางด้านสังคมและสถาบันสังคมต่างๆ เช่น ครอบครัว และขนาดของครอบครัว ค่านิยมทางสังคมและทัศนคติ เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้นจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงเสียก่อน อาทิเช่น ให้มีบุตรน้อยคน การมีค่านิยมและทัศนคติที่มุ่งมั่นทำงานให้สัมฤทธิ์ผล และการมีสถาบันทางสังคมแบบประเทศตะวันตก เพื่อเป็นหน่วยนำการเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาประเทศให้เข้าสู่สังคมทันสมัยต้องมีการเปลี่ยนแปลงปัจจัยต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมไปสู่สังคมแบบตะวันตก (ธีรพล ขันธไชย, 2528: 10-14)

1.5 ทฤษฎีการกระจายรายได้และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดย
เชนเนอรี(N.Chenery) คิลลิค(T.Killick) และอาฮูวาเลีย(Abbuvalia) ทฤษฎีนี้
ยังคงให้ความสำคัญในเรื่องการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเช่นเดิม แต่ได้เสนอมาตรการ
ต่างๆเพื่อให้เกิดพลวัตของการกระจายตัว(Dynamic Distribution)ซึ่งเป็นมาตรการ
ในระยะยาวเพื่อแก้ไขปัญหาระยะยาวเรื่องความยากจน การว่างงานและความไม่เท่าเทียมกัน โดย
คิลลิค (Killick อ้างใน ศรุทล ชันธโชย, 2528:20) ได้กล่าวว่า มาตรการที่จะทำให้เกิด
เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพร้อมกับการกระจายรายได้ขึ้น จำเป็นจะต้อง

1. ให้ความสำคัญต่อสาขาการพัฒนา ซึ่งเป็นผลผลิตต่อเกษตรกรรายย่อย
และผู้ประกอบการในสาขาที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้ไม่มีที่ดินทำกิน ผู้รับจ้างทางการเกษตร
2. ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชนบท เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ และ
เพิ่มผลผลิตให้สูง รวมทั้งจัดบริการของรัฐอย่างพอเพียงตามความจำเป็น
3. ให้ความสำคัญต่อเทคนิคการผลิตที่ใช้แรงงานมากกว่าการใช้ทุนและ
เป็นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการพัฒนา
4. มีการควบคุมประชากรให้มีอัตราเพิ่มที่เหมาะสม
5. การกำหนดกลุ่มคนยากจน เพื่อ เป็นกลุ่ม เป้าหมายของการพัฒนา และ
เพื่อให้ทราบว่า จะเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาที่แท้จริง
6. ปรับปรุงในเรื่องโอกาสที่กลุ่มคนยากจนจะ เข้าถึงบริการพื้นฐานของ
รัฐ ทั้งในเรื่องการศึกษาเบื้องต้น บริการสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย การคมนาคม ฯลฯ

1.6 แนวคิดการสร้างประเทศโลกที่สามให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่
(Newly Industrialized Countries/NICS) โดย เฮอร์เบิร์ต สมิทซ์(Herbert
Schmitz) กล่าวว่า NICS หมายถึง ประเทศที่มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจระหว่าง
ร้อยละ 8-11 ต่อปี และการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมสูงมากถึงร้อยละ 20-40 ต่อปี
นอกจากนั้นยังมีการจ้างงานจนเกิดการขาดแคลนแรงงาน และนำไปสู่ปรากฏการณ์ค่าจ้าง
แรงงานสูง(Herbert, อ้างใน ศรีวงศ์ สุมิตร, 2530:31) ส่วนธรรมชาติเกี่ยวกับ อริ
ศักิ เศรษฐศาสตร์และนักลงทุนด้านอุตสาหกรรม ได้ให้เกณฑ์หรือดัชนีสำหรับการเป็น NICS
ไว้ 4 ประการ คือ

1. สัดส่วนของผลผลิตภาคอุตสาหกรรมควรมีระดับร้อยละ 20 ของ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ
2. การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมมีสัดส่วนเกินร้อยละ 20 ของยอดส่งออกรวม
3. การพิจารณาอัตราความเร็วของการเปลี่ยนแปลง จากสังคมเกษตรสู่สังคมอุตสาหกรรม
4. การพิจารณาความเคลื่อนไหวของแรงงานภาคเกษตรกรไปสู่ ภาคอุตสาหกรรม

จากพื้นฐานหลักคิดของทฤษฎีกระแสหลักดังที่กล่าวมา ที่เป็นหลักการพัฒนาทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การให้ความสำคัญกับตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ ในฐานะ เครื่องชี้วัดที่ใช้วัดระดับการพัฒนาประเทศ ซึ่งตัวชี้วัดที่ได้รับความนิยมมากที่สุดก็คือ "ระดับรายได้ประชาชาติต่อหัวของประชากร" (Gross National Product Per Capita) หรือ GNP เพื่อวัดคุณภาพด้านระดับรายได้และความสามารถในการผลิต โดยอาศัยการคำนวณสัดส่วนระหว่างราคาผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ กับจำนวนประชากรของประเทศในแต่ละปี

$$\text{ระดับรายได้ต่อหัวของประชากร} = \frac{\text{ราคาผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติตลอดปี}}{\text{จำนวนประชากรในปีนั้น}}$$

- * ราคาผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หมายถึง ราคาผลผลิตจากสาขาการผลิตต่าง ๆ เช่น อุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม และบริการ ทั้งของภาครัฐบาล และภาคเอกชน ที่เกิดขึ้นภายในประเทศหรือระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ผลของการนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวไปใช้ เป็นเครื่องชี้วัดระดับการพัฒนาประเทศ ยังคงถูกมองว่าไม่มีประสิทธิภาพที่จะชี้วัดระดับการพัฒนาได้จริง ทั้งนี้เนื่องจากข้อบกพร่องหลายประการ ได้แก่

ประการแรก การใช้ GNP เป็นเครื่องชี้วัดพิจารณาเฉพาะแง่มุมทางเศรษฐกิจบางด้านนั้น ไม่อาจแสดงถึงการกระจายรายได้ และไม่มีนัยสำคัญโดยตรงต่อตัวแปรที่มิใช่เศรษฐกิจอื่นๆ

ประการที่สอง การใช้ GNP เป็นเครื่องชี้วัดที่เหมาะสมกับประเทศตะวันตกที่มีระบบการเก็บข้อมูลทางเศรษฐกิจ และมีภาคการผลิตที่พึ่งพิงระบบตลาด เพราะจะทำให้ระบบการคำนวณราคาสินค้าทำได้ง่าย แต่ในประเทศที่ยึดพื้นฐานระบบการเก็บข้อมูล และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่พึ่งพิงระบบตลาด การคำนวณผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติอาจไม่ตรงกับความเป็นจริง

ประการที่สาม การใช้ GNP เป็นเครื่องชี้วัดไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความไร้ประสิทธิภาพ ในกิจกรรมทางการผลิตโดยทั่วไป ดังนั้นการคำนวณมวลรวมทั้งหมดอาจวัดได้เฉพาะภาคการผลิตที่สำคัญ หรือ ในกลุ่มที่มีรายได้สูงเท่านั้น ส่วนที่เป็นภาคนอกระบบหรือกลุ่มที่มีรายได้น้อยก็จะถูกละเลยมองข้ามไป

2. แนวคิดทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Theory) มีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินการพัฒนาไปสู่การตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็น สำหรับประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยความจำเป็นพื้นฐานเหล่านี้ เป็นเรื่องที่จะกำหนดขึ้นสำหรับประชาชนในแต่ละชุมชนตามความเป็นจริง โดยใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีภายในประเทศเป็นหลัก

แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากนักเศรษฐศาสตร์สำนักสถาบันนิยม โดย ศักเคย์ เข็มร์ กุนนาร์ ไมร์ฮัล และทอล สทริทเทิน เป็นหัวหอกสำคัญในการใช้ความคิดก้าวหน้าตอบโต้แนวคิดกระแสหลัก ด้วยการเรียกร้องให้มีการดำเนินการวิเคราะห์เพื่อกำหนดเงื่อนไขทางสังคมและการจัดเตรียมสถาบันต่างๆก่อนที่จะดำเนินการพัฒนา (Paul Streeten, 1977 อ้างใน ปกรณ์ ปรีชากร, 2530 : 47) โดยมีผลงานวิจัยจำนวนมากของธนาคารโลก องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ และนักวิชาการสำนักซัสเซ็กซ์ (Institute of Development Studies at the University of Sussex) มีส่วนร่วมสนับสนุนแนวคิด และก่อให้เกิดแรงกระตุ้นในการแสวงหากรอบความคิดในการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของคนมากยิ่งขึ้น แนวคิดความจำเป็นพื้นฐานมีความเชื่อว่าการปรับทิศทางของนโยบาย โดยเฉพาะบริบทของการวางแผน จาก การสั่งการจากส่วนกลางไปสู่การวางแผนจากระดับล่างขึ้นมา พร้อมกับ เปลี่ยนเป้าหมาย ในการพัฒนาเสียใหม่ น่าจะทำให้การพัฒนามีความ เป็นตัวของตัวเองและสอดคล้องกับความ เป็นจริงยิ่งขึ้น

นักวิชาการจากประเทศกำลังพัฒนาหลายคนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการ เสนอแนะ และพัฒนาแนวคิดดังกล่าว ในการประชุมที่กรุงการากัส ประเทศปาเกีสถานเมื่อปี พ.ศ. 2518 มาร์ช เนเฟริน เสนอกรอบความคิดเบื้องต้นสำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาของ ประเทศกำลังพัฒนารวมห้าด้าน (Marc Nefrin, 1977 อ้างใน ปกรณ์ ปรีชากร, 2530 : 47) คือ

1. ยึดความต้องการและความจำเป็นพื้นฐานเป็นหลัก
2. ยึดการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีจากภายในประเทศ
3. ยึดหลักการพึ่งตนเอง
4. ยึดความสอดคล้องกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม
5. ยึดการเปลี่ยนแปลงภาค เกษตรกรรมเป็นหลัก

มะห์บุบ อุลฮัก(Mabbub ul-Hag) ได้เสนอให้ยึดนโยบายในการรณรงค์ที่จะให้ความ
ต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองโดยวิธีการต่อไปนี้(Mabbub ul-Hag, 1976 อ้างใน
ปกรณธ์ ปรียากร, 2530 : 48)

1. ต่อสู้กับปัญหาความยากจน
2. ต่อสู้กับปัญหาทุพโภชนาการ
3. ต่อสู้กับปัญหาความเจ็บไข้ได้ป่วย
4. ต่อสู้กับความไม่รู้หนังสือ
5. ต่อสู้กับปัญหาการว่างงาน
6. ต่อสู้กับปัญหาความไม่ เป็นธรรมทางสังคม

โอเซ เมห์เมท ได้เสนอแนวทางสามประการในการกำหนดนโยบายเพื่อสร้างความ
เป็นธรรมในการพัฒนา(Ozay Mehmet, 1978 อ้างใน ปกรณธ์ ปรียากร, 2530 : 48) ได้แก่

1. การผลิตและการบริโภคสินค้า และบริการต่างๆ ที่ตอบสนองต่อมาตรฐานทางด้าน
ความมีประสิทธิภาพและความเสมอภาค
2. นโยบายและโครงการต่อต้านความยากจนและลดความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนและ
ภูมิภาค
3. ปฏิรูปกระบวนการในการกำหนดนโยบายที่เปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วม
ในการตัดสินใจตกลงใจมากยิ่งขึ้น

องค์การกรรมกรระหว่างประเทศ (International Labour Organization)
ได้เสนอข้อคิดว่าการ เข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนนั้น จะสามารถมีบทบาทอย่างมาก
ทางด้านการนิยามความจำเป็นพื้นฐาน การระดมทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อบรรลุความสำเร็จ
ความต้องการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดแนวทางในการกระจายสินค้าและ
บริการและที่สำคัญคือตอบสนองต่อความต้องการด้านจิตภาพของคนในฐานะผู้ได้รับการยอมรับ
จากสังคม

แนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน ได้เสนอให้ผู้กำหนดนโยบายในประเทศไทยกำลังพัฒนาคำนึงถึงประเด็นในการกำหนดนโยบายทางด้านการกระจายอำนาจในการวางแผน การเก็บภาษี ก้าวหน้า การสร้างความสมดุลระหว่างภูมิภาค การปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูปองค์กรทางการเมืองและการบริหาร ที่จะผลักดันให้การกำหนดคู่ทางในการแก้ไขปัญหาสังคมมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมมากขึ้น โดยสรุปแล้วความจำเป็นพื้นฐานตามจุดหมายของทฤษฎีจะต้องประกอบไปด้วยความจำเป็นทั้งในทางวัตถุ และในทางจิตใจ ซึ่งในการที่จะกำหนดความจำเป็นพื้นฐานนั้น จะต้องคำนึงถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาว่า สถานภาพปัจจุบันของประชากรเป็นอย่างไร ความเป็นไปได้ในทางวิชาการ และภาวะการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ระดับความจำเป็นของตนเอง

แนวความคิด เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

อิทธิพลจากแนวความคิดความจำเป็นพื้นฐานได้นำไปสู่การพัฒนาแนวความคิดที่ว่า คนเป็นหัวใจของการพัฒนา การพัฒนาในปัจจุบันจึงต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของคน ซึ่งการที่คุณภาพชีวิตจะดีขึ้นได้นั้นย่อมผูกพันกับการวางแผนการพัฒนา ที่สามารถแยกแยะเป้าหมายและประสานกระบวนการพัฒนาทั้งทางด้าน วัตถุประสงค์(Objective) และจิตวิสัย(Subjective) เข้าด้วยกันได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากคุณภาพชีวิตของมนุษย์นั้นประกอบด้วย ลักษณะทั้งทางด้านวัตถุประสงค์ และจิตวิสัย ดังที่ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ไว้อย่างชัดเจน อาทิเช่น

แคมเบล มีความเห็นว่าคุณภาพชีวิตนั้นต้องมองประกอบ 3 ด้าน คือ

1. ด้านกายภาพ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านมลภาวะ ความหนาแน่นของประชากร และสภาพที่อยู่อาศัย
2. ด้านสังคม ประกอบด้วยปัจจัยด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ความมั่นคงของครอบครัว
3. ด้านจิตวิทยา ประกอบด้วยปัจจัยทางด้านความพอใจ ความสำเร็จ ความผิ้วหวัง และความคับข้องใจในชีวิต (แคมเบล, 1972:51)

ศาสตราจารย์ ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ มีความเห็นว่า ชีวิตที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง ไม่น่าจะวัดหรือศึกษาจากทางด้านวัตถุหรือจิตใจแต่เพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น หากควร จะต้องพิจารณาประกอบกันทั้ง 2 ด้าน จึงจะสมบูรณ์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งแม้ว่า จะเรียกว่า "สัตว์ประเสริฐ" หรือ "สัตว์สูงสุด"ก็ตาม แต่ก็มีความต้องการวัตถุปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีวิต เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ความแตกต่างอยู่ตรงที่ว่าความต้องการของ มนุษย์นั้นมีมากกว่าของสัตว์อื่นมากมายนัก เพราะนอกจากความต้องการบริโภคในปัจจุบันแล้ว ยังต้องการสะสมไว้สำหรับอนาคตสำหรับทายาท สำหรับแสดงสถานภาพทางสังคมอีกด้วย สำหรับมนุษย์ปุถุชนธรรมดาโดยทั่วไปแล้ว ความสุขใจหรือความพึงพอใจในการดำรงชีวิต โดยปราศจากทรัพย์สินหรืออุปกรณ์ทางด้านวัตถุอย่างเพียงพอ นั้น ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ (ปวย อึ้งภากรณ์, 2529 อ้างใน พระเทพเวที, 2533:1-6)

เคย มีความเห็นว่าชีวิตของมนุษย์แต่ละคนนั้นประกอบด้วย 13 มิติย่อย (Day and Orose Leelakullthanit, 1988) คือ

- 1) ครอบครัว
- 2) การงานอาชีพ
- 3) ชีวิตสังคม
- 4) การพักผ่อนหย่อนใจ
- 5) สุขภาพอนามัย
- 6) การสาธารณสุข
- 7) การบริโภคสินค้าและบริการ
- 8) การครอบครองทรัพย์สิน
- 9) ทัศนภาพเกี่ยวกับตนเอง
- 10) ความเชื่อและศาสนา
- 11) ความรู้สึกเกี่ยวกับท้องถิ่นตน
- 12) ความรู้สึกเกี่ยวกับรัฐบาลของตน
- 13) ความรู้สึกเกี่ยวกับประเทศของตน

เคย มีความเห็นว่าแม้ว่าบางคนอาจมีกิจกรรมในบางมิติน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย เช่นบางคนเป็นโสดยังไม่มีการคบหา กิจกรรมตามมิตินี้อาจไม่มีหรือมีน้อยมากก็ได้ แต่โดยทั่วไปแล้วมิติต่าง ๆ ดังกล่าว น่าจะแสดงออกถึงความพึงพอใจหรือคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยรวมได้อย่างเพียงพอ (Day, 1987 อ้างใน Orose Leelakulthanit, 1989)

ปัจจุบันได้มีการศึกษาการในหลายสาขาเช่น สาขาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา การศึกษา เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ ได้พยายามให้ความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า "คุณภาพชีวิต" กันอย่างกว้างขวาง อาทิเช่น

คุณภาพชีวิต หมายถึง ภาวะเศรษฐกิจที่ดีหรือความเป็นอยู่ที่ดีทางเศรษฐกิจ สามารถวัดได้จากรายได้ส่วนบุคคลหรือรายได้ประชาชาติ (Suranyi-Unger, 1982 : 132-143)

คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพของการดำรงชีวิตในสังคมที่เจ้าของชีวิตมีความพึงพอใจในช่วงเวลาหนึ่ง และความพึงพอใจนี้สามารถวัดหรือประเมินได้ทั้งทางด้านจิตใจ และวัตถุปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในช่วงเวลานั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของส่วนหัวหรือของสังคมก็ตาม (สุพรรณิ ไชยอำพร; สนิท สมัยการ, 2534:12)

คุณภาพชีวิต คือ ชีวิตที่มีความสุข ความสุขนี้เกิดได้จาก (1) ความสุขทางกาย หมายถึงการที่เรามีความเป็นอยู่ที่ดี เช่น มีที่อยู่อาศัยที่ดี มีสุขภาพและ Health care ที่ดี มีสาธารณูปโภค เช่น การคมนาคมที่ดี มีสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น น้ำ-อากาศบริสุทธิ์ และยังรวมไปถึงการพักผ่อนและสันทนาการที่ดีตามสมควรอีกด้วย (2) ความสุขทางใจ ได้มาจากการรู้จักความพอใจความพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ การมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความรักอบอุ่นผูกพันกันในครอบครัวและเพื่อนมนุษย์ มีความอดทน เสียสละ ทำประโยชน์ให้แก่สังคม (พัฒน์ กิตติพรากร, 2531:42-46)

คุณภาพชีวิต หมายถึง ความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพของ ความต้องการพื้นฐานทั้งทางร่างกายและสังคม วัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม จิตวิทยาและสภาพแวดล้อมในการดำรงชีพ ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นมา (ดิเรก อุทัยราษฎร์, 2527:100-101)

คุณภาพชีวิตที่ดี หมายถึง การมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง มีความรู้ความสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองและครอบครัว รวมทั้งมีศักยภาพในการผลิตและไม่เป็นภาระต่อสังคม (ประสงค์ เต็มชวาลา, 2522:17)

ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศของประเทศไทยนั้นได้พยายามประยุกต์แนวทางตามหลักการความจำเป็นพื้นฐาน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตมาใช้ โดยได้พัฒนาตัวชี้วัดจปฐ. ซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดแสดงสภาพความจำเป็นของคนในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้ว่า คนควรจะมีมาตรฐานคุณภาพชีวิตในเรื่องนั้นๆ อย่างไร ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 9 หมวดได้แก่(กรมการพัฒนาชุมชน, 2536:9-11)

- 1.ประชาชนในครอบครัว ได้กินอาหารถูกสุขลักษณะและพอเพียงแก่ความต้องการของร่างกาย
- 2.ประชาชนในครอบครัว มีที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
- 3.ประชาชนมีโอกาส เข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ
- 4.ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 5.ประชาชนมีการผลิตหรือจัดหาอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ
- 6.ครอบครัวสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมีบุตรได้ตามต้องการ
- 7.ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ และกำหนดวิถีชีวิตของชุมชนของตน
- 8.ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น
- 9.ประชาชนมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสีงแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับระดับจิตวิญญาณผู้ประกอบการ

ปัจจุบันได้มีแนวคิดทฤษฎีจำนวนมาก ที่พยายามอธิบายถึงสาเหตุของความ สำเร็จ หรือความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศของแต่ละประเทศ ทั้งที่เป็นแนวคิดที่เน้น เหตุปัจจัยทางวัตถุวิสัย (Objective Factors) และแนวคิดที่เน้นเหตุปัจจัยทางจิตวิสัย (Subjective Factors) ที่ให้ความสำคัญกับประเด็นของเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ และลักษณะทางจิตวิสัยด้านอื่นๆ ในฐานะของปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศนั้น แนวคิดที่มีบทบาทอย่างมากก็คือ แนวความคิด เกี่ยวกับระดับจิตวิญญาณผู้ประกอบการ (Entrepreneurship or Entrepreneurial Spirit) ซึ่งปัจจุบันผลงานการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าวในประเทศไทย ค่อนข้าง มีจำกัด และยังไม่แพร่หลาย การศึกษาค้นคว้าวิจัยจึงได้พยายามค้นคว้ารวบรวม ผลงาน วิชาการเกี่ยวกับระดับจิตวิญญาณผู้ประกอบการซึ่งส่วนใหญ่ เป็นของนักวิชาการต่างประเทศ โดยได้แปลและเรียบเรียง แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็น แนวทางในการศึกษา โดยสามารถนำเสนอได้ดังนี้

ความหมายของคำว่า "ระดับจิตวิญญาณผู้ประกอบการ"

แนวคิดเกี่ยวกับ"จิตวิญญาณผู้ประกอบการ"(Entrepreneurship) ได้รับการยอมรับมาเป็นเวลานานในฐานะองค์ประกอบที่จำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจ ในคริสต์ ศตวรรษที่ 16 "นักประกอบการ"(Entrepreneur) เป็นคำที่มาจากภาษาฝรั่งเศส ที่ แต่เดิมใช้พรรณนาถึงผู้ที่คอยจัดหาบริการต่างๆ ซึ่งในสมัยก่อนหมายถึงการจัดเตรียมผู้คนและ อาวุธให้กับเจ้าที่ดิน(Feudal Lords) ในการทำสงครามกับศัตรู(Sexton & Bowman-Upton, 1991:7) ในเวลานั้น"นักประกอบการ"(Entrepreneur) จึงมีความหมายถึง ผู้นำกองทัพบก(Army Leaders)

คำดังกล่าวถูกนำมาใช้ในทางธุรกิจ เป็นครั้งแรกในศตวรรษที่ 18 โดยใช้เรียกพ่อค้าหรือนักธุรกิจที่ซื้อขายสินค้าในราคาที่ไม่แน่นอน และในปี 1934 จูมปีเตอร์ Schumpeter ได้ให้คำนิยามของ "นักประกอบการ"(Entrepreneur) ในฐานะของผู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (Gaikwad อ้างใน Rao & Pareek, 1978:3)

ในยุคปัจจุบันคำว่า "นักประกอบการ"(Entrepreneur) มีความหมายหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนักวิชาการได้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับ "จิตวิญญาณนักประกอบการ"(Entrepreneurship) ในฐานะวิชาสาขานี้วิชาหนึ่งในสถานศึกษา ได้มีการให้คำจำกัดความจิตวิญญาณนักประกอบการว่า หมายความว่า ความสามารถในการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากโอกาส โดยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงต่อความล้มเหลวทางการเงิน ทางสังคมและจิตวิทยา นักวิชาการได้พยายามที่จะแยกความแตกต่างระหว่างจิตวิญญาณนักประกอบการ(Entrepreneurship) กับการเป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็ก (Small-Business Owner) ออกจากกันบนพื้นฐานในเรื่องของหน้าที่(Function) การกำหนดทิศทาง(Orientation) ความมุ่งมั่น(Intention) และความก้าวหน้า(Growth) (Sexton & Bowman-Upton, 1991:7)

Webster's New Collegiate Dictionary ได้ให้คำนิยามของคำว่า "นักประกอบการ"(Entrepreneur) ว่าเป็นผู้จัดตั้ง (Organizes) จัดการ (Manages) และคาดคะเน (Assumes) ความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจ ซึ่งตามความหมายดังกล่าว "นักประกอบการ"(Entrepreneur) จึงเป็นทั้งผู้ก่อตั้ง ผู้จัดระบบ ผู้จัดการการบริหาร และผู้คาดคะเนความเสี่ยงในการประกอบกิจการของแต่ละหน่วยงานภายในองค์กรขนาดใหญ่ (Sexton & Bowman-Upton, 1991:8) การให้ความหมายของคำดังกล่าวว่ามีความหมายรวมไปถึงความสามารถในการแสวงหาโอกาส และการดำเนินการอย่างเหมาะสมชัดเจน เพื่อที่จะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากโอกาสดังกล่าวด้วยความเสี่ยงทางการเงินที่น้อยที่สุดนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ หากแต่ จูมปีเตอร์ (Schumpeter) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ตั้งแต่ปี 1934 และได้รับการอธิบายเพิ่มเติมโดย เคิร์สเนอร์ (Kirsner) ในปี 1973

นักวิชาการบางกลุ่มได้ให้ความสนใจไปที่ความสามารถในการหาโอกาส และการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากโอกาส มากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับบทบาทในการเป็นเจ้าของและการได้ควบคุมทรัพยากร ในขณะที่นักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งได้ให้ความสนใจไปที่ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากโอกาส และรวมไปถึงความสามารถในการสร้างความเติบโต(Growth) ในระยะยาวให้กับกิจการ (Sexton & Bowman-Upton, 1991:11)

จนถึงปัจจุบันได้มีนักวิชาการเป็นจำนวนมากที่ทำการศึกษเกี่ยวกับ"จิตวิญญาณนักประกอบการ"(Entrepreneurship) ซึ่งเราสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ (V.R.Gaikwad อ้างใน Rao and Pareek, 1978:5-6)

กลุ่มแรก ได้แก่ กลุ่มนักสังคมวิทยาอาทิ แมกซ์ เวเบอร์(Max Weber, 1930) ที่ได้สนใจศึกษา ในเรื่องของระบบความเชื่อในศาสนาและนำไปสู่ข้อสังเกตที่ว่าระบบความเชื่อของศาสนาฮินดู พุทธ และอิสลามนั้น ไม่ส่งเสริมจิตวิญญาณนักประกอบการ(Entrepreneurship) อย่างไรก็ตาม มีนักสังคมวิทยาจำนวนมากไม่เห็นด้วยกับข้อสรุปดังกล่าวอาทิ ฟอกซ์(Fox, 1973) ไมนส์(Mines, 1973) ปาปานิค(Papanek, 1973) แนนดี้(Nandy, 1973) และซิงเกอร์(Singer, 1973)

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจในเรื่องของ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) และเชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวเข้ากับลักษณะทางสังคมวิทยา โดยให้ความสำคัญอย่างมากกับปัจเจกบุคคล ค่านิยม ทัศนคติ และบุคลิกภาพ อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าว ก็ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการหลายท่าน อาทิ คิลบี (Kilby, 1971) และ กุงเกล(Kunkel, 1971)

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์ที่ให้ความสนใจในเรื่องของ การเกิดขึ้นของโอกาสในทางเศรษฐกิจ และแรงกระตุ้น อันเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมและพัฒนาจิตวิญญาณนักประกอบการ นักเศรษฐศาสตร์เหล่านี้เชื่อว่าปัจจัยที่จะทำให้เกิดการผลิตดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก็คือ การสอดคล้องกันของ ปัจจัยนำเข้า(Inputs) และ

ผลลัพธ์ (Outputs) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และเจ้าของทรัพยากร จะต้องมีความรู้และความเข้าใจในความเป็นไปได้ที่เปิดเผยให้พวกเขา ซึ่งหมายความว่า ทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้ที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตจะต้องมีจิตวิญญาณผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) ซึ่งประเทศด้อยพัฒนาโดยทั่วไปมักจะขาดแคลนคุณลักษณะนี้ นักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่า ในประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถที่จะพัฒนาจิตวิญญาณผู้ประกอบการ ให้เกิดขึ้นได้ด้วยการให้ความสนใจในมิติทาง เศรษฐกิจ เพียงด้านเดียว

กลุ่มที่สี่ ศึกษาจิตวิญญาณผู้ประกอบการในมิติของการจัดการ และการเป็น ในเรื่องของการรับรู้โอกาสทางการตลาด(Perception of Market Opportunities) ทอวกับทักษะในการปฏิบัติงาน เพื่อให้โรงงานหรือธุรกิจสามารถดำเนินงานต่อไปได้

อย่างไรก็ตามการประเมินข้อวิพากษ์วิจารณ์ของนักวิชาการทั้ง 4 กลุ่มที่กล่าว มานำไปสู่การกำหนดคุณลักษณะพื้นฐานทั่วไปของจิตวิญญาณผู้ประกอบการ อันได้แก่ การรับรู้โอกาสในทางเศรษฐกิจ(Perception of Economic Opportunity) ทักษะและ เทคนิคในการจัดการ(Technical and Organisational Skills) ความสามารถในการจัดการ(Managerial Competence) แรงจูงใจที่จะประสิทธิผลสำเร็จ(Motivation to Achieve Results) (Gaikwad อ้างใน Rao & Pareek, 1978:5-6)

บทบาทของผู้ที่มีจิตวิญญาณแบบผู้ประกอบการ

การดำเนินบทบาทของผู้ที่มีจิตวิญญาณแบบผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) ได้รับการอธิบายไว้จากนักวิชาการหลายท่าน อาทิ

ไนท์ (F.H. Knight) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้ประกอบการในฐานะของผู้แบกรับความเสี่ยงภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนในการประกอบธุรกิจ (uncertainty situation) ที่จะเข้ามามีผลต่อการตัดสินใจในทางธุรกิจ ในสถานการณ์ดังกล่าวปัจจัยที่จะ ทำให้ผู้ประกอบการสามารถสร้างรายได้และทำกำไรต่อไปได้มีอยู่สองประการ คือ (Knight, 1921 อ้างใน Mark Casson, 1982:370-373)

- 1.ความสามารถส่วนตัวและโชค(as himself has ability and goodluck)
- 2.ความเชื่อมั่นในตนเอง(self-confidence) และการแสดงออกอย่างเหมาะสม ไม่ก้าวร้าวหุนหัน หรือ ขี้อาย (rashness or timidity) จนเกินไป ซึ่งการแสดงออกอย่างเหมาะสม จะนำมาซึ่งความเชื่อมั่นให้กับทุกฝ่าย ทั้งคู่ค้าลูกค้า หน่วยงาน และการตัดสินใจของตัวเอง

จูมปีเตอร์(J.A.Schumpeter) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับหน้าที่(function) ของ"นักประกอบการ"(Entrepreneurs)ในกระแสการพัฒนา จูมปีเตอร์(Schumpeter) มีความเห็นว่า"นักประกอบการ" เป็นผู้ขับเคลื่อนพัฒนาการทางเศรษฐกิจ โดยนักประกอบการจะเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมที่ประเภท(J.A.Schumpeter, 1934 อ้างใน Mark Casson ,1982:373) อันได้แก่

- 1.การผลิตสินค้าใหม่(new goods)และการปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ (Improve ment in the quality of an existing goods)
- 2.การพัฒนาวิธีการผลิตแบบใหม่(new method of production)
- 3.การสรรหาตลาดใหม่เพื่อรองรับสินค้า(the opening of a new market)
- 4.การสรรหาแหล่งทรัพยากรและวัตถุดิบรองรับการผลิต(the 'conquest of a new source of supply of raw-materials or half-manufactured goods')
- 5.การสร้างสรค์อุตสาหกรรมใหม่(the creation of a new type of industrial organization)

ตามแนวความคิดของ จูมปีเตอร์(Schumpeter) ทั้ง"นักธุรกิจอิสระ"(independent businessmen)และผู้ที่เป็นลูกจ้าง(employees)ไม่ว่าจะเป็น ผู้จัดการ หรือผู้อำนวยการ ต่างก็สามารถทำหน้าที่ของ"นักประกอบการ"(Entrepreneurs)ได้ แต่ไม่ได้หมายความว่า นักธุรกิจทั้งหมดมีจิตวิญญาณแบบนักประกอบการ

ชุมปีเตอร์ มีความเห็นต่างกับ ไนต์(Knight) เขามีความเห็นว่าเป็น "นักประกอบการ"(Entrepreneur) ไม่ใช่ผู้ที่แบกรับความเสี่ยง ผู้ที่แบกรับความเสี่ยง คือ "นายทุน"(Capitalist) ที่ออกเงินกู้ให้กับผู้ประกอบการ นักประกอบการแบกรับความเสี่ยงเพียงส่วนที่เป็นเงินลงทุนของตนเองเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ชุมปีเตอร์(Schumpeter) เชื่อว่าสังคมยังคงขาดแคลน คนที่มีจิตวิญญาณนักประกอบการยิ่งนัก ซึ่งในทางจิตวิทยา สิ่งจูงใจนักประกอบการ ย่อมไม่ใช่ความต้องการที่จะบริโภค(consumption) แต่สิ่งที่เป็นปัจจัยจูงใจผู้ที่มีจิตวิญญาณแบบนักประกอบการจะมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ (Schumpeter, 1934 อ้างใน Mark Casson, 1982:375)

1. ความต้องการที่จะมีอาณาจักรส่วนตัว(will to found a private kingdom)
2. แรงกระตุ้นที่จะต่อสู้ เพื่อความเหนือกว่า เพื่อความสำเร็จในผลประโยชน์ (Impulse to fight, to prove one self superior to others, to succeed for the sake)
3. ความเต็มเปี่ยมไปด้วยพลังแห่งการสร้างสรรค์ (the joy of creating, of getting things done, simply of exercising one's energy and ingenuity)

ชุมปีเตอร์ เห็นว่าผู้ประกอบการที่มีคุณสมบัติดังกล่าว จะมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม ในฐานะของผู้ที่สามารถเอาชนะคู่แข่งทางธุรกิจได้ ซึ่งชุมปีเตอร์ เรียกว่า "ผู้ทำลายที่สร้างสรรค์"(creative destruction) และถือว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติในการพัฒนาแบบทุนนิยม

แอนดรูว์ และเพนโรส(Andrews and Penrose) ได้อธิบายถึงความสำคัญของ "ความคิดสร้างสรรค์" และ "ข้อมูลข่าวสาร" ในการสร้างความเจริญเติบโตให้แก่องค์กรธุรกิจ โดยผ่านบทบาทของนักประกอบการ ในหนังสือชื่อทฤษฎีพลวัตของธุรกิจ (a truly dynamic theory of the firm) (Andrews and Penrose, 1959 อ้างใน Mark Casson 1982:376-379)

ตามทฤษฎีดังกล่าว แอนดรูว์ และเพนโรส เห็นว่าสภาพประกอบการทางธุรกิจย่อมต้องการทรัพยากรสองด้าน ในด้านกายภาพ ได้แก่ การสรรหาแหล่งทรัพยากรและวัตถุดิบ การนำทรัพยากรเข้าสู่ระบบการผลิต และการผลิตสินค้าออกมา และขายสินค้าและบริการดังกล่าวให้ได้กำไร ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนจำเป็นไปในกรอบของการบริหารงาน(administrative framework) โครงสร้างการบริหารองค์กรซึ่งเป็นปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่ถูกรังสรรค์ขึ้นโดยใครคนใดคนหนึ่ง หรืออย่างมากไม่เกินสองคนที่รับผิดชอบ โครงสร้างการบริหารงานถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นขององค์กรในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ และไม่มีสิ่งใดที่ตายตัวหากแต่ต้องปรับเปลี่ยนตามความต้องการในแต่ละสถานการณ์ และในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความสามารถในการบริหารการผลิต จึงย่อมขึ้นอยู่กับ "นักประกอบการ"(Entrepreneurs) ที่สามารถมองเห็นโอกาสในการผลิต(Productive Opportunity) ความสามารถดังกล่าวของนักประกอบการจึงเป็นสิ่งจำเป็น และมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการสร้างความเติบโตให้กับธุรกิจ ความสามารถดังกล่าวจะเปิดม่านธุรกิจของเขาให้กว้าง และส่งเสริมให้เขาทดลองผลิตภัณฑ์ใหม่ๆโดยความพยายามอย่างมีจินตนาการ (Imaginative effort) ร่วมกับการมีจิตสำนึกในเรื่องของเวลา(Sense of Timing) แอนดรูว์ และเพนโรส เห็นว่าความสามารถดังกล่าวของผู้ประกอบการ เป็นสิ่งที่จะทำให้เขาสามารถเป็นผู้สร้างอาณาจักรที่มั่นคง เติบโต และโดดเด่นได้

องค์ประกอบของจิตวิญญาณนักประกอบการ

ในปัจจุบันมีทฤษฎีที่พยายามพัฒนาคำจำกัดความ เพื่อกำหนดองค์ประกอบของจิตวิญญาณนักประกอบการ(Entrepreneurial Spirit) เป็นจำนวนมาก ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะทฤษฎีองค์ประกอบของจิตวิญญาณแบบนักประกอบการ (Entrepreneurial Spirit) ที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศเป็นหลัก ซึ่งในปัจจุบันมีการศึกษาอย่าง

กว้างขวางเพื่อที่จะพยายามสร้างตัวแบบที่จะแสดงถึงคุณลักษณะอันจำเป็นของ"จิตวิญญาณผู้ประกอบการ" อาทิมผลงานของ เดวิด ซี. แมคเคลแลนด์(David C. McClelland) ในหนังสือ Achieving Society (Hans Schollhammer, 1993:10-11) และผลงานของ โฮเวิร์ด สตีเฟนสัน และซาลห์แมน(Howard Stevenson & Sahlman) ในหนังสือ Importance of Entrepreneurship in Economic Development (Donald L. Sexton & Nancy B. Bowman-upton, 1991:16-18) และผลงานของ เจ. ทิมมอนส์ (J. Timmons) ในหนังสือ New Venture Creation (John Kao, 1989 : 97) ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปดังต่อไปนี้

เดวิด ซี. แมคเคลแลนด์ และคณะ ได้ให้ข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับ ลักษณะบุคลิกภาพแบบผู้ประกอบการว่าจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ (David c. McClelland, 1967)

1. ความเป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Need for Achivement) ในทางจิตวิทยาผู้ประกอบการที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะมีแรงผลักดันหรือมีแรงจูงใจภายในให้ประกอบกิจกรรมต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จตามความต้องการของตน ซึ่งความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในตัวผู้ประกอบการนี้จะทำให้ผู้ประกอบการมีความกล้าที่จะเสี่ยงอย่างมีเหตุผล มีความพร้อมที่จะแข่งขัน

2. แรงปรารถนาที่จะรับผิดชอบ (Desire for Responsibility) นักประกอบการจะมีความรับผิดชอบต่องานของตนเองเพื่อผลสำเร็จของงาน พวกเขาจะรู้จักใช้ทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่เพื่อนำไปสู่เป้าหมายและสามารถอธิบายถึงผลลัพธ์ที่ปรากฏได้ ผู้ที่มีลักษณะเช่นนี้จะทำงานอยู่ในกลุ่มได้นานเท่านั้น ครั้นที่ความพยายามอย่างเจาะจงของเขาสามารถทำให้เกิดผลลัพธ์ขึ้นมาได้

3. ความชอบที่จะเสี่ยงอย่างมีเหตุผล (Preference for Moderate Risk) นักประกอบการไม่ใช่นักปล้นธนาคาร เขาชอบที่จะกำหนดเป้าหมายที่จะให้มีการบรรลุผลสำเร็จในระดับสูงนั่นคือในระดับที่เขาเชื่อว่าสามารถทำได้ และเชื่อมั่นว่าเขาจะประสบผลสำเร็จ

4. การรับรู้ความเป็นไปได้ที่จะประสบผลสำเร็จ (Perception of Probability of Success) ความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะประสบผลสำเร็จเป็นคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งของผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบผู้ประกอบการ เขาจะเรียนรู้ข้อเท็จจริงต่างๆในส่วนที่เขาสามารถรวบรวมและจัดการกับมันได้ ลำพังเพียงข้อเท็จจริงอาจจะใช้ประโยชน์ไม่ได้เต็มที่แต่เขาจะใช้ความเชื่อมั่นในตนเองของเขาจัดการ และใช้ประโยชน์จากมัน

5. การยอมรับผลสะท้อนที่เกิดขึ้น (Stimulation by Feedback) ผู้ประกอบการต้องรู้ว่าเขาจะต้องทำอะไรกับผลลัพธ์ที่สะท้อนกลับมาทั้งด้านบวกและด้านลบ จากผลลัพธ์ดังกล่าวเขาจะเรียนรู้ว่าจะใช้ความพยายามอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพสามารถทำให้งานก้าวหน้าเพื่อผลสำเร็จในระดับที่สูงขึ้น

6. ความกระตือรือร้นในการทำงาน (Energetic Activity) ผู้ประกอบการจะมีความกระตือรือร้นมากกว่าเกณฑ์เฉลี่ยที่พบในคนทั่วไป เขาจะตื่นตัว (active) และไม่หยุดนิ่ง (Mobile) และจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการพยายามที่จะสร้างงานใหม่ขึ้นมา เขาจะใช้เวลาที่ผ่านไปแต่ละนาทีได้อย่างมีประสิทธิภาพ การรับรู้ถึงคุณค่าของเวลาจะเป็นตัวกระตุ้นให้เขามีความกระตือรือร้นในการที่จะทำให้เขามีความผูกพันอยู่กับการทำงาน

7. การกำหนดทิศทางในอนาคต (Future Orientation) ผู้ประกอบการเป็นผู้ที่สามารถวางแผนการและคิดล่วงหน้าด้วยสายตาสั้นยาวไกล เขาจะค้นคว้าและทำนายความเป็นไปได้ต่างๆในอนาคต

8. ทักษะในการจัดการ (Skill in Organizing) ผู้ประกอบการจะมีทักษะในการจัดการเกี่ยวกับคนและงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย เขาจะมีความสามารถจัดคนให้เหมาะกับงาน เขาจะเลือกใช้ผู้เชี่ยวชาญที่จะสามารถทำงานให้สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่าที่จะเลือกใช้อาสมัคร

9. การมุ่งผลกำไร (Attitude toward Money) สำหรับผู้ประกอบการผลกำไร (financial gain) เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ เขาให้คุณค่าของเงินไม่ใช่ในฐานะของเงิน แต่เขามองว่าเป็นวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จ (Symbol of Objective Accomplished)

โฮเวิร์ด สตีเฟนสัน ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของจิตวิญญาณนักประกอบการ
ในฐานะพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ 6 มิติด้วยกัน(Howard Stevenson อ้างใน Donald
L.sexton & Nancy B.Bowman-Upton,1991:16-18) คือ

- 1.มีความรอบรู้เข้าใจในกลยุทธ์(Strategic Orientation)
- 2.รู้จักแสวงหาโอกาส(Commitment to Opportunity)
- 3.รู้จักกระบวนการแสวงหาทรัพยากร(the Resource Commitment Process)
- 4.มีหลักคิดในการควบคุมทรัพยากร(the Concept of Control over Resource)
- 5.มีหลักคิดในการจัดการ(the Concept of Management)
- 6.มีการเตรียมนโยบายไว้สำหรับข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิด (Compensation Policy)

สตีเฟนสัน เห็นว่าพฤติกรรมทั้ง 6 ด้านเป็นสิ่งที่สำคัญสูงสุดและเป็นงาน
ที่มอบหมายให้ผู้ประกอบการทำ ผู้ที่มีลักษณะดังกล่าวไม่เพียงแต่สามารถที่จะใช้ทรัพยากร
ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้เท่านั้น หากแต่ในสภาวะการณ์ที่ทรัพยากรไม่อำนวย ผู้ที่มีลักษณะ
ดังกล่าว ยังสามารถใช้ความเชื่อมั่นในตนเองที่มีอยู่จนคว้าซึ่งโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์
จากสภาวะการณ์ดังกล่าวได้อีกด้วย สตีเฟนสัน มีความเห็นว่า"โอกาส"(opportunity)
เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยเชิงสังคมจิตวิทยา ผู้ที่มีจิตวิญญาณนักประกอบการสูง
ไม่ต่างจากคนทั่วไปในแง่ที่ว่าต่างก็ต้องการช่องทางในการเติบโต แต่คนที่มี จิตวิญญาณ
นักประกอบการ ต่างจากคนทั่วไปในแง่ของทัศนคติที่มีต่อโอกาสและทรัพยากร

เจ. ทิมมอนส์ ได้สรุปองค์ประกอบของจิตวิญญาณนักประกอบการไว้ 11 ประการ
จากการศึกษาผลงานวิจัย 50 ชิ้นดังนี้(J.Timmons,1985 อ้างในJohn Kao,1989:97)

- 1.มีสัจจะ มีความตั้งใจ และเพียรพยายาม อย่างเต็มที่ (Total commitment, determination, and perseverance)
- 2.มีแรงขับที่จะประสบผลสำเร็จ และเติบโต(Drive to achieve and grow)
- 3.รู้จักกำหนดเป้าหมายและแสวงหาโอกาส(Opportunity and goal orientation)

4. มีความคิดริเริ่มและรับผิดชอบตนเอง(Taking initiative and personal responsibility)
5. มีความแน่วแน่ในการแก้ปัญหา(Persistent problem solving)
6. มีความจริงใจมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี(Realism and a sense of humor)
7. ค้นหาและรู้จักใช้ข่าวสารที่สะท้อนกลับมาให้เกิดประโยชน์(Seeking and using feedback)
8. มีความเชื่ออำนาจในตน(Internal locus of control)
9. รู้จักมองหาโอกาสที่จะเสี่ยงและกล้าเสี่ยงอย่างมีเหตุผล(Calculated risk-taking and risk-seeking)
10. มีความต้องการสถานะภาพและอำนาจเพียงเล็กน้อย(Low need for status and power)
11. มีคุณธรรมและเชื่อถือได้(Integrity and reliability)

โกลเลส์ ได้อธิบายถึงความเสี่ยงของผู้มีจิตวิญญานนักประกอบการสูงว่าบ่อยครั้งที่คนที่มีความเสี่ยงสูงจะพาตนเองเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ อาทิ (P.R.Liles,1974 อ้างใน John Kao,1989:98)

- ความมั่นคงทางการเงิน(financial security)
- โอกาสในการประกอบอาชีพ(career opportunities)
- ความสัมพันธ์ในครอบครัว(family relationship)
- ฐานะความเป็นอยู่ของตนเอง(personal well-being)

ซึ่งปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันว่า ผู้ที่มีจิตวิญญานนักประกอบการสูงจะ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดการกับความเสี่ยง เขาจะมองความเสี่ยงว่าเป็นสิ่งที่จะนำรางวัลมาให้

ราว และพารีก ได้พยายามรวบรวมแบบแผนบุคลิกภาพของผู้ที่มี ความสำเร็จ
ผู้ประกอบการไว้ 57 ประการด้วยกัน คือ(T.Ven-kateswara Rao & Udai Pareek,
1978:25)

- 1.สร้างสรรค์(Creative)
- 2.กล้าที่จะเสี่ยงโดยไตร่ตรองอย่างรอบคอบ(Calculated risk-taking)
- 3.กล้าเผชิญกับความล้มเหลวโดยไม่เลิกล้มความตั้งใจง่าย(Not too discouraged by failures)
- 4.มีการกำหนดทิศทางในอนาคต(Future Oriented)
- 5.ทำในสิ่งที่ต้องการอย่างจริงจัง(Hardworking, on things he wants to do)
- 6.มีความเป็นหยึดมั่น(Persistent)
- 7.มีความรับผิดชอบตอตนเอง(Take personal responsibility)
- 8.กำหนดเป้าหมายและทำใ้บรรลุเป้าหมายตามลำดับขั้น(Sets goals and realistic step-by-step subgoals)
- 9.มีแรงจูงใจใฝ่อำนาจ แต่ไม่มากจนเกินไป(Drive for power but not excessive)
- 10.ต้องการความเป็นอิสระแต่ก็สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เพื่อใ้บรรลุเป้าหมาย (Drive for independence but can cooperate when nesessary for his goals)
- 11.ยอมรับฟังผลสะท้อนที่เกิดขึ้นและเรียนรู้ที่จะวินิจฉัยข้อผิดพลาดจากประสบการณ์ (Desires feedback and learns from experience, recognizing errors)
- 12.รู้จักกำหนดทิศทางเป้าหมาย(Goal-oriented)
- 13.มีความสามารถที่จะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากสถานการณ์ (Ability to exploit situation)

14. ตั้งใจที่จะเรียนรู้และไม่หมดความอดทนเมื่อประสบความยุ่งยาก(Willing to learn and does not suffer from complex)
15. มีความเชื่อมั่นในตนเอง(Has self-confidence)
16. มีความมั่นคงภายใต้ภาวะการตึงเครียด(Constantly under stress)
17. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์(Person of integrity)
18. มุ่งผลเลิศในการทำงาน(Likes to excell in work)
19. มีบุคลิกภาพที่สุภาพ เรียบร้อย ร่าเริงมีไมตรีจิต(Pleasant personality)
20. กำหนดทิศทางความสำเร็จ(Success-oriented)
21. กล้าตัดสินใจ(Makes decisions)
22. เป็นตัวของตัวเอง(Non-structured)
23. รู้จักแสวงหาโอกาส(Opportunity seeker)
24. ถือเอาผลประโยชน์ของตนเองเป็นใหญ่(Egoist)
25. ชอบแข่งขัน(Competitive)
26. รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น(Collaborative)
27. มีทัศนคติเชิงบวก(Positive attitude)
28. ครอบครัวและญาติมิตรมีความสำคัญเป็นอันดับสองในการประกอบธุรกิจ(Family and friends second to business)
29. เป็นนักฝัน(Dreamer)
30. ให้ความสำคัญกับเวลา(Time is important)
31. มีจินตนาการ(Imaginative)
32. มีหลักความเป็นจริง(Realistic)
33. มีความกล้าหาญ(Courageous)
34. การรู้จักเริ่มต้นที่ตนเองก่อนในการทำงาน(Self-starter)
35. ความล้มเหลวคือบันไดไปสู่ความสำเร็จ(Failure as step toward seccess)

36. เป็นผู้ยึดถือในสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลมีอิสระในความคิด และการกระทำ(Individualist)
37. มีความสนใจในหลายงานแง่มุม(Multi-faceted interests)
38. เป็นผู้ทำในสิ่งใหม่(Innovative)
39. ชอบความท้าทาย(Likes challenges)
40. เป็นผู้ไม่อยู่นิ่งชอบการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ (Dynamic -identified with creating and changing)
41. เป็นผู้ริเริ่ม(Takes initiative)
42. เป็นผู้เต็มเปี่ยมด้วยพลัง(Higher energy level)
43. เบื่อง่าย และไม่อดทน ต่องานที่ซ้ำซากจำเจ(Easily bored, impatient with routine tasks)
44. รับรู้และไวต่อสภาพแวดล้อมและผู้คน(Sensitive and perceptive of people and environment)
45. มีทางเลือกที่ดีกว่าเสมอ(There's always a better way)
46. มีความทะเยอทะยานสูง ใจกว้างและรู้จักให้อภัย(High tolerance of ambiguities)
47. สื่อสารกับบุคคลทั่วไปได้ดี(Good communication with people)
48. เป็นผู้มีกำลังใจดี(Mentally hyperactive)
49. เป็นผู้มีความหยั่งรู้(Intuitive)
50. มีความสามารถในการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆได้อย่างรวดเร็ว(Ability to grasp quickly)
51. เชื่อในพระเจ้า(Belief in God)
52. เป็นฝ่ายรุก(Aggressive)
53. สนุกกับชีวิตการทำงาน และการพักผ่อน(Enjoys living, work and play)

54. มีความเป็นผู้นำ(Leader)

55. ไม่พอใจต่อการใช้ชีวิตแบบคนธรรมดา(Dissatisfied with general life situation)

56. มีปัญญาพอควร(At least average intelligence)

57. ต้องการทำเงินมาก(Wants to make a lot of money)

อย่างไรก็ตาม ราว และ พารีก มีความเห็นว่าลักษณะทั้ง 57 ประการดังกล่าวยังไม่ใช่วิธีสรุปที่ตายตัว สำหรับนิยามคุณสมบัติของผู้ที่มี จิตวิญญานนักประกอบการ เขาเห็นว่าในทุกๆสาขาอาชีพล้วนมีผู้ที่มีจิตวิญญานนักประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นในหน่วยงานธุรกิจ หรือในโรงงานในกลุ่มผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรรม ผู้ที่อยู่ในแวดวงการศึกษา ผู้ที่ทำงานทางสังคม ฯลฯ แต่ทั้งนี้ไม่ว่าทุกๆ คนจะมีจิตวิญญานนักประกอบการ

พารีก และ นัดการ์นิ มีความเห็นว่าปัจจัยอย่างน้อย 4 ตัว ที่มีผลต่อจิตวิญญานนักประกอบการ(Udai Pareek and Manohar Nadkarni อ้างใน Rao and Pareek, 1978:30-41) ได้แก่

1. ปัจจัยส่วนบุคคล(Individual Factors)
2. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม(Socio-Cultural Factors)
3. การเกื้อหนุนจากระบบ(Support Systems)
4. สภาพแวดล้อม(Environment)

1. ปัจจัยส่วนบุคคล (Individual) ตัวบุคคลเองมีความสำคัญมากที่สุดต่อคุณสมบัติดังกล่าว ผู้ประกอบการก็เหมือนกับบุคคลทั่วไปที่จะต้องตัดสินใจว่าจะเริ่มดำเนินการหรือไม่ และพยายามค้นคว้าที่จะทำให้มันประสบผลสำเร็จ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัย 3 ประการด้วยกัน คือ

1.1 แรงจูงใจ (Motivational Factors) ซึ่งประกอบไปด้วยด้านหลัก ๓

3 ด้าน ด้วยกันคือ

- แรงจูงใจที่จะประกอบกิจการ(Entrepreneurial Motivation) ซึ่งมีความหมายเดียวกับ " แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ " (Need for Achievement) ของ เดวิด ซี.แมคคิลเลนด
- ประสิทธิภาพส่วนบุคคล(Personal Efficacy) ที่จะต้องตระหนักในเรื่องของประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน และการควบคุมสถานการณ์มากกว่าคนอื่น
- พลังที่จะทำงานที่ยากลำบาก(Coping Capability) เนื่องจากความสำเร็จของผู้ประกอบการนั้นเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับ แรงจูงใจ และประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะนำไปสู่ความยุ่งยากหลายประการ ทั้งในแง่ของสถานประกอบการที่ต้องการการเอาใจใส่อย่างมากมาย ทั้งในเรื่องของเวลา และพลังงาน แม้กระทั่งอาจนำไปสู่ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ตึงเครียด ผู้ที่มี จิตวิญญานนักประกอบการ จะเป็นผู้ที่ต้องริเริ่ม ทำงานตามตารางเวลาของตนเอง สนุกกับงาน รับผิดชอบต่อผลลัพท์ภายนอก และจะต้องจัดการกับสถานการณ์ ทั้งภายในและภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งยังมีธุรกิจมากเท่าไร เขาก็ยิ่งต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหามากมายยิ่งขึ้นเท่านั้น ในขณะที่มองหาช่องทางใหม่ เขาก็ต้องให้ความสนใจอย่างมากกับช่องทางเดิมต้องให้ความสนใจอย่างมากกับรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานประกอบการ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ส่วนก่อให้เกิดความเครียด ความยุ่งยาก แต่ในข้อเท็จจริงแล้ว ผู้ที่มี จิตวิญญานนักประกอบการ ชอบที่จะได้รับประสบการณ์จากความยุ่งยากเหล่านี้ เขาจะสามารถทำงานที่ยากๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางความเครียด เขาจะสามารถค้นหาข้อผิดพลาดที่ทำให้เกิดความยุ่งยากได้อีกด้วย

1.2 ทักษะในกระบวนการประกอบการ (Skills) ในการที่จะเป็นผู้ประกอบการที่ประสบผลสำเร็จ จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์หลายด้านได้แก่

- ความสามารถในการพัฒนาโครงการ (Project Development) จะต้องสามารถวางแผนจัดตั้งองค์การ ต้องรู้ว่าจะเก็บกำไรโครงการและเปิดตัวโครงการเมื่อไหร่จึงจะมีประสิทธิภาพ จะต้องมีความสามารถในการใช้ข้อมูลข่าวสารให้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจลงทุน
- ความสามารถในการบริหารสถานประกอบการ (Enterprise Management) เมื่อเริ่มดำเนินการสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการอยู่รอดและเติบโต ก็คือทักษะในการจัดการซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการทำบัญชี การควบคุม งบการเงิน การตลาด การวางแผนการผลิต การควบคุมการลงทุน การบริหารงานบุคคลในองค์กร
- ความสามารถในการก่อตั้งสถานประกอบการ (Enterprise Building) เมื่อวางแผนประกอบการ กระบวนการในการก่อตั้งสถานประกอบการย่อมแตกต่างจากกระบวนการในการจัดการภายหลังจากที่ได้ก่อตั้งขึ้นมาแล้ว กระบวนการในการคิด และพฤติกรรมของผู้ประกอบการที่สามารถวางแผนและเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากโอกาสที่มีอยู่ ผ่านการดำเนินงานอย่างเป็นอิสระขององค์กร ย่อมแตกต่างจากผู้จัดการที่ทำหน้าที่อย่างจำกัด ในกรอบของเป้าหมาย และโครงสร้างการดำเนินงานขององค์กร

1.3 นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังต้องมีทักษะ และความรู้รอบตัวในหลายๆ ด้าน ทั้งในเรื่องของสิ่งแวดล้อม โรงงาน และการเลือกใช้เทคโนโลยีต่างๆ

ปัจจัยส่วนบุคคลดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นปัจจัยที่จะส่งผลโดยตรงต่อคุณลักษณะ

ความเป็นผู้มี จิตวิญญานนักประกอบการ

2. ปัจจัยทางสังคม-วัฒนธรรม (Socio-Cultural Factors) ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม อาทิ ภูมิหลังของครอบครัว ค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะจิตวิญญาณนักประกอบการ ค่านิยมและทัศนคติของบุคคลล้วนเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมดังกล่าวจะปรากฏในช่วงของการพัฒนาแบบแผนพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล โดยผ่านกระบวนการสังคมกรรฐ (Socialization) ทั้งในครอบครัว ในโรงเรียนและในการดำเนินชีวิตประจำวันทั่วไปในสังคม ซึ่งสามารถแบ่งปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวได้เป็นสองกลุ่มด้วยกันคือ พฤติกรรมตามแบบแผน(Normative Behaviour) และพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการสังคมกรรฐ(Socialization)

2.1 พฤติกรรมตามแบบแผน(Normative Behaviour)ประกอบไปด้วยด้านต่างๆที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะ จิตวิญญาณนักประกอบการ ดังต่อไปนี้คือ

- ความคาดหวังและความกดดันจากครอบครัว (Family Expectation and Pressures)
- ค่านิยมในเรื่องของความเสี่ยง(Risk-Taking)
- ค่านิยมการพึ่งตนเอง(Self-Reliance)
- ค่านิยมในการทำงานด้วยตนเอง(Willingness to work with his hands)

2.2 พฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการสังคมกรรฐ(Socialization)ประกอบไปด้วยด้านต่างๆต่อไปนี้คือ

- ความเป็นตัวของตัวเอง(Independence)
- ความคิดริเริ่มและความกล้าเสี่ยงอย่างมีเหตุผล (Initiative and Risk-Taking)

3.การเกื้อหนุนจากระบบ (Support Systems) ความเป็นไปได้ของความสำเร็
ของผู้ประกอบการนั้น จำเป็นที่จะต้องยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน
ของระบบต่างๆที่ทำหน้าที่สนับสนุน โดยมีองค์กรและหน่วยงานต่างๆที่จะต้องให้การสนับสนุน
และช่วยเหลือผู้ประกอบการดังนี้คือ

- ความร่วมมือในการพัฒนา จิตวิญญาณนักประกอบการและอุตสาหกรรมขนาดย่อมใน
ภูมิภาค
- สถาบันการเงินต่างๆ รวมทั้งธนาคารพาณิชย์
- การขยายการบริการจากกระทรวงอุตสาหกรรม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- องค์กรเอกชน บริษัทที่ปรึกษา สถาบันวิจัย เอกชนรวมถึงสถาบันพัฒนาผู้ประกอบการ
- สถาบันการศึกษา ทางเทคโนโลยี การจัดการ วิศวกรรม วิทยาลัยและมหา
วิทยาลัยต่างๆที่ศึกษาเกี่ยวกับ จิตวิญญาณนักประกอบการ
- การปรับปรุงการบริหารงานของหน่วยงานในท้องถิ่น และ การจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม
ขนาดใหญ ที่จะช่วยเกื้อหนุนและพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็กให้เติบโต
และพัฒนาต่อไปได้

นักประกอบการจะต้องปฏิสัมพันธ์กับระบบสนับสนุน เหล่านี้ ระบบต่างๆเหล่านี้
อาจจะอยู่ในสถานะที่เอื้อหรือไม่เอื้อ ต่อการพัฒนาจิตวิญญาณนักประกอบการ อย่างไรก็ตาม
การทำงานของระบบเหล่านี้ ก็เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพล เป็นอย่างมากต่อจิตวิญญาณนักประกอบการ
การปฏิสัมพันธ์จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการ
ยกระดับการทำงานของตนเอง ให้มีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับบทบาทที่ถูกคาดหวัง รูปแบบ
การทำงานจะแสดงออกถึงบรรทัดฐานทั่วไปในองค์กรได้แก่ บรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับการ
ทำงานร่วมกัน(Collaboration) การช่วยเหลือกัน(Help)การกำหนดทิศทางของผลลัพธ์
 ฯลฯ ระบบต่างๆเหล่านี้จะเกื้อกูลต่อการพัฒนาจิตวิญญาณนักประกอบการ โดยเป็นตัวเสริม
แรงให้กับพฤติกรรม และการนำเอาค่านิยมในการทำงานที่ประสานกลมกลืนกับลักษณะ
จิตวิญญาณนักประกอบการมาใช้

1. พฤติกรรมเสริมแรง(Reinforcing Behaviour) ความแตกต่างของระบบที่สนับสนุนนำไปสู่ความแตกต่างของบทบาท และการให้ความสำคัญกับพฤติกรรมที่แตกต่างกับ การให้ความสำคัญที่หลากหลายกับพฤติกรรมที่แตกต่างกันของ ปีกประกอบการ ไม่ได้ออกมองว่าเป็นความขัดแย้ง บางครั้งพฤติกรรมหรือค่านิยมที่ขัดแย้งกัน อาจนำไปสู่ความสำเร็จของผู้ประกอบการก็เป็นได้ ตัวอย่างเช่นปีกประกอบการนั้นจะต้องสรรสร้างให้เกิดทางเลือกในมิติต่างๆ ของการทำงานของหน่วยงานไปพร้อมๆกันในระหว่างที่ต้องรับผิดชอบการดำเนินงานและบริหารงานอยู่

ในความเป็นจริงระบบสนับสนุนทั่วๆไปจะขยายการบริการ เพื่อที่จะค้นหาการสร้างสรรค์ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ และพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับ ในขณะที่สถาบันการเงินจะมองหาและส่งเสริมพฤติกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะจิตวิญญาณปีกประกอบการโดยการคาดหวังให้เขาตระเตรียมโครงการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้

ความต้องการแบบแผนบุคลิกภาพที่แตกต่างกันของแต่ละหน่วยงาน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นหน่วยงานต่างๆจะต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจน ในบทบาทของตนเอง และบทบาทที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่นๆ ต้องเข้าใจความคาดหวังของผู้ประกอบการ เข้าใจความขัดแย้งที่มี ในภาพรวมหน่วยงานต่างๆ จะต้องค้นหา และเสริมแรงให้กับพฤติกรรมที่ต้องการ โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับผู้ประกอบการโดยไม่จำเป็นจะต้องพยายามก่อให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งค่านิยมที่ควรสนับสนุนให้เกิดมีขึ้นก็คือ ความคิดริเริ่ม (Taking-Initiative) ความคิดสร้างสรรค์(Creativity) การค้นหาทางเลือก(Searching for Alternative) ความพยายามที่จะสร้างสิ่งใหม่(Trying out Innovations) การวางแผนอย่างมีทิศทาง(Planning Orientations) และความกล้าเสี่ยง(Risk-Taking) ความคู่ใจกับความรับผิดชอบในตนเอง (Personal Responsibility) ค่านิยมเหล่านี้สามารถส่งเสริมให้เกิดมีขึ้นได้ด้วยระบบต่างๆทั้งหมดที่ท่าหน้าของตนเอง เราสามารถสร้างค่านิยมเหล่านี้ขึ้นมาได้อย่างเป็นระบบ โดยความช่วยเหลือและการประเมิณผลของหน่วยงานต่างๆ อย่างเป็นกระบวนการ

2.บรรทัดฐาน (Norms) บรรทัดฐานการทำงานภายในหน่วยงานและองค์กรแต่ละแห่งที่ห้าหน้าที่เป็นระบบสนับสนุนนี้ อาจจะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับลักษณะบุคลิกภาพแบบนักประกอบการ แต่ตราบนิดที่หน่วยงานเหล่านี้ยังคงต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ประกอบการอยู่ ผลของการปฏิสัมพันธ์จะยังคงถูกกำหนดโดยแบบแผนวิธีการทำงาน บรรทัดฐานในการปฏิบัติงาน และลักษณะพฤติกรรมองค์กรภายในหน่วยงานอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ บรรทัดฐานทั้งภายในและภายนอกองค์กรจะเป็นตัวช่วยให้เราทราบว่าอะไรควรจะมาก่อนมาหลังในเวลา ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องหาข้อจำกัดหาสิ่งที่มีประโยชน์ และให้ความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพแก่ผู้ประกอบการ บรรทัดฐานทั้งภายในและภายนอกองค์กรจะเป็นตัวครอบงำ การกระทำ และมีความเกี่ยวข้องกับประสิทธิผลในการดำเนินงาน บรรทัดฐานของหน่วยงาน ที่ให้ความสำคัญกับความคุ้มค่าของผลลัพธ์มากกว่าที่จะไปใส่ใจในเรื่องของขั้นตอนในการปฏิบัติ จะช่วยเพิ่มประสิทธิผลในการดำเนินงานของตนเอง การให้ความใส่ใจในเรื่องทิศทางของผลลัพธ์ จะช่วยให้การพัฒนากายภาพของผู้ประกอบการ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับบรรทัดฐานในเรื่องของการทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือกัน บรรทัดฐานเหล่านี้ จะช่วยในการพัฒนาหน่วยงาน เช่นเดียวกับที่หน่วยงานพยายามจะช่วยพัฒนาบุคคลอื่นๆ

พารีก และนัคคาร์นิ มีความเห็นว่าแม้จะดูเหมือนว่า จิตวิญญานนักประกอบการจะเป็นตัวแปรตาม(Dependent Variable) ที่ได้รับอิทธิพลและก่อรูปขึ้นมาจากปัจจัยเหตุทั้ง 4 ประการได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม การเกื้อหนุนจากระบบ และสภาพแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตามจิตวิญญานนักประกอบการก็มีฐานะเป็นตัวแปรเหตุ (Independent Variable) ด้วย ทั้งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการแสดงออกทาง สังคม-วัฒนธรรมของผู้ที่มีจิตวิญญานนักประกอบการ ที่มักจะมีค่านิยม บรรทัดฐาน และพฤติกรรมที่ต่างออกไปจากคนอื่นๆในหลายๆด้านและ เขาก็มักพยายามที่จะสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในครอบครัวของตนเอง หรือแม้กระทั่งในสังคมที่เขาอาศัยอยู่ (Udai Pareek and Manohar Nadkarni อ้างใน Rao and Pareek, 1978 : 31)

เมื่อพิจารณาจากมุมมองของ รวบรวมและพาราค การพัฒนาจิตวิญญาณนักประกอบ การจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสนใจต่อปัจจัยแทรกซ้อน(Intervening Factors) ทั้ง 4 ตัวดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามการทุ่มเน้นความสนใจไปที่ปัจจัยตัวใดตัวหนึ่งมากเกินไป ย่อมมีแนวโน้มจะนำไปสู่ข้อสรุปเชิงอนุรักษ์ ที่ทำให้เรามองเห็นแค่ข้อจำกัดของการพัฒนา จิตวิญญาณนักประกอบการ มากกว่าจะมองเห็นโอกาสและทางเลือกที่เปิดไว้ให้ หากพิจารณา ปัจจัยต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยงกัน

โดยสรุปแล้วจากการทบทวนผลงานทางวิชาการหลายชิ้น ที่ได้มีการให้คำจำกัด ความ และการอธิบายถึงองค์ประกอบของ ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการไว้ต่าง ๆ กันเป็น จำนวนมากนั้น เราอาจสรุปได้ว่า

ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ หมายถึง แรงกระตุ้นภายในที่เป็นพื้นฐาน การคิด การกระทำของบุคคล ผู้มีความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จในการทำงาน และ การดำเนินชีวิต แรงกระตุ้นดังกล่าวจะแสดงออกมาโดยมีองค์ประกอบที่สังเกตเห็นได้ 9 ประการ คือ

1. การรู้จักวางแผนในการประกอบอาชีพ
2. การรู้จักกำหนดเป้าหมายในการทำงาน
3. การรู้จักตรวจสอบติดตามการทำงาน
4. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
5. ความกล้าที่จะตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. การรู้จักแก้ไขปัญหามีเหตุผล
7. การรู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล
8. การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง
9. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวม

ด้วยองค์ประกอบทั้ง 9 ประการดังกล่าวจะทำให้การกระทำของปัจเจกบุคคลมี ลักษณะที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสร้างสรรค์ ที่ยอมส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม และโดยเจตนาอย่างยิ่ง ต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคลเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาองค์ประกอบการ

โรเซน ได้ศึกษาจิตวิทยาองค์ประกอบการ ในประเด็นของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ระหว่างเชื้อชาติต่างๆ 6 เชื้อชาติ ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรแตสแตนท์ คือ แคนาดา อิตาลี กรีก นิโกร ฮิวและอังกฤษ พบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คำนิยม และวัฒนธรรมมีผลต่อความต้องการสัมฤทธิ์ผล คือมีส่วนช่วยกระตุ้นให้บุคคลกระทำกิจกรรมต่างๆ ได้ ทั้งยังพบว่าแต่ละเชื้อชาติ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่างกัน(Rosen,1959 อ้างใน ปาริชาติ จันทร์เพ็ญ,2528:19)

เดวิด ซี.แมคคัลแลนด์ ได้ศึกษาจิตวิทยาองค์ประกอบการ ในประเด็นของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยศึกษาเปรียบเทียบระดับของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Need for Achievement) ของประเทศต่างๆในภูมิภาค ยุโรป เอเชีย อเมริกา และแอฟริกา พบว่าประเทศที่มีความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เป็นประเทศที่ประชาชนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ สูงกว่า ประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจช้า(David C.McClelland,1961 อ้างใน Peter Kilby,1971:109-122)

เอเวอเรต อี. เฮเกน ได้ศึกษาจิตวิทยาองค์ประกอบการ ในประเด็นของ "ความคิดสร้างสรรค์" เฮเกน ได้แบ่งสังคมออกเป็น 3 ประเภท คือ สังคมที่อยู่ในกรอบของธรรมเนียม(Traditional Society) สังคมที่อยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลง(Transitional Society) และสังคมที่เจริญแล้ว เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าที่พัฒนาการทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นไม่เท่ากันในแต่ละประเภทนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนในสังคมแต่ละประเภทมีระดับของ "ความคิดสร้างสรรค์"(Creativity) หรือระดับของ "Innovation" ต่างกัน(Everett E.Hagen,1962 อ้างใน Peter Kilby,1971:123-137)

คอลลินส์ และ มัวร์ ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการเพศชายที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ในรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา ด้วยการสัมภาษณ์และทดสอบทางจิตวิทยา ผลการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะมีคุณลักษณะเฉพาะ คือ ความต้องการเป็นของตัวเอง(Need for Autonomy) ความเป็นอิสระ(Independence) และการพึ่งตนเอง(Self-Reliance) จึงเป็นที่สังเกตได้ว่าผู้ที่มีลักษณะแบบผู้ประกอบการ ไม่เหมาะที่จะทำงานในระบบราชการ เพราะเป็นการยากที่จะให้บุคคลผู้มีลักษณะแบบนักประกอบการทำสิ่งๆที่เหมือนกับคนอื่นโดยที่เขาไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้ การใช้อำนาจอย่างเป็นทางการ(Authority) จึงมักจะได้รับการตอบสนองด้วยการหลบเลี่ยง โดยทั้งนี้บรรทัดฐานในครอบครัว จะมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะแบบผู้ประกอบการ โดยมารดาจะมีส่วนในการสนับสนุนคุณลักษณะดังกล่าวมากกว่าบิดา(Collins and Moore, 1964 อ้างใน John Kao, 1989:99-100)

ฮาเซลเฮิสต์ ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและชนชั้นกับระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ โดยทำการศึกษาผู้ประกอบการที่อพยพมาจากเชคแดนที่ถูกแบ่งออกไปเป็นประเทศปากีสถานตะวันตก เปรียบเทียบกับนักประกอบการที่ไม่ใช่ผู้อพยพในเชคพื้นที รัฐปัญจาบ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการที่อพยพมาจะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในธุรกิจ มากกว่าผู้ประกอบการในท้องถิ่น ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะดังกล่าวก็คือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนฝูงในกลุ่มเดียวกัน อันนำไปสู่การปฏิเสธ หรือการไม่ยอมรับในค่านิยมท้องถิ่น อาทิ การแบ่งแยกชนชั้น ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของการดำเนินธุรกิจ(Hazlehurst, 1966 อ้างใน Peter Kilby, 1971:298-299)

ซึ่งผลการวิจัยของฮาเซลเฮิสต์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเบอร์นา ที่ได้ทำการศึกษาระดับจิตวิญญาณนักประกอบการของผู้ประกอบการใน รัฐมิสซิสซิปปี จากผลการศึกษาพบว่า อาชีพและชนชั้นมีผลกระทบน้อยมาก ต่อความพยายามในการรวมกลุ่มทางสังคม(Social Community) ของนักประกอบการ (Berna, 1960 อ้างใน Peter Kilby, 1971:299)

เทอร์เนอร์ ได้ทำการศึกษาจิตวิญญาณนักประกอบการในประเด็นของ
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ผลการศึกษาพบว่า ไม่ว่าจะในชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทบุคคลที่มี
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะมาจากครอบครัวที่บิดาประกอบอาชีพที่มีการดำเนินบทบาทของ
นักประกอบการ หรือมาจากครอบครัวที่ประกอบธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากในครอบครัวนักธุรกิจ
ผู้ปกครองจะพยายามกล่อมเกลายุติธรรมให้รู้จักพึ่งตนเอง ให้มีความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งจะ
เป็นส่วนที่ผลักดันให้บุคคลมีลักษณะนักประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็กตอนต้น
(Turner, 1970 อ้างใน Rao and Pareek, 1978:26)

สิงหา และเมธา ได้ทำการศึกษาจิตวิญญาณนักประกอบการในประเด็นของ
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในประเทศอินเดีย ผลการศึกษา
พบว่า เกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินขนาดกลาง จะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และมีความ
พยายามที่จะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสูง เมื่อเปรียบเทียบกับเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดิน
ขนาดเล็ก และเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่ ทั้งนี้หากไม่พิจารณาจากขนาดของ
ที่ดินที่ถือครองแล้ว เกษตรกรที่มีอายุน้อยกว่า จะมีแรงจูงใจและความเคลื่อนไหวสูงกว่า
เกษตรกรที่มีอายุมาก นอกจากนี้ ผลการศึกษายังได้ชี้ให้เห็นว่า การมีหลักสูตร
เพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้กลุ่มเกษตรกรขนาดกลาง และเกษตรกร
ที่มีอายุน้อยได้รับผลที่ดียิ่งขึ้น ผลการศึกษายังพบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์กับ
การดำเนินกิจกรรมในฟาร์ม(Singha and Mehta, 1972 อ้างใน Rao and Pareek,
1978:26)

เชลซนิค และ เคตส์ เดอ วรีส์ ได้ทำการศึกษาความเป็นนักประกอบการ
ในทางจิตวิเคราะห์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าครอบครัวมีอิทธิพลต่อความเป็นนักประกอบการ
ซึ่งคล้ายกับผลการศึกษาของ คอลลินส์ และมัวร์ คือพบว่าความเป็นนักประกอบการ เป็นผล
มาจากความสับสนในวัยเด็ก ซึ่งบ่อยครั้งที่ต้องเผชิญกับความไม่จริง ที่ไม่คิดว่าจะพบเจอ
 อาทิ การถูกกีดกัน การไม่ได้รับความสนใจ และความไร้ไหวเหว เชลซนิค และเคตส์ พบว่า
นักประกอบการถูกกระตุ้นจากความรู้สึก ไม่พอใจ การปฏิเสธ ความไร้พลังอำนาจ ที่ฝังลึก
อยู่ภายในที่เกิดขึ้นมาจากความขัดแย้งในครอบครัวที่ปรากฏในรูปแบบของ ความห่างเหินกับบิดา
และมารดาที่ใช้อำนาจอย่างเผด็จการในครอบครัว(Abraham Zaleznik and Manfred
Kets de Vries, 1975 อ้างใน John kao, 1989:100-101)

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการแบบอุปนัย(Inductive) เพื่อศึกษาคุณสมบัติในเชิงสัมพันธ์(Relative Property)ระหว่างตัวแปรทางวัตถุวิสัยอันได้แก่ "ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ" และตัวแปรทางจิตวิสัย ได้แก่ "ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ" ของหน่วยครัวเรือน

สังคมประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ด้าน คือ องค์ประกอบทางวัตถุวิสัย และจิตวิสัยซึ่งไม่สามารถแยกจากกันได้แต่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับ การปฏิสัมพันธ์(Interaction) และการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง(Dynamic)ระหว่าง สภาพทางวัตถุวิสัย และจิตวิสัย บนพื้นฐานของการปรับตัวเข้าสู่จุดสมดุล ทำให้สภาพสังคมและชุมชนในแต่ละแห่งย่อมมีความหลากหลายระคนกัน และแตกต่างกันไป เป็น "ผลึกทางสังคม"(Social Crystal) ในรูปแบบต่างๆกันอย่างน้อย 4 รูปแบบด้วยกันดังตาราง

	ระดับการพัฒนาทางจิตวิสัย(Subjective)		
ระดับการพัฒนาทางวัตถุวิสัย (Objective)		สูง	ต่ำ
	สูง	A	B
	ต่ำ	C	D

ในบางพื้นที่จะมีสภาพทางสังคมที่มีความพร้อมสูงทั้งในทางวัตถุวิสัยและจิตวิสัย เช่นพื้นที่ A บางพื้นที่จะมีความพร้อมในทางวัตถุวิสัยสูงแต่อ่อนแอทางด้านจิตวิสัย เช่นพื้นที่ B ในขณะที่ พื้นที่บางส่วนจะ เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมทางวัตถุวิสัยต่ำแต่ความพร้อมทางจิตวิสัยสูง เช่นพื้นที่ C และพื้นที่ที่มีความพร้อมต่ำทั้งทางวัตถุวิสัยและจิตวิสัย เช่นพื้นที่ D

ทั้งนี้ในมิติทางเศรษฐกิจ ความพร้อมทางวัตถุดิบในระดับสูง หมายความว่า การมีอาชีพการงานที่มั่นคง การมีรายได้พอเพียง การมีปัจจัยการผลิตที่พร้อมทั้ง ที่ดิน เงินทุน และเทคโนโลยีที่จำเป็น การมีเงินเก็บออมไว้ใช้จ่าย ส่วนความพร้อมทางจิตวิสัยในระดับสูงย่อมหมายถึง การมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์(Need for Achievement)สูง มีความคาดหวัง(Expectatation) มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์(Creativity) และความกล้าที่จะเสี่ยงอย่างรอบคอบ อันจะเป็นแรงผลักดันให้มาะพยายามที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ในทางกลับกันความพร้อมทางวัตถุดิบและจิตวิสัยในระดับต่ำก็คือสิ่งที่ตรงข้ามกับภาวะดังกล่าว

ภาพการรับรู้ใน"ผลิตภัณฑ์สังคม" อย่างน้อย 4 รูปแบบดังกล่าวย่อมทำให้เรา เข้าใจได้ไม่ยากว่าเหตุใดการพัฒนาประเทศจึงไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ซึ่งจากหลักคิดดังที่แสดงในตาราง หากแบ่งพื้นที่ของประเทศออกเป็น 4 ส่วนดังข้างต้นจะพบว่า การเน้นพัฒนาศาสตร์การพัฒนามีสิ่งใกล้เคียงกับความคิด(Conception) และภาพการรับรู้(Perception) ทางวัตถุดิบเพียงด้านเดียว โดยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมและความเป็นเมืองและถือว่าเป็นสูตรสำเร็จตายตัวที่จะใช้เหมือนกันได้ในทุกพื้นที่นั้น ผลสำเร็จของการพัฒนาจะจำกัดอยู่ในพื้นที่เพียงส่วนเดียว อันได้แก่พื้นที่ส่วน A ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ และทางจิตภาพ ที่อยู่ในระดับที่สามารถรองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมเข้าไปในพื้นที่ได้ ทั้งในแง่ของการคมนาคมสื่อสาร ตลาดรองรับธุรกิจการค้า และการผลิต และแหล่งพลังงาน สถานศึกษา และแหล่งแรงงานที่มีคุณภาพ

ในขณะที่การพัฒนาพื้นที่อีก 3 ส่วนตกอยู่ในภาวะที่ลุ่มเสี่ยงอย่างมาก ต่อการฟื้นฟูนโยบาย และมาตรการพัฒนาจะไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม ซึ่งอาจนำไปสู่การประสพกับความล้มเหลวในการพัฒนาอย่างสิ้นเชิง อันเนื่องมาจากการขาดคุณภาพของสิ่งใกล้เคียงกับความคิด ภาพการรับรู้ และการวางแผน ที่ไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพในการพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งทางวัตถุดิบและจิตวิสัย ที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

ในบางพื้นที่ที่มีความพร้อมทางวัตถุดิบในระดับสูง(พื้นที่ B) การพัฒนาจำเป็นต้องเป็นหนักพัฒนาทางด้านจิตวิสัย เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีความมุ่งมั่น มีแรงปรารถนา มีแรงจูงใจที่จะฝ่าฟัน เพื่อประสบความสำเร็จ ในทำนองเดียวกันพื้นที่ที่มีความพร้อมทางจิตวิสัยในระดับสูงอยู่แล้ว(พื้นที่ C) การพัฒนาจะต้องกระทำโดยการจัดสรรสาธารณูปโภค และระบบสนับสนุนต่างๆ ยืนยันแก่แหล่งเงินทุน หน่วยงานและองค์กรที่จะให้ความช่วยเหลือ และคำปรึกษาในการพัฒนาอาชีพ ในขณะที่พื้นที่ D ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนแอทั้งทางวัตถุดิบ และจิตวิสัย ก็จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทั้งสองด้านควบคู่กันไปอย่างเร่งด่วน หากมองในแง่ปฏิบัติ กลยุทธ์การพัฒนาที่มีทรรณะแบบแยกส่วน(Compartmentalization) ภายใตกรอบคิดทางวัตถุดิบ ได้แบ่งสังคมออกเป็น"ภาค" โดยเน้นไปที่ "ภาครัฐ" และ "ภาคเอกชน" โดยถือว่าเป็นแกนนำการเปลี่ยนแปลง(Change Agent) ประชาชนมีฐานะเป็นส่วนประกอบรองลงมา ที่รอรับส่วนแบ่งจากการกระจาย(Trickle-Down) ซึ่งจากปรากฏการณ์เชิงประจักษ์จะเห็นได้ว่ากลยุทธ์การพัฒนาดังกล่าวยิ่งเป็นการขยายข้อด้อยของกรอบคิดทางวัตถุดิบ ทำให้ผลประโยชน์ของการพัฒนายังคงกระจุกตัวอยู่อย่างจำกัด เพียงใน "ภาค" ต่างๆข้างต้น

โดยเหตุที่ทั้งทฤษฎี และปฏิบัติ ต่างก็พิสูจน์ว่า ทรรณะในการพัฒนาแบบวัตถุนิยมโดดเดี่ยวจะไม่ได้ผล เมื่อใช้ดำเนินการในพื้นที่อันหลากหลายโดยส่วนรวม ด้วยเหตุนี้ในกระบวนการของการพัฒนา จึงจำเป็นต้องมีหลักคิดพื้นฐาน(Basic Thinking) และการกำหนดตัวชี้วัดสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลง ที่เชื่อมโยงครอบคลุมทั้งทางวัตถุดิบ และจิตวิสัย จุดสำคัญจึงอยู่ที่ว่า ตัวเชื่อมระหว่างการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางวัตถุดิบ และจิตวิสัย อย่างเห็นกระบวนการนั้นจะต้องมีการวิเคราะห์อย่างละเอียด มีเหตุผลในความสัมพันธ์ที่น่าเชื่อถือพอสมควร

ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า จุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนา(Ultimate Goal) จะต้องมีเป้าหมายอยู่ที่ความมนุษย์ การพัฒนาทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นเพียงเป้าหมายอุปกรณ์(Instrumental Goal) ที่เป็นบันไดนำเราไปสู่การอยู่ดีกินดี (Well-Being) และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นจำเป็นต้อง

พิจารณาในองค์ประกอบทั้งทางวัตถุวิสัย และจิตวิสัย ที่สนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในทางจิตวิสัย ที่จะเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการปฏิสัมพันธ์กับสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความสลับซับซ้อน(Complexity) อันเกิดจากการทับซ้อนกระทบกระทั่งกันของปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมหลากหลายรูปแบบ

การศึกษาค้นคว้าวิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนาทางจิตวิสัย และวัตถุวิสัย ในมิติทางเศรษฐกิจ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับปากท้องและคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยตรง จึงเป็นประเด็นการพัฒนาหลักที่ได้รับความสนใจในทุกยุคสมัย

ทั้งนี้การพัฒนาทางวัตถุวิสัย(Objective) ในมิติทางเศรษฐกิจระดับประเทศ นั้น มีตัวชี้วัดระดับการพัฒนาที่ใช้กันทั่วโลกคือค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product, GNP) อย่างไรก็ตามการใช้ค่า GNP เป็นตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจก็ยังคงได้รับการวิพากษ์จากนักวิชาการจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากแม้ว่า GNP จะมีตัวเลขเพิ่มขึ้นแต่ทว่ามันไม่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการที่ดีขึ้นของชีวิตมนุษย์เลย ทั้งนี้เพราะ GNP ไม่ได้คำนึงถึงสิ่งที่เรียกว่า "Social Cost" เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่คำนวณเป็นเงินไม่ได้ แต่บรรดาสิ่งที่คำนวณเป็นเงินไม่ได้นี้มีผลกระทบโดยตรงต่อความทุกข์ ความสุข ของชีวิตมนุษย์ และประการสำคัญ ความหลักการของนักเศรษฐศาสตร์สายเคนส์การวัด GNP นั้นจะวัดแต่อุปสงค์รวม และวัดแต่เฉพาะสินค้าและบริการที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจ การตลาด หรือภาครัฐ(Formal Sector) เท่านั้น ในขณะที่ภาคเศรษฐกิจส่วนที่ไม่เป็นทางการ (Informal Sector) นั้นมีมูลค่าถึง 60 % ของ GNP และเศรษฐกิจส่วนที่ไม่เป็นทางการนี้ก็เป็นพื้นฐานที่สำคัญของ Formal Sector เลยทีเดียว ภาคเศรษฐกิจส่วนที่ไม่เป็นทางการนี้ประกอบด้วยเศรษฐกิจหลายรูปแบบเช่น Black Economy ,Volunteer Economy ,Domestic/Househole Economy ,Informal-Work Exchange ซึ่งแม้ว่านักเศรษฐศาสตร์จะไม่ให้ความสนใจกับเศรษฐกิจส่วนนี้มากนัก แต่มันก็เป็นเศรษฐกิจในชีวิตที่เป็นจริงของประชาชน (กาญจนา แก้วเทพ, อ้างในจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2537:139) การใช้ค่า GNP จึงไม่สามารถให้ภาพการรับรู้(Perception)ที่ชัดเจนได้ว่า ประชาชนมีความพร้อมทางวัตถุวิสัยมากน้อยเพียงใด เมื่อพิจารณาในมิติทางเศรษฐกิจ

ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้ตัวชี้วัดในประเด็นของ"ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ"(Economic Security) เพื่อที่จะให้ภาพการรับรู้ที่ชัดเจนได้ว่าประชาชนในแต่ละพื้นที่มีความพร้อมทางวิฤตวิสัยมากน้อยเพียงใด เมื่อพิจารณาในมิติทางเศรษฐกิจ

และใช้กรอบคิดในการศึกษาคุณภาพชีวิตของ ESCAP มาประยุกต์เข้ากับ เกณฑ์ชี้วัด จปฐ. และ กชช 2 ค. เพื่อทำการศึกษาศักยภาพพื้นฐานทางวิฤตวิสัย(Objective) ของประชาชนในประเด็นของ"ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ" (Economic Security) และในส่วนของความพร้อมทางจิตวิสัยนั้น ผู้วิจัยได้พยายามพัฒนาตัวชี้วัด "ระดับจิตวิสัยภาพนึกประกอบการ" (Entrepreneurial Spirit) ขึ้นมาเพื่อใช้วัดความพร้อมในทางจิตวิสัยของประชาชน ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าลักษณะทางจิตวิสัย(Subjective) มีส่วนเป็นตัวกำหนดสภาพความพร้อมในทางวิฤตวิสัย(Objective) ของปัจเจกบุคคลและชุมชน ทั้งนี้สถานะทางเศรษฐกิจของสังคมย่อมมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในมิติอื่นๆของสังคมอย่างใกล้ชิด ในบางครั้งเศรษฐกิจก็อาจเป็นสาเหตุหรือตัวการสำคัญ(Prime Mover)ในการนำการเปลี่ยนแปลงในลักษณะอื่นๆของวัฒนธรรม แต่ในหลายกรณีค่านิยมและความเชื่อสำคัญของคนในสังคม ก็กลายมาเป็นตัวจำกัดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้เช่นกัน (สนิทสมิการ, 2525:114) นักสังคมศาสตร์หลายคนรวมทั้งนัก เศรษฐศาสตร์ด้วยได้ทำการศึกษารายละเอียดและได้ข้อสรุปที่ตรงกันว่า บุคลิกภาพพื้นฐาน(Basic Personality) หรือค่านิยมวัฒนธรรมที่เด่นชัดของแต่ละสังคม (Dominants Cultural Values) มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของสมาชิกสังคม พฤติกรรมทางเศรษฐกิจ อันได้แก่การผลิต, การออม, การลงทุน การแข่งขัน และการจัดสรรเวลาเป็นต้น มิได้เกิดจากเหตุผลทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่มีรากเง่าลึกลงไปถึงระบบความเชื่อ ค่านิยมและโลกทัศน์ ซึ่งสมาชิกของแต่ละสังคมได้รับการเรียนรู้ถ่ายทอดสืบต่อมาจากบรรพบุรุษโดยผ่านสถาบันครอบครัว เครือญาติ การศึกษา ศาสนา ฯลฯ (สนิท สมิการ, สุพรรณิ ไชยอำพร, 2536:12)

จากการทบทวนผลการศึกษาหลายชิ้นทั้งในและต่างประเทศ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า"ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ"(Entrepreneurial Spirit) เป็นองค์ประกอบอันจำเป็นที่จะทำให้บุคคลมีความสามารถปรับตัวตอบสนองต่อการพัฒนาแบบทุนนิยมอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง ย่อมสามารถที่จะปฏิสัมพันธ์กับกระแสการพัฒนา ได้ดีกว่าผู้ที่มีคุณลักษณะแบบนักประกอบการในระดับที่ต่ำกว่า ในระดับของชุมชนก็เช่นเดียวกันชุมชนที่มีระดับของคุณลักษณะแบบนักประกอบการสูง ย่อมมีความสามารถในการแข่งขันและเข้มแข็งกว่าชุมชนที่มีคุณลักษณะแบบนักประกอบการในระดับที่ต่ำกว่า ทั้งนี้เพราะระบบทุนนิยมเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้บุคคล สามารถชักจูงผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ตามความสามารถของแต่ละคน ซึ่งผู้ที่จะสามารถฉกฉวยโอกาสพัฒนาและชักจูงผลประโยชน์ จึงจำเป็นต้องมีความพร้อมในระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ(Entrepreneurial Spirit) ทดควร

ในต่างประเทศได้มีการศึกษา และพัฒนาตัวชี้วัดคุณลักษณะที่แสดงถึง"ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ" (Entrepreneurial Spirit) อย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของ"นักประกอบการ"(Entrepreneurial) ของ ไนท์ (F.H.Knight) ในหนังสือชื่อ Risk,Uncertainty and Profit,1921 และการกล่าวถึงบทบาทของนักประกอบการในฐานะบุคคลที่มีคุณลักษณะ เป็น"ผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม" (Innovator) ของ ชุมปีเตอร์(J.A.Schumpeter) ในหนังสือชื่อ The Theory of Economic Development,1934 แนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน นักวิชาการตะวันตกได้ให้ความหมายของจิตวิญญาณนักประกอบการ ไว้ครอบคลุมหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยได้พยายามประยุกต์แนวคิดของ เดวิด ซี.แมคเคลแลนด์ (David C. McClelland) มาใช้ในการศึกษารุ่นนี้ ร่วมกับแนวคิดของ ราว และพารีก (Rao & Pareek)

โดยได้พยายามพัฒนาตัวชี้วัดที่มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมไทย ได้ตัวชี้วัด

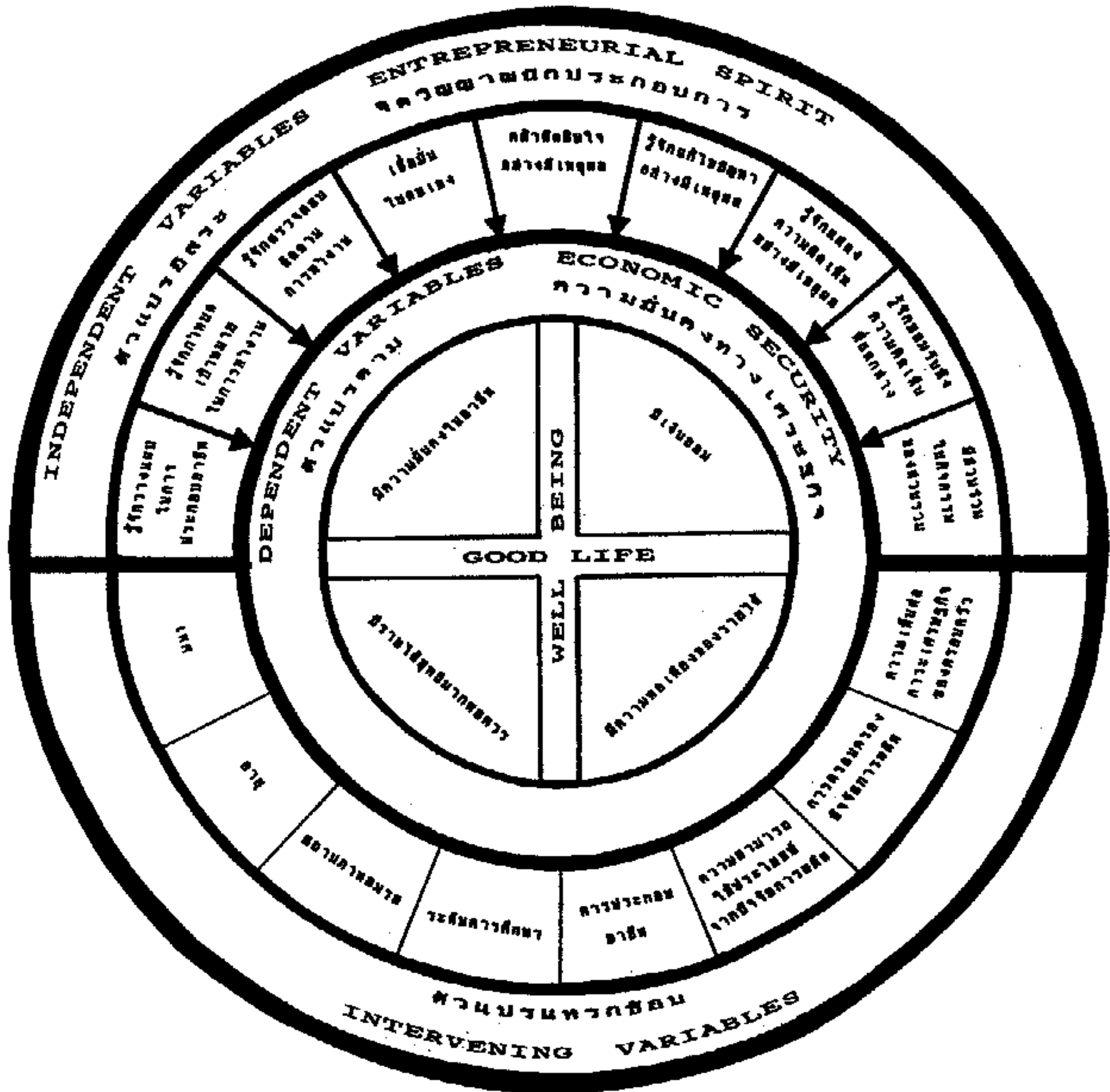
9 ตัวด้วยกัน คือ

1. การรู้จักวางแผนในการประกอบอาชีพ
2. การรู้จักกำหนด เป้าหมายในการทำงาน
3. ความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ความกล้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
5. การแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล
6. การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล
7. การยอมรับฟังความคิดเห็นที่ต่างกัน
8. การรู้จักตรวจสอบติดตามผลงาน
9. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวม

ในส่วนของการศึกษาความพร้อมทางวัตถุวิสัย ในประเด็นของความมั่นคงทางเศรษฐกิจ(Economic Security) นั้นผู้วิจัยได้ใช้ตัวชี้วัดดังนี้คือ

1. ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ
2. รายได้สุทธิ
3. ความพอเพียงของรายได้
4. การมีเงินออม

ทั้งนี้ในการศึกษาค้นคว้านี้จะได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และระดับจิตวิญญาณปึกแผ่นประกอบ การควบคู่ไปกับการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรทางจิตวิสัยและวัตถุวิสัยทั้งสองส่วนด้วย

แผนภาพที่ 3.1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

นิยามศัพท์

1. **จิตวิญญานนิกประกอบการ** หมายความว่า ถึง ความสามารถในการที่จะประสานงานในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในเงื่อนไขสถานการณ์ที่ทรัพยากรมีจำกัด ซึ่งประกอบไปด้วย ความสามารถในการวางแผนการประกอบอาชีพ การรู้จักกำหนดเป้าหมายในการทำงาน รู้จักตรวจสอบติดตามการทำงาน ความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงความเห็น และแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล การรู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวม
2. **ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ** หมายความว่า ถึง สภาพความพร้อมในคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจ อันประกอบไปด้วย การมีรายได้เพียงพอ มีเงินออม มีอาชีพที่มั่นคง
3. **ความรู้สึกรับประกันในอาชีพ** หมายความว่า ถึง ความเชื่อมั่นว่าอาชีพที่ทำอยู่สามารถเป็นอาชีพหลัก ที่สามารถก่อให้เกิดรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงครอบครัวต่อไปได้
4. **รายได้สุทธิ** หมายความว่า ถึง รายได้ที่เหลือจากการหักต้นทุนในการผลิต
5. **ความพอเพียงของรายได้** หมายความว่า ถึง การมีรายได้ที่เหลือจากการหักต้นทุนในการผลิตแล้ว มีเหลือเพียงพอที่จะใช้จ่าย และได้อย่างไม่ขัดสน
6. **การมีเงินออม** หมายความว่า ถึง การมีรายได้ที่เหลือจากการหักต้นทุนในการผลิตแล้ว มีเหลือเพียงพอที่จะเก็บออมไว้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การฝากธนาคาร การซื้อทองเก็บไว้ การนำไปออกเงินกู้ หรือการเก็บเป็นเงินสดไว้ที่บ้าน

7.การประกอบอาชีพ หมายความว่า ประเภของอาชีพหลัก ประเภของการ
เกษตร และการมีอาชีพเสริม

8.การครอบครองปัจจัยการผลิต หมายความว่า ขนาดของที่ดินที่เป็นของตนเอง
ขนาดที่ดินที่เช่าทำการเกษตร และขนาดของที่ดินทั้งหมดที่ใช้ในการทำการเกษตร

9.ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิต หมายความว่า ความสามารถ
ในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน และการนำเงินไปใช้ประโยชน์

สมมติฐานในการศึกษา

จากกรอบแนวคิดในการศึกษา ที่เชื่อว่าระดับจิตวิญญาณนักประกอบการมีความสัมพันธ์
เป็นตัวกำหนดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ของหัวหน้าครัวเรือน การศึกษาค้นคว้าจึงสามารถ
กำหนดสมมติฐานในการศึกษาได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ
ความรู้สึกรับผิดชอบอาชีพ

สมมติฐานที่ 2 ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ
รายได้สุทธิ

สมมติฐานที่ 3 ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ
ความพอเพียงของรายได้สุทธิ

สมมติฐานที่ 4 ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ
การมีเงินออม

บทที่ 4

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษายกย่องโครงการศึกษาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท : ศึกษากรณีอำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา ในความควบคุมของ อาจารย์ประเสริฐ รุกไทยดี ผศ.สิณี กมลนาวัน อาจารย์สุภา กวีสินุตร และอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร โดยได้รับเงินทุนสนับสนุนการวิจัยจาก โครงการภาคพิเศษ(กทผ.) คณะพัฒนาสังคม ซึ่งได้ดำเนินการตั้งแต่ เดือนตุลาคม 2537 ถึง เดือนพฤศจิกายน 2538

เป็นการศึกษาโดยอาศัยตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต ความหลักเกณฑ์ของคณะกรรมการด้านสังคมและเศรษฐกิจแห่งเอเชีย และแปซิฟิก(Economic and Social Commission for Asia and the Pacific หรือ ESCAP) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่มีความครอบคลุมทั้งทางด้านวัตถุวิสัยและจิตวิสัย โดยมีตัวชี้วัดทั้งสิ้น 7 ประการ(ESCAP,1990:12)และนำมาประยุกต์กับเกณฑ์การวัดความจำเป็นพื้นฐานของ กชช.2 ค. และจปฐ. ได้เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต 8 ประการ ทั้งนี้นอกจากการนำข้อมูลที่ได้จากโครงการมาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบกิจการกับ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่ผู้วิจัยเป็นผู้ศึกษาแล้ว ยังมีโครงการย่อยอีก 3 โครงการ ที่ได้ทำการศึกษาเจาะลึกในแต่ละส่วนได้แก่

1. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบกิจการ กับ สภาพชีวิตชุมชน

2. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบกิจการ กับ การพักผ่อนและการใช้เวลาว่าง สภาพชีวิตชุมชน และสุขภาพอนามัย

3. การศึกษาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท

ทั้งนี้ในส่วนของการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบกิจการ กับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สามารถสรุปแนวทางการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้ สามารถจำแนกวิธีการวิจัยได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การวิจัยแบบเอกสาร โดยการรวบรวมเอกสารต่างๆ อันได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา อาทิ ทฤษฎีภาวะทันสมัย ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิญญาณนักประกอบการ และแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต เอกสารการวิจัย รวมทั้งวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาศึกษาวิเคราะห์ และนำเสนอในรูปของการอธิบายเชิงพรรณนา(Descriptive Method) เพื่อให้เกิดความเข้าใจ สร้างสรรค์แนวทางการคิดในการวิจัยเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีความถูกต้องมากที่สุด

2. การวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) โดยอาศัยแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ได้แก่ ลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจ สถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ(Entrepreneurial Spirit)และข้อมูลทั่วไป โดยผู้วิจัยเป็นผู้สร้างแบบสอบถาม และดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง เพื่อเป็นการควบคุมการตอบแบบสอบถามและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในแบบสอบถามได้อย่างตรงกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลและคำตอบที่ถูกต้องและมีคุณภาพ

วิธีการวิเคราะห์

1. ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ จะใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา ได้แก่ ทฤษฎีภาวะทันสมัย และทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิญญาณกับประกอบการณ์ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานและแนวทางในการสร้างความเข้าใจวิเคราะห์ลักษณะทั่วไป และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

- สถิติเชิงพรรณนา(Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อสรุปลักษณะทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนที่ศึกษา

- สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อการทดสอบสมมติฐาน(Hypothesis Testing) โดยใช้ค่าสถิติ χ^2 เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

- การหาค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร(Pearson's Correlation) และค่าความแปรปรวนของข้อมูล (Standard Deviation) ในการทดสอบความเชื่อถือได้ของมาตรวัด โดยอาศัยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺(Statistical Package for the Social Science) เพื่อวิเคราะห์พยากรณ์ข้อมูล และนำมาสรุปผลการวิจัย พร้อมนำเสนอในรูปแบบของการอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive Method)

3. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล จะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

- ก. เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปทางชีวสังคม
- ข. เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจ
- ค. การวิเคราะห์สถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
- ง. การวิเคราะห์สถานภาพระดับจิตวิญญาณกับประกอบการณ์

3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับการประกอบกิจการ
กับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

4. ตัวชี้วัดและมาตรวัด

มาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งได้เป็น สองส่วน คือ

4.1 การวัดลักษณะทั่วไปทางชีวสังคม ลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจ
และสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือน ด้วย
ข้อความตามแบบนามบัญญัติ (Nominal Scales) และนามอันดับ
(Ordinal Scales)

4.2 การวัดระดับจิตวิญญาณกับการประกอบกิจการ โดยใช้ข้อความตามแบบมาตรา
ส่วนประเมินค่า (Rating Scales) โดยกำหนดค่าเป็นดังนี้

ข้อความที่เป็นบวก (Positive)

- จริง, เห็นด้วย	=	4	คะแนน
- ค่อนข้างจริง, ค่อนข้างเห็นด้วย	=	3	คะแนน
- ไม่ค่อยจริง, ไม่ค่อยเห็นด้วย	=	2	คะแนน
- ไม่จริง, ไม่เห็นด้วย	=	1	คะแนน

ข้อความที่เป็นลบ (Negative)

- จริง, เห็นด้วย	=	1	คะแนน
- ค่อนข้างจริง, ค่อนข้างเห็นด้วย	=	2	คะแนน
- ไม่ค่อยจริง, ไม่ค่อยเห็นด้วย	=	3	คะแนน
- ไม่จริง, ไม่เห็นด้วย	=	4	คะแนน

และนำมาวิเคราะห์โดยใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) เพื่อกำหนดการแบ่งระยะคะแนนออกเป็น 3 ระดับตามลักษณะของตัวแปร ดังนี้

จิตวิญญาณนักประกอบการ

ระดับต่ำ	คะแนนระหว่าง	ต่ำกว่า 26.64
ระดับปานกลาง	คะแนนระหว่าง	26.64 ถึง 37.74
ระดับสูง	คะแนนระหว่าง	สูงกว่า 37.74

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ใช้แบบสอบถาม(Questionnaire) ที่ใช้ประกอบการสัมภาษณ์ ในโครงการศึกษาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามแบ่งออกเป็น 9 ส่วน โดยมีโครงสร้างของแบบสอบถามดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน
2. ข้อมูลสถานภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน (Economic Security)
3. ข้อมูลสภาพชีวิตชุมชน (Community Life)
4. ข้อมูลการใช้เวลา (Recreation and Time Used)
5. ข้อมูลระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ(Entrepreneurial Spirit)
6. ข้อมูลสภาพชีวิตการทำงาน (Working Life)
7. ข้อมูลสภาพชีวิตครอบครัว (Family Life)
8. ข้อมูลสุขภาพอนามัย (Health)
9. ข้อมูลสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)

โดยในส่วนที่ผู้วิจัยศึกษาจะใช้เฉพาะข้อมูล จากส่วนที่ 1 ส่วนที่ 2 และส่วนที่ 5

รายละเอียดของแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. ข้อมูลลักษณะทั่วไปทางชีวสังคมของครอบครัว ประกอบด้วยข้อคำถาม 9 ข้อ
* (ข้อ 1-3) โดยเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ จำนวนบุตร จำนวนสมาชิก อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรสและลักษณะของครอบครัว
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยคำถาม จำนวน 15 ข้อ (ข้อ 3, 3.1, 4, 6-8, 11, 17, 18) โดยสอบถามเกี่ยวกับ แหล่งที่มาของ รายได้ รายได้หลัก รายได้เสริม ค่าใช้จ่าย และถือครองทรัพย์สิน เงินออมและภาระหนี้ ความพอเพียงของรายได้ ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ
3. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชีวิตในชุมชน ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 21 ข้อ ได้แก่ (ข้อ 12, 13, 14, 14.1, 14.2, 15, 16, 19-25, 26, 27, 28-30, 31, 33, 34) โดยเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับประเด็น ต่อไปนี้
4. ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้เวลา ได้แก่ข้อที่ 32
5. ข้อมูลเกี่ยวกับระดับจิตวิทยาอันประกอบกัน ได้แก่ ข้อที่ 35-53 ซึ่งเมื่อทดสอบค่าความเชื่อถือได้ พบว่าคงเหลือตัวชี้วัด 9 ตัว โดยมีข้อคำถาม 11 ข้อ คือ
 - 5.1 การรู้จักวางแผนในการประกอบอาชีพ ได้แก่ ข้อ 43
 - 5.2 การรู้จักกำหนดเป้าหมายในการทำงาน ได้แก่ ข้อ 55
 - 5.3 การรู้จักตรวจสอบติดตามการทำงาน ได้แก่ ข้อ 44
 - 5.4 ความกล้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ได้แก่ ข้อ 36
 - 5.5 การแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล ได้แก่ ข้อ 41
 - 5.6 การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ได้แก่ ข้อ 49
 - 5.7 ความเชื่อมั่นในตนเอง ได้แก่ ข้อ 40
 - 5.8 การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ได้แก่ ข้อ 45, 46, 48
 - 5.9 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวม ได้แก่ ข้อ 50
6. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชีวิตการทำงาน ได้แก่ ข้อที่ 54-55
7. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชีวิตครอบครัว ได้แก่ ข้อที่ 56-61
8. ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ได้แก่ ข้อที่ 62-68
9. ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ข้อที่ 69-78

การทดสอบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามชุดเดียวกับข้อมูลคุณภาพชีวิตของโครงการคุณภาพชีวิตของชาวชนบท โดยอาจารย์ประเสริฐ รุกไทยดี คณะพัฒนาสังคม ซึ่งได้ทำการทดสอบแบบสอบถาม (Pre-test) ดังนี้

การนำแบบสอบถามในการสัมภาษณ์มาทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และ ความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม

1. การทดสอบความแม่นยำ (Face Validity) โดยนำแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านได้พิจารณา ดังมีรายชื่อนี้

- อ.ประเสริฐ รุกไทยดี อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางสังคมศาสตร์ ผู้อำนวยการโครงการปริญญาโทศูนย์ภาคใต้ จ.ยะลา คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- อ.สุภา ศิริบุญคุณ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางสถิติเพื่อการวิจัย รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- นายสุทธิพันธุ์ พรหมศิริ นักวิชาการพัฒนาสังคม ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขต 4 กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไข และทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยทดลองเก็บข้อมูลจากอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 คน อาศัยแบบสอบถามมีข้อคำถามทั้งหมด 119 ข้อ เพื่อรวบรวมข้อมูล สรุปปัญหาจากการใช้แบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบเนื้อหา และการใช้ภาษาในแบบสอบถาม รวมถึงข้อคำถามบางส่วนที่ยากต่อการแปลความหมาย ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงอีกครั้ง โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ทดสอบ เก็บข้อมูลอีกครั้ง

2. การทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงในขั้นหนึ่งแล้วไปทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง แต่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 100 คน ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 94 ข้อ แล้วนำมาตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีการ

ค่าความ Reliability เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และข้อคำถาม แล้วนำผลที่ได้มาแก้ไขแบบสอบถาม และปรับปรุงข้อคำถามที่มีความบกพร่องสร้างความสับสนแก่ผู้ตอบ ตลอดจนเพิ่มข้อคำถามและเนื้อหาที่ยังไม่ครอบคลุม เพื่อความเหมาะสมและความสมบูรณ์ครบถ้วนของเนื้อหา ก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง ที่อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการทดสอบค่าความเชื่อถือได้ของข้อคำถามแบบประ เณยค่ามีดังนี้

ตัวชี้วัด (Indicator) - จิตวิญญาณนักประกอบการ = .7269

- การเปิดรับข่าวสาร = .7052

- ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสังคมในชุมชน = .6237

- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน = .6917

ประชากรและหน่วยในการวิเคราะห์(Population & Unit of Analysis)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอราชสาส์นจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประกอบด้วย 3 ตำบลคือ ตำบลบางคา ตำบลเมืองใหม่ และตำบลดงน้อย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 1,010 คน

โดยมีหน่วยในการวิเคราะห์ คือ หัวหน้าครัวเรือนของครอบครัว ในที่นี้หัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง ถ้าไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนต้องเป็นผู้สมรส เนื่องจาก การกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างถือว่า จำนวนตัวอย่าง 1 คน เป็นตัวแทนของ 1 ครัวเรือน จึงทำการกำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้สมรส เพราะจะเป็นผู้รับรู้ข้อมูลภายในครัวเรือนมากที่สุด

กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง(Sample & Sampling Technique)

การสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่าง แบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยอาศัยวิธีการดังนี้ คือ

1. การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) เพื่อกำหนดพื้นที่ในการศึกษา คือ ทุกหมู่บ้าน ในทั้งสามตำบล ในเขตอำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ยังคงมีลักษณะของชุมชนชนบทอยู่สูง และกำลังได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในจังหวัดฉะเชิงเทรา และด้วยเหตุที่การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research) จึงกำหนดจำนวนตัวอย่างเท่ากับ ร้อยละ 50 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในอำเภอราชสาส์น

2. การกำหนดจำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างในระดับ ตำบล โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนไม่เท่ากัน (Non-Proportional Sampling) ตามสัดส่วนของจำนวนครัวเรือนในแต่ละตำบล เพื่อให้ข้อมูลมีการกระจายครอบคลุมพื้นที่ที่ทำการศึกษา

ทั้งนี้โดยอาศัยการคำนวณอัตราส่วนของจำนวนการเก็บข้อมูลแต่ละตำบล ดังนี้

$$\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละตำบล} = \frac{1,000 \times \text{จำนวนประชากรของแต่ละตำบล}}{\text{จำนวนประชากรของอำเภอ}}$$

3. สำหรับในระดับหมู่บ้าน จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน โดยวิธีแบบสัดส่วนไม่เท่ากัน (Non-Proportional Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั่วถึง และเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร อาศัยการคำนวณอัตราส่วนจำนวนการเก็บข้อมูลแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน

$$= \frac{\text{จำนวนตัวอย่างแต่ละตำบล} \times \text{จำนวนประชากรแต่ละหมู่บ้าน}}{\text{จำนวนประชากรของหมู่บ้าน}}$$

4. ในการสุ่มตัวอย่างระดับครัวเรือน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ตามลักษณะการตั้งที่อยู่อาศัยของครัวเรือน

จำนวนตัวอย่างจริงที่ใช้ในการวิจัย

ในการปฏิบัติการเก็บข้อมูลจริง จำนวนครัวเรือนที่เป็นทางการที่ได้จากการสำมะโนการอำเภอราชสาส์น มีดังนี้ คือ

ตำบลบางคา มี 6 หมู่บ้าน 524 ครัวเรือน

ตำบลเมืองใหม่ มี 8 หมู่บ้าน 689 ครัวเรือน

ตำบลดงน้อย มี 16 หมู่บ้าน 1,392 ครัวเรือน

ขณะที่จำนวนครัวเรือนที่มีอยู่จริงที่ได้จากผู้นำหมู่บ้านและกำนันในแต่ละตำบลคือ

ตำบลบางคา มี 6 หมู่บ้าน 367 ครัวเรือน

ตำบลเมืองใหม่ มี 8 หมู่บ้าน 518 ครัวเรือน

ตำบลดงน้อย มี 16 หมู่บ้าน 1,188 ครัวเรือน

สาเหตุที่จำนวนครัวเรือนที่เป็นทางการกับจำนวนครัวเรือนที่มีอยู่จริงในแต่ละตำบลมีความคลาดเคลื่อนกัน เป็นเพราะชาวบ้านบางคนยื่นขอเลขที่บ้านกับที่ว่าการอำเภอเพื่อที่จะได้นำเลขที่บ้านไปใช้สิทธิในการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.) ในขณะที่ตนเองก็ยังอยู่ในครัวเรือนเดิมอยู่ ผู้นำหมู่บ้าน และกำนันก็มิได้หักท้วง เพราะเห็นว่าเป็นผลประโยชน์ของลูกบ้านตน

ดังนั้น ในการกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัดส่วนแบบไม่เท่ากันจากจำนวนครัวเรือนที่มีอยู่จริงในแต่ละหมู่บ้าน ดังจะแสดงจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ครัวเรือนที่กำหนดให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง และจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเก็บได้จริง ดังนี้ คือ

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง และจำนวนครัวเรือนที่เก็บได้จริง จำนวนรายตำบล

ตำบล	จำนวนครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวนครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนครัวเรือน ที่เก็บได้จริง
บางคา	367	184	186
เมืองใหม่	518	260	241
ดงน้อย	1,188	582	583
รวม	2,073	1,026	1,010

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง และ
จำนวนครัวเรือนที่เก็บได้จริง จำแนกรายหมู่บ้านในตำบลบางคา

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวนครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนครัวเรือน ที่เก็บได้จริง
1	ไผ่ขวาง	69	35	40
2	ราชลาสัย	94	47	46
3	บางคา	56	28	27
4	เคาอีฐ	77	38	37
5	คอบทอง	40	20	22
6	จระเข้ตาย	31	16	14
รวม		367	184	186

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง และ
จำนวนครัวเรือนที่เก็บได้จริง จำแนกรายหมู่บ้านในตำบลเมืองใหม่

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวนครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนครัวเรือน ที่เก็บได้จริง
1	บางคา	68	34	21
2	ไผ่กึ่ง	89	45	45
3	กกสับใบ	33	17	12
4	กกสับนอก	69	35	36
5	หนองขอน	70	35	28
6	หนองช้างตาย	69	35	38
7	หนองแห่น	73	36	36
8	บางพุทรา	47	23	25
รวม		518	260	241

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง และ
จำนวนครัวเรือนที่เก็บได้จริง จำแนกรายหมู่บ้านในตำบลดงน้อย

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวนครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนครัวเรือน ที่เก็บได้จริง
1	ตลาดดงน้อย	103	51	50
2	หนองจอก	75	37	33
3	หมู่ไผ่	62	31	31
4	หนองโอบสั	109	54	46
5	หน้าวัดใต้	111	55	56
6	หน้าวัดเหนือ	84	42	47
7	บางยางชุม	76	38	39
8	วังกระทุ่ม	44	22	21
9	ท่าโพธิ์	82	41	40
10	ป่าช้า	64	32	32
11	สะแกงาม	36	18	17
12	ทางข้าม	58	29	30
13	คันกันเกรา	89	44	46
14	หินลาด	51	25	20
15	ไผ่งาม	49	24	36
16	หนองโอบสัใหญ่	79	39	39
รวม		1,188	582	583

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการสำรวจข้อมูลได้ประสานงานโดยแจ้งความประสงค์และวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ต่อส่วนราชการจังหวัดฉะเชิงเทราที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือทางจังหวัดในการประสานงานกับอำเภอราชสาส์นในการขอข้อมูล เกี่ยวกับจำนวนประชากรของทุกหมู่บ้านในแต่ละตำบล เพื่อนำมาคำนวณหาอัตราส่วนของจำนวนครัวเรือน ที่จะ เป็นกลุ่มตัวอย่างศึกษา

เมื่อได้จำนวนครัวเรือนที่จะทำการสำรวจของแต่ละตำบล แต่ละหมู่บ้านแล้ว ผู้วิจัยได้ประสานงานกับทางอำเภอราชสาส์น เพื่อขอความร่วมมือจากกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในการประชาสัมพันธ์ อำนวยความสะดวกของการเก็บข้อมูลให้ชาวบ้านทราบ และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้เก็บข้อมูล เป็นนักศึกษาคณะพัฒนสังคมจำนวน 10 คนเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัย ได้ทำการประชุมชี้แจงแบบสอบถาม เนื้อหาสาระ และวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อคำถาม เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดในแบบสอบถามให้ถูกต้องตรงกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีคุณภาพ

ในระหว่างการทำดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีหลักเกณฑ์การตรวจสอบความถูกต้อง ดังนี้

ขั้นแรก - ผู้เก็บข้อมูลทุกคนต้องทำการบรรณาธิกรณข้อมูล (Editing) ความครบถ้วน และความถูกต้องของแบบสอบถามแต่ละชุดที่ได้รวบรวมมา

ขั้นที่สอง - เมื่อแต่ละคนทำการบรรณาธิกรณข้อมูลของตนเรียบร้อยแล้ว ต้องนำแบบสอบถามข้อมูลชุดนั้นมา แลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้เก็บข้อมูล เพื่อตรวจสอบและบรรณาธิกรณอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะนำข้อมูลมาประมวลผล

ในการบรรณาธิกรณตามขั้นตอนดังกล่าวจะกระทำทุกวัน ขณะที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ โดยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามรวมทั้งสิ้น 30 วัน ระหว่างวันที่ 4 พฤศจิกายน ถึง 3 ธันวาคม 2537

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้อยู่ภายใต้โครงการศึกษาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท ในความควบคุมของอาจารย์ประเสริฐ รักไทยดี คณะพัฒนาสังคม ตัวแปรและข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจึงจำกัดอยู่ในกรอบของข้อมูลโครงการศึกษาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท
2. การคัดเลือกตัวหน้าครัวเรือน หมายความว่าถึง การคัดเลือกผู้ที่มีสิทธิ์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมของครัวเรือน อาทิ การประกอบอาชีพ การซื้อขายผลิตภัณฑ์ การเปลี่ยนแปลงโยกย้ายถิ่นฐาน ฯลฯ
3. การวิจัยครั้งนี้อยู่บนความเชื่อพื้นฐานที่ว่า นามธรรม หรือจิตวิสัยเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือวัตถุวิสัย

บทที่ 5

ผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้สามารถนำเสนอผลการศึกษา โดยแบ่งได้เป็น 2 ส่วน
ด้วยกัน คือ

ก. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา แบ่งเป็น

การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปทางชีวสังคมของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา

- ปัจจัยส่วนบุคคล
- เพศ
 - อายุ
 - สถานภาพสมรส
 - ระดับการศึกษา

- ปัจจัยส่วนครัวเรือน
- จำนวนบุตร
 - จำนวนบุคคลอื่นที่อาศัยในครอบครัว
 - ขนาดครัวเรือน จำนวนตามจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง
 - ขนาดครัวเรือน จำนวนตามจำนวนสมาชิกที่กินอยู่จริง
 - ลักษณะครัวเรือนที่ศึกษา

การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา

- อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน
- อาชีพเสริม
- ภาระหนี้
- ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิต
- การครอบครองปัจจัยการผลิต
- ความเห็นต่อสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว

- การวิเคราะห์สถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 3 ประเด็น ได้แก่
 1. ความมั่นคงในอาชีพ
 2. ความพอเพียงของรายได้สุทธิ
 3. เงินออม
- การวิเคราะห์สภาพทั่วไปของระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ
 - จำแนก สูง กลาง ต่ำ ในแต่ละตำบล หมู่บ้าน
- การวิเคราะห์ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามลักษณะทั่วไปทางชีวสังคมของหัวหน้าครัวเรือน
- การวิเคราะห์ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกตามลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือน

ข. ผลการทดสอบสมมติฐาน

- ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ กับ สถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ใน 4 ประเด็น ได้แก่
 1. ความมั่นคงในอาชีพ
 2. รายได้สุทธิ
 3. ความพอเพียงของรายได้
 4. การมีเงินออม

ก. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ตารางที่ 5.1 แสดงลักษณะทั่วไปทางชีวสังคมของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	778	77.0
หญิง	232	23.0
รวม	1,010	100.0
ช่วงอายุ(ปี)		
ไม่เกิน 40	277	27.5
40 - 50	219	21.8
51 - 60	261	25.9
61 ปีขึ้นไป	249	24.8
ไม่ระบุ	4	-
รวม	1,010	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	64	6.3
แต่งงาน	793	78.5
หย่าร้าง, หย่าร้าง	153	15.1
รวม	1,010	100.0
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	74	7.3
จบประถมศึกษา	881	87.4
จบมัธยมต้น	43	4.3
จบมัธยมปลายหรือ อาชีวศึกษาขึ้นไป	10	1.0
ไม่ระบุ	2	-
รวม	1,010	100.0

** อายุเฉลี่ย = 51 ปี อายุต่ำสุด = 21 ปี อายุสูงสุด = 102 ปี

ตารางที่ 5.2 แสดงลักษณะครอบครัวของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา

ปัจจัยส่วนครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนบุตร		
1 - 3 คน	238	38.4
4 - 6 คน	277	44.7
7 คนขึ้นไป	104	16.8
ไม่มีบุตร	391	-
รวม	1,010	100.0
จำนวนบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัว		
1 - 3 คน	277	27.4
4 คนขึ้นไป	43	4.3
ไม่มีบุคคลอื่นอาศัยอยู่ด้วย	690	68.3
รวม	1,010	100.0
จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง(คน)		
1 - 3	274	27.5
4 - 6	453	45.4
7 คนขึ้นไป	270	27.1
ไม่ระบุ	13	-
รวม	1,010	100.0

ตารางที่ 5.2 (ต่อ) แสดงลักษณะครอบครัวของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา

ปัจจัยส่วนครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกที่กินอยู่จริง(คน)		
1 - 3	337	33.5
4 - 6	547	54.3
7 คนขึ้นไป	123	12.2
ไม่ระบุ	3	-
รวม	1,010	100.0
ลักษณะครัวเรือนที่ศึกษา		
ครอบครัวเดี่ยว	747	74.6
ครอบครัวขยาย	255	25.4
ไม่ระบุ	8	-
รวม	1,010	100.0

ผลการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปทางชีวสังคมของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา

1. เพศ จากตารางที่ 5.1 พบว่า สามในสี่ของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษาเป็นชาย คือ คิดเป็นร้อยละ 77.0 และร้อยละ 23.0 เป็นหญิง
2. อายุ จากตารางที่ 5.1 พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษามีอายุโดยเฉลี่ย 51 ปี โดยกระจายอยู่ในช่วงอายุต่างๆ กันในสัดส่วนเท่าๆกัน ทั้งนี้ที่พบมากที่สุดก็คือ ช่วงอายุ 1-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.5 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 51-60 ปี ร้อยละ 25.9 และช่วงอายุ 61 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 24.8 ช่วงอายุที่พบน้อยที่สุดคือ ช่วงอายุ 41-50 ปี พบร้อยละ 21.8 โดยหัวหน้าครัวเรือนมีอายุสูงสุด 102 ปี และอายุต่ำสุด 21 ปี
3. สถานภาพสมรส จากตารางที่ 5.1 พบว่า เกือบทั้งหมดของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษาสมรสแล้ว คือ คิดเป็นร้อยละ 78.5 มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นหม้าย หรือหย่าร้าง โดยคิดเป็นร้อยละ 15.1 และร้อยละ 6.3 ตามลำดับ
4. ระดับการศึกษา จากตารางที่ 5.1 พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษาส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 87.4 มีเพียงส่วนน้อย คือ ร้อยละ 4.3 ที่จบการศึกษาระดับมัธยมต้น ส่วนผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย หรืออาชีวศึกษานั้นมีน้อยมาก คือมีเพียงร้อยละ 1.0 ทั้งนี้มีกลุ่มผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน ร้อยละ 7.3
5. จำนวนบุตร จากตารางที่ 5.2 พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษาเกือบครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 44.7 มีบุตร 4 - 6 คน รองลงมาเป็นครอบครัวขนาดเล็กที่มีบุตร 1 - 3 คน คิดเป็นร้อยละ 38.4 ส่วนครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีบุตร ตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป มีเพียงเล็กน้อยคือ ร้อยละ 16.8

6. จำนวนบุคคลที่อาศัยในครอบครัว จากตารางที่ 5.2 พบว่า ครอบครัวที่ศึกษาส่วนใหญ่อยู่กับเพียงพ่อ แม่ ลูก คิดเป็นร้อยละ 68.3 ส่วนครัวเรือนที่มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ด้วยไม่เกิน 3 คน มีร้อยละ 27.4 และมีเพียงร้อยละ 4.3 ที่มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ในครอบครัว มากกว่า 4 คน

7. จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง จากตารางที่ 5.2 พบว่า เกือบครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา เมื่อพิจารณาจากจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่เกี่ยวข้องเป็นครัวเรือนขนาดกลางที่มีจำนวนสมาชิก 4-6 คน ส่วนครัวเรือนขนาดเล็กที่มีจำนวนสมาชิกไม่เกิน 3 คนและครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป พบในสัดส่วนเท่าๆกัน คือ ร้อยละ 27.5 และ 27.1 ตามลำดับ

8. จำนวนสมาชิกที่กินอยู่จริง จากตารางที่ 5.2 พบว่า กว่าครึ่งหนึ่ง คือ ร้อยละ 54.3 ของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษาเป็นครัวเรือนขนาดกลาง ซึ่งมีจำนวนสมาชิกที่กินอยู่จริง 4-6 คน รองลงมาเป็นครัวเรือนขนาดเล็ก ที่มีจำนวนสมาชิกไม่เกิน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 ส่วนครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนสมาชิก ตั้งแต่ 7 คนขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 12.2

9. ลักษณะครัวเรือน จากตารางที่ 5.2 พบว่า สามในสี่ ของครัวเรือนที่ศึกษามีลักษณะเป็น ครอบครัวเดี่ยว(Nuclear Family) คือคิดเป็นร้อยละ 74.6 ส่วนครอบครัวขยาย(Extended Family) มีเพียงร้อยละ 25.4

ตารางที่ 5.3 แสดงการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา

	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน		
ไม่ได้ทำงาน	50	5.0
เกษตรกรรวม	754	75.0
โรงงาน, บริษัทเอกชน	13	1.3
ค้าขาย	52	5.2
รับจ้างทั่วไป	126	12.5
รับราชการ	10	1.0
ไม่ระบุ	5	-
รวม	1,010	100.0
ประเภทของเกษตรกรรวม		
ทำนา	494	65.8
ทำสวนผลไม้	39	5.2
เลี้ยงสัตว์	11	1.5
ทำนาทุ่ง	8	1.1
ทำการเกษตร 2 ชนิด	161	21.4
ทำการเกษตร 3 ชนิดขึ้นไป	38	5.1
รวม	754	100.0
อาชีพเสริมของหัวหน้าครัวเรือน		
รับจ้างทั่วไป	217	45.6
เกษตร หรือ หัตถกรรม	217	45.6
งานบริการ	13	2.7
อาชีพเสริมอื่นๆ	29	6.1
ไม่มีอาชีพเสริม	534	-
รวม	1,010	100.0

ตารางที่ 5.4 แสดงภาระหนี้ของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา

	จำนวน	ร้อยละ
ภาระหนี้		
ไม่มีภาระหนี้	317	31.6
มีภาระหนี้	684	68.4
รวม	1,010	100.0
ประเภทของภาระหนี้		
เป็นตัวเงิน	588	86.0
เป็นสิ่งของ	14	2.0
เป็นทั้งเงินและสิ่งของ	82	12.0
ไม่มีภาระหนี้	326	-
รวม	1,010	100.0

ตารางที่ 5.5 แสดงการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิต

	จำนวน	ร้อยละ
การนำเงินไปใช้		
เพื่อการลงทุน	395	58.9
เพื่อใช้จ่ายในบ้าน	68	10.1
ทั้งลงทุน และใช้จ่ายในบ้าน	197	29.4
ไม่ระบุ	24	-
ไม่มีภาระหนี้	326	-
รวม	1,010	100.0
การใช้ประโยชน์จากที่ดิน		
เนื้อที่ว่างเปล่า	160	20.5
ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ชนิดเดียว	478	61.1
ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์สองชนิดขึ้นไป	144	18.4
ไม่มีที่ดิน, ไม่ได้ทำการเกษตร	228	-
รวม	1,010	100.0

ตารางที่ 5.6 แสดงการครอบครองปัจจัยการผลิต

	จำนวน	ร้อยละ
ขนาดที่ดินที่ครอบครองเป็นของตนเอง		
ไม่เกิน 25 ไร่	672	66.5
26 - 40 ไร่	102	10.1
41 - 55 ไร่	54	5.3
56 - 70 ไร่	23	2.3
71 ไร่ ขึ้นไป	43	4.3
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	116	11.6
รวม	1,010	100.0
ขนาดที่ดินเช่าทำการเกษตร		
ไม่เกิน 25 ไร่	177	17.5
26 - 40 ไร่	123	12.2
41 - 55 ไร่	78	7.7
56 - 70 ไร่	59	5.8
71 ไร่ ขึ้นไป	45	4.5
ไม่ได้เช่าที่ดิน	529	52.3
รวม	1,010	100.0
ขนาดที่ดินทั้งหมดที่ใช้ทำการเกษตร		
ไม่เกิน 25 ไร่	276	27.3
26 - 40 ไร่	147	14.5
41 - 55 ไร่	126	12.5
56 - 70 ไร่	93	9.2
71 ไร่ ขึ้นไป	115	11.4
ไม่ได้ทำการเกษตร	254	25.1
รวม	1,010	100.0

ตารางที่ 5.7 แสดงความคิดเห็นต่อสถานะเศรษฐกิจของครอบครัว เปรียบเทียบกับเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา

สถานะเศรษฐกิจของครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
แย่พอกับ	190	18.8
3 ปีก่อนดีกว่า	229	22.7
ดีพอกับ	168	16.7
ปัจจุบันดีกว่า	421	41.8
ไม่ระบุ	2	-
รวม	1,010	100.0

ผลการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา

1. อาชีพหลัก จากตารางที่ 5.3 พบว่า สามในสี่ของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 75.0 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 12.5 มีเพียงเล็กน้อยที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ได้แก่ ค้าขาย ทำงานโรงงาน หรือบริษัทเอกชน และรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 5.2 ร้อยละ 1.3 และ ร้อยละ 1.0 ตามลำดับ

2. ประเภทของการทำเกษตรกรรม จากตารางที่ 5.3 เมื่อพิจารณาในกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พบว่า หัวหน้าครัวเรือนกว่าครึ่งหนึ่ง คือ ร้อยละ 65.8 ทำนาปลูกข้าว รองลงมาคือร้อยละ 21.4 จะทำการเกษตร 2 ชนิด ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่ทำสวนผลไม้ และทำการเกษตรผสมผสานตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป มีเพียงเล็กน้อยคิดเป็นร้อยละ 2 และร้อยละ 5.1 ตามลำดับ และมีน้อยมากที่เลี้ยงสัตว์ หรือทำนาทุ่ง โดยคิดเป็นร้อยละ 1.5 และ 1.1 ตามลำดับ

3. อาชีพเสริม จากตารางที่ 5.3 หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่นำเกษตรกรรม และทำงานรับจ้างเป็นอาชีพเสริมในสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 45.6 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพบริการและอาชีพเสริมอื่นๆนั้น มีเพียงเล็กน้อย คือร้อยละ 2.7 และ 6.1 ตามลำดับ

4. ภาระหนี้ จากตารางที่ 5.4 พบว่าครัวเรือนหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมดคือร้อยละ 68.4 มีภาระหนี้ ทั้งนี้มีเพียงร้อยละ 31.6 ที่ไม่มีภาระหนี้

5. ประเภทของภาระหนี้ จากตารางที่ 5.4 พบว่า เกือบทั้งหมดของครัวเรือนที่มีภาระหนี้ จะเป็นการกู้ยืมเงินสดเป็น ร้อยละ 86.0 ส่วนครัวเรือนที่กู้ยืมเป็นเงินคู่กับสิ่งของปัจจัยการผลิต มีเพียงร้อยละ 12 และครัวเรือนที่กู้ยืมเป็นปัจจัยการผลิตเพียงอย่างเดียว มีน้อยมากคือเพียงร้อยละ 2.0

6. การนำเงินไปใช้ จากตารางที่ 5.5 ร้อยละ 60.1 ของการกู้ยืมเป็นไปเพื่อการลงทุนเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นการกู้ยืมมาเพื่อใช้ทั้งในการลงทุนและใช้จ่ายภายในบ้านคู่กับไป คิดเป็นร้อยละ 29.5 มีเพียงส่วนน้อยคือ ร้อยละ 10.4 ที่กู้ยืมมาเพื่อใช้จ่ายภายในบ้านเพียงอย่างเดียว

7. การใช้ประโยชน์จากที่ดิน จากตารางที่ 5.5 พบว่าหัวหน้าครัวเรือนกว่าครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 61.1 ใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรกรรมชนิดใด ชนิดหนึ่งเพียงอย่างเดียว โดยมีเพียงร้อยละ 18.4 ที่ใช้ที่ดินไปเพื่อทำการเกษตรแบบผสมผสาน และเป็นที่น่าสังเกตว่า มีหัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 20.5 ที่ปล่อยที่ดินให้เป็นพื้นที่ว่างเปล่าโดยไม่ใช้ทำประโยชน์อะไรเลย

8. ขนาดที่ดินของตนเอง จากตารางที่ 5.6 พบว่า ครัวเรือนหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา เป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีที่ดินขนาดไม่เกิน 25 ไร่ ถึงร้อยละ 66.5 รองลงมาคือหัวหน้าครัวเรือนที่มีที่ดินขนาด 26-40 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.1 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีที่ดินมากขนาดตั้งแต่ 41-55 ไร่ หรือ 56-70 ไร่ และ 71 ไร่ ขึ้นไปมีน้อยมากคิดเป็นร้อยละ 5.3 ร้อยละ 2.3 และร้อยละ 4.3 ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่ามีหัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 11.6 ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

9. ขนาดที่ดินที่เข้าทำการเกษตร จากตารางที่ 5.6 พบว่า มีหัวน้ำ
ครวเรือนเกือบครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 47.7 ที่ต้องเข้าที่ดินเพื่อทำการเกษตร ทั้งนี้เมื่อพิจารณา
ในกลุ่มที่ต้องเข้าที่ดินเพื่อทำการเกษตร จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่จะเป็นการเข้าที่ดินขนาด
ไม่เกิน 25 ไร่ ถึงร้อยละ 17.5 รองลงมาจะเข้าที่ดินขนาด 26-40 ไร่ คิดเป็น
ร้อยละ 12.2 ส่วนผู้ที่เข้าที่ดินผืนใหญ่ ขนาดตั้งแต่ 41-55 ไร่ และ 56-70 ไร่ และ
71 ไร่ขึ้นไปมีเพียงเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 7.7 ร้อยละ 5.8 ร้อยละ 4.5 ตามลำดับ

10. ขนาดที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรทั้งหมด จากตารางที่ 5.6 พบว่าหัวน้ำ
ครวเรือนที่เป็นเกษตรกร ส่วนใหญ่จะทำการเกษตรบนที่ดินขนาดไม่เกิน 25 ไร่ คิดเป็น
ร้อยละ 27.3 รองลงมาจะมีพื้นที่ทำการเกษตร 26-40 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.5 และ
พื้นที่ทำการเกษตร 41-55 ไร่ ร้อยละ 12.5 ทั้งนี้หัวน้ำครวเรือนที่เป็นเกษตรกร
รายใหญ่ที่มีพื้นที่ทำการเกษตร 56-70 ไร่ และ 71 ไร่ขึ้นไปมีเพียงเล็กน้อย คือ ร้อยละ
9.2 และร้อยละ 11.4 ตามลำดับ

11. ความคิดเห็นต่อสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวเมื่อเปรียบเทียบกับ 3 ปี
ก่อน จากตารางที่ 5.7 หัวน้ำครวเรือนส่วนใหญ่เห็นว่าสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว
ในปัจจุบันดีกว่าในอดีต คิดเป็นร้อยละ 41.8 รองลงมาคือกลุ่มที่เห็นว่า เศรษฐกิจของ
ครอบครัวในอดีตดีกว่า ร้อยละ 22.7 ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าแย่พอๆ และดีพอๆ มีสัดส่วน
เท่าๆกันคือ ร้อยละ 18.8 และ 16.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.8 แสดงความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา

	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ		
ไม่มั่นคง	393	39.2
มั่นคง	610	60.8
ไม่ระบุ	7	-
รวม	1,010	100.0
รายได้สุทธิ(บาท)		
ไม่เกิน 30,000	314	32.1
30,001 - 60,000	314	32.1
60,001 - 90,000	157	16.1
90,001 - 120,000	83	8.5
120,000 ขึ้นไป	110	11.2
ไม่ระบุ	32	-
รวม	1,010	100.0
ความพอเพียงของรายได้สุทธิ		
ไม่พอเพียง	463	45.9
พอเพียง	545	54.1
ไม่ระบุ	2	-
รวม	1,010	100.0
เงินออม		
ไม่มีเงินออม	516	51.4
มีเงินออม	488	48.6
ไม่ระบุ	6	-
รวม	1,010	100.0

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ความมั่นคงทางเศรษฐกิจในภาพรวม

1. ความมั่นคงในอาชีพ จากตารางที่ 5.8 ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่รู้สึกว่าการอาชีพที่ตนทำอยู่ มีความมั่นคงสามารถก่อให้เกิดรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงครอบครัวได้มีสัดส่วน มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่รู้สึกว่าการอาชีพที่ตนทำอยู่ไม่มีความมั่นคง โดยคิดเป็นร้อยละ 60.8 และ 39.2 ตามลำดับ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีความมั่นคงในอาชีพ ยังคงมีสัดส่วนที่สูงถึงเกือบร้อยละ 40

2. รายได้สุทธิ จากตารางที่ 5.8 ผลการศึกษาพบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้สุทธิอยู่ในช่วงไม่เกิน 30,000 บาท และ 30,001 - 60,000 บาทโดยพบในสัดส่วนเท่ากัน คือร้อยละ 32.1 รองลงมาคือกลุ่มที่มีรายได้ระหว่าง 60,001-90,000 บาท มีร้อยละ 16.1 ส่วนกลุ่มที่มีรายได้ตั้งแต่ 120,001 บาทขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 11.2 และกลุ่มที่มีรายได้สุทธิ 90,001 - 120,000 บาท มีร้อยละ 8.5

3. ความพอเพียงของรายได้ จากตารางที่ 5.8 ผลการศึกษา พบว่า สัดส่วนของหัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้พอเพียง มีมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้ไม่พอเพียงเพียงเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 54.1 และร้อยละ 45.9 ตามลำดับ

4. การมีเงินออม จากตารางที่ 5.8 ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่ไม่มีเงินออม และครัวเรือนที่มีเงินออม มีสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 51.4 และ 48.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.9 แสดงสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จำแนกรายหมู่บ้านในตำบลบางคา

ต.บางคา	ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ		ความพอเพียงของรายได้		การมีเงินออม	
	ไม่มั่นคง	มั่นคง	ไม่พอเพียง	พอเพียง	ไม่มีเงินออม	มีเงินออม
1. ไร่นาว่าง	35.0	65.0	30.0	70.0	37.5	62.5
2. ราชสาส์น	26.1	73.9	32.6	67.4	37.0	63.0
3. บางคา	51.9	48.1	33.3	66.7	37.0	63.0
4. เตาอิฐ	29.7	70.3	35.1	64.9	45.9	54.1
5. คอนทอง	27.3	72.7	36.4	63.6	36.4	63.6
6. จรเข้ตาย	35.7	64.3	64.3	35.7	57.1	42.9
จำนวน(ร้อย)	62(33.3)	124(66.7)	66(35.5)	120(64.5)	75(35.5)	111(64.5)

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจจำแนกรายหมู่บ้านในด้านธนาคาร

จากตาราง 5.9 สามารถพิจารณาสถานการณ์ภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนในด้านธนาคาร ได้ดังนี้

1.ความมั่นคงในอาชีพ จากการศึกษาพบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ในตำบลบางคา มีความมั่นคงในอาชีพค่อนข้างสูง คือ กว่าครึ่งหนึ่งหรือคิดเป็นร้อยละ 66.7 มีความมั่นคงในอาชีพดี โดยหมู่บ้านที่มีความมั่นคงในอาชีพมากที่สุด คือ หมู่ 2 บ้านราชสาส์น คิดเป็นร้อยละ 73.9 รองลงมาคือ หมู่ 5 คอบทอง คิดเป็นร้อยละ 72.7 และหมู่ 4 บ้านเตาอิฐ คิดเป็นร้อยละ 70.3 หมู่ 1 ไร่ขวาง และหมู่ 6 จรเข้ค้าย ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า หมู่บ้านที่มีความมั่นคงในอาชีพน้อยที่สุด คือ หมู่ 3 บางคา ที่มีหัวหน้าครัวเรือนเพียงร้อยละ 48.1 ที่มีความมั่นคงในอาชีพ

2.ความพอเพียงของรายได้ จากการศึกษาพบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ที่พอเพียงพอสมควร แต่อย่างไรก็ตามสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้ไม่พอเพียงก็ยังนับว่ามีอยู่สูง ดังจะเห็นได้ว่ามี ร้อยละ 64.5 ที่มีรายได้ที่พอเพียง และร้อยละ 35.5 ที่มีรายได้ไม่พอเพียง โดยหมู่บ้านที่มีความพอเพียงของรายได้มากที่สุด คือ หมู่ 1 บ้านไร่ขวาง คิดเป็นร้อยละ 70.0 รองลงมาคือ หมู่ 2 บ้านราชสาส์น คิดเป็นร้อยละ 67.4 และหมู่บ้านที่มีความพอเพียงของรายได้น้อยที่สุดคือ หมู่ 6 บ้านจรเข้ค้าย คิดเป็นร้อยละ 35.7 ส่วนหมู่ 3 บางคา หมู่ 4 เตาอิฐ หมู่ 5 คอบทอง มีความพอเพียงของรายได้ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 66.7 ร้อยละ 64.9 และร้อยละ 63.6 ตามลำดับ

3.การมีเงินออม จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ มีเงินออม คิดเป็นร้อยละ 64.5 โดยทั้งหกหมู่บ้านมีสัดส่วนของการมีเงินออมเท่าๆกัน คือ หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 3 และหมู่ 5 ที่มีสัดส่วนของการมีเงินออมคิดเป็นร้อยละ 62.5 ร้อยละ 63.0 ร้อยละ 63.0 และร้อยละ 63.6 ตามลำดับ รองลงมาคือ หมู่ 4 บ้านเตาอิฐ คิดเป็นร้อยละ 54.1 โดยหมู่บ้านที่มีสัดส่วนของการมีเงินออมน้อยที่สุดคือ หมู่ 6 บ้านจรเข้ค้าย

ตารางที่ 5.10 แสดงสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จำนวนรายหมู่บ้านในตำบลเมืองใหม่

ด. เมืองใหม่	ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ		ความพอเพียงของรายได้		การมีเงินออม	
	ไม่มั่นคง	มั่นคง	ไม่พอเพียง	พอเพียง	ไม่มีเงินออม	มีเงินออม
1. บางคา	57.1	42.9	38.1	61.9	52.4	47.6
2. ไผ่กิ้ง	46.7	53.3	44.4	55.6	51.1	48.9
3. กกสับใบ	41.7	58.3	58.3	41.7	50.0	50.0
4. กกสับนอก	36.1	63.9	50.0	50.0	50.0	50.0
5. หนองขอม	32.1	67.9	46.4	53.6	82.1	17.9
6. หนองช้างตาย	28.9	71.1	39.5	60.5	52.6	47.4
7. หนองหน	22.2	77.8	33.3	66.7	44.4	55.6
8. บางพุทรา	48.0	52.0	44.0	56.0	56.0	44.0
จำนวน(ร้อยละ)	91(37.8)	150(62.2)	104(43.2)	137(56.8)	131(43.2)	110(56.8)

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ความมั่นคงทางเศรษฐกิจจำแนกรายหมู่บ้านในตำบล เมืองใหม่

จากตารางที่ 5.10 สามารถพิจารณาสถานการณ์ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของ
ครัวเรือนในตำบลเมืองใหม่ ได้ดังนี้

1. ความมั่นคงในอาชีพ จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนกว่าครึ่งหนึ่ง
ในตำบลเมืองใหม่ มีความมั่นคงในอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 62.2 โดยหมู่บ้านที่มีความมั่นคง
ในอาชีพมากที่สุด คือ หมู่ 7 บ้านหนองแหบ คิดเป็นร้อยละ 77.8 รองลงมา คือ หมู่ 6
หนองช้างค้าย คิดเป็นร้อยละ 71.1 ส่วนหมู่บ้านอื่นที่มีความมั่นคงในอาชีพในระดับ เท่ากัน
คือ หมู่ 5 ร้อยละ 67.9 หมู่ 4 ร้อยละ 63.9 หมู่ 3 ร้อยละ 58.3 หมู่ 2 ร้อยละ
53.3 และหมู่ 8 ร้อยละ 52.0 ทั้งนี้หมู่บ้านที่มีความมั่นคงในอาชีพน้อยที่สุดคือ หมู่ 1
บ้านบางคา ซึ่งมีครัวเรือนที่มีความมั่นคงในอาชีพเพียงร้อยละ 42.9

2. ความพอเพียงของรายได้ จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนในตำบล
เมืองใหม่ที่มีรายได้ที่พอเพียงมีสัดส่วน มากกว่าครึ่งหนึ่งเพียงเล็กน้อย คือ คิดเป็นร้อยละ
56.8 โดยหมู่บ้านที่มีความพอเพียงของรายได้มากที่สุดคือ หมู่ 7 บ้านหนองแหบ คิดเป็น
ร้อยละ 66.7 และหมู่บ้านที่มีความพอเพียงของรายได้น้อยที่สุดคือ หมู่ 3 บ้านกกสับใน
คิดเป็นร้อยละ 41.7 ส่วนหมู่บ้านอื่นที่มีความพอเพียงของรายได้ในระดับปานกลาง
เท่ากัน

3. การมีเงินออม จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนในตำบลเมืองใหม่
ที่มีเงินออม มีสัดส่วนที่มากกว่าครึ่งหนึ่งเพียงเล็กน้อย คือ ร้อยละ 56.8 โดยหมู่บ้านที่
มีเงินออมมากที่สุด คือ หมู่ 7 บ้านหนองแหบ คิดเป็นร้อยละ 55.6 รองลงมาคือ หมู่
3 บ้านกกสับใน และหมู่ 4 บ้านกกสับนอก คิดเป็นร้อยละ 50.0 เท่ากัน และเป็นที่น่า
สังเกตว่า ในตำบลเมืองใหม่มีหมู่บ้านถึง 5 แห่งที่มีปัญหาเรื่องการออม ได้แก่ หมู่ 1
หมู่ 2 หมู่ 6 หมู่ 8 และหมู่ 5 ที่มีสัดส่วนของการมีเงินออมต่ำกว่าครึ่งหนึ่ง โดยหมู่
บ้านที่มีเงินอมน้อยที่สุดคือ หมู่ 5 หนองขอบ คิดเป็นร้อยละ 17.9

ตารางที่ 5.11 แสดงสถานการณ์ภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จำนวนรายหมู่บ้าน ในตำบลดงน้อย

ค. ดงน้อย	ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ		ความพอเพียงของรายได้		การมีเงินออม	
	ไม่มั่นคง	มั่นคง	ไม่พอเพียง	พอเพียง	ไม่มีเงินออม	มีเงินออม
1. ตลาดดงน้อย	34.0	66.0	48.0	52.0	58.0	42.0
2. พนองจอก	36.4	63.6	54.5	45.5	72.7	27.3
3. หมู่ 18	36.7	63.3	36.7	63.3	53.3	46.7
4. พนองโบลด์	56.5	43.5	50.0	50.0	52.2	47.8
5. หน้าวัดคำ	35.7	64.3	57.1	42.9	57.1	42.9
6. หน้าวัดเทพี	41.3	58.7	53.2	46.8	53.2	46.8
7. บางยางชุม	48.5	51.5	64.1	35.9	63.6	36.4
8. วัดกระทุ่ม	57.1	42.9	38.1	61.9	52.4	47.6

ตารางที่ 5.11 (ต่อ)

ค. ดงมีย	ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ		ความพอเพียงของรายได้		การมีเงินออม	
	ไม่มั่นคง	มั่นคง	ไม่พอเพียง	พอเพียง	ไม่มีเงินออม	มีเงินออม
9. ทำอาชีพ	20.0	80.0	45.0	55.0	45.0	55.0
10. บ้าน	36.4	63.6	43.8	56.3	51.5	48.5
11. สถานงาน	35.3	64.7	35.3	64.7	35.3	64.7
12. ทางข้าม	63.3	36.7	65.5	34.5	50.0	50.0
13. สัมกับ เกรว	52.2	47.8	47.8	52.2	56.5	43.5
14. หินคาด	30.0	70.0	55.0	45.0	60.0	40.0
15. ใฝงาน	44.4	55.6	58.3	41.7	52.8	47.2
16. หนองโบล ใหญ่	41.0	59.0	41.0	59.0	38.5	61.5
จำนวน(ร้อยละ)	240(41.7)	336(58.3)	293(50.4)	288(49.6)	310(53.7)	267(46.3)

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจจำแนกรายหมู่บ้านในตำบลดงน้อย

จากตารางที่ 5.11 สามารถพิจารณาสถานการณ์ภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจของ
หัวน้ำครวเรือนที่ศึกษา ภายในตำบลดงน้อย ได้ดังนี้

1.ความมั่นคงในอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า กว่าครึ่งหนึ่งของหัวน้ำครวเรือน
ที่ศึกษาภายในตำบลดงน้อย มีความมั่นคงในอาชีพ คือ คิดเป็นร้อยละ 58.3 โดยหมู่บ้านที่
มีความมั่นคงในอาชีพมากที่สุด คือ หมู่ 9 บ้านท่าโพธิ์ คิดเป็นร้อยละ 80.0 รองลงมาคือ
หมู่ 14 บ้านหินลาด คิดเป็นร้อยละ 70.0 ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ มีความมั่นคงในอาชีพในระดับ
ปานกลางเท่าๆกัน และเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับภายใน ตำบลดงน้อย มีหมู่บ้านถึง 3 แห่ง ที่
มีปัญหาในเรื่องของความมั่นคงในอาชีพ ได้แก่ หมู่ 4 หนองโสนต์ หมู่ 8 วังกระทุ่ม และ
หมู่ 13 ดับกับเกรา ที่มีสัดส่วนของผู้ที่มีความมั่นคงในอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 43.5 ร้อยละ
42.9 และร้อยละ 47.8 ตามลำดับ

2.ความพอเพียงของรายได้ ผลการศึกษาพบว่าครึ่งหนึ่งของหัวน้ำครวเรือน
ที่ศึกษาภายในตำบลดงน้อย มีรายได้ไม่พอเพียง โดยมีสัดส่วนของผู้ที่มีความพอเพียงของ
รายได้เพียงร้อยละ 49.6 ทั้งนี้หมู่บ้านที่มีสัดส่วนความพอเพียงของรายได้สูงสุดในตำบล
คือ หมู่ 11 บ้านสะแกงาม คิดเป็นร้อยละ 64.7 รองลงมาคือ หมู่ 3 บ้านหมู่ไผ่ คิดเป็น
ร้อยละ 63.3 ส่วนหมู่บ้านอื่นมีความพอเพียงของรายได้ในระดับปานกลางเท่าๆกัน และ
มีหมู่บ้านถึง 6 แห่ง ที่ส่วนใหญ่มิมีความพอเพียงของรายได้ ได้แก่ หมู่ 2 บ้านหนองจอก
หมู่ 5 หน้าวัดใต้ หมู่ 6 หน้าวัดเหนือ หมู่ 7 บางยางปุม หมู่ 12 ทางข้าม หมู่ 14
หินลาด และหมู่ 15 ไผ่งาม โดยหมู่บ้านที่มีความพอเพียงของรายได้น้อยที่สุดคือ หมู่ 12
ทางข้าม และหมู่ 7 ยางปุม คิดเป็นร้อยละ 34.5 และ ร้อยละ 35.9 ตามลำดับ

3.การมีเงินออม ผลการศึกษาพบว่า กว่าครึ่งหนึ่งของหัวน้ำครวเรือนที่
ศึกษาภายในตำบลดงน้อย ไม่มีเงินออม โดยมีสัดส่วนของผู้ที่มีเงินออมเพียงร้อยละ 46.3
โดยหมู่บ้านที่มีเงินออมมากที่สุด คือ หมู่ 11 สะแกงาม คิดเป็นร้อยละ 64.7 รองลงมา
คือ หมู่ 16 หนองโสนต์ใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 61.5 และหมู่ 9 ท่าโพธิ์ คิดเป็นร้อยละ
55.0 หมู่ 12 ทางข้าม คิดเป็นร้อยละ 50.0 ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ อีก 12 แห่ง ส่วนมีปัญหา
เรื่องการออมทั้งสิ้น โดยหมู่บ้านที่มีเงินอมน้อยที่สุด คือ หมู่ 2 หนองจอก คิดเป็นร้อยละ
27.3 และหมู่ 7 ยางปุม คิดเป็นร้อยละ 36.4

ตารางที่ 5.12 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการจำแนกรายตำบล

ตำบล	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ(ร้อยละ)			จำนวน(ร้อยละ)
	ต่ำ	กลาง	สูง	
บางคา	10.3	70.8	18.9	185(18.6)
เมืองใหม่	11.3	68.6	20.1	239(24.0)
คงน้อย	15.6	69.4	15.1	571(57.4)
รวม	135(13.6)	691(69.4)	169(17.0)	995(100.0)

ผลการวิเคราะห์ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการจำแนกตามตำบล

จากตารางที่ 5.12 ผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวมแล้วหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ในอำเภอราชสาส์น มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการในระดับปานกลางถึงระดับสูง คือ ร้อยละ 69.4 และร้อยละ 17.0 มีเพียงร้อยละ 13.6 เท่านั้นที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ

เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายตำบลของ 3 ตำบล จะพบว่า ตำบลที่หัวหน้าครัวเรือนมีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงที่สุด คือ ตำบลเมืองใหม่ คิดเป็นร้อยละ 20.1 รองลงมา คือ ตำบลบางคา คิดเป็นร้อยละ 18.9 และตำบลคงน้อย คิดเป็นร้อยละ 15.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.13 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ จำแนกรายหมู่บ้านในตำบลบางคา

ค. บางคา หมู่บ้าน	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ(ร้อยละ)			จำนวน(ร้อยละ)
	ต่ำ	กลาง	สูง	
1. โฉมขาว	7.7	69.2	23.1	39(21.1)
2. ราชสาส์น	8.7	58.7	32.6	46(24.9)
3. บางคา	7.4	81.5	11.1	27(14.6)
4. เตาอีฐ	18.9	73.0	8.1	37(20.0)
5. คอบทอง	9.1	81.8	9.1	22(11.9)
6. จรเข้ค้าย	7.1	71.4	21.4	14(7.6)
รวม	19(10.3)	131(70.8)	35(18.9)	185(100.0)

ผลการวิเคราะห์ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการจำแนกรายหมู่บ้านในตำบลบางคา

จากตารางที่ 5.13 ผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวมแล้วหัวปักหัวร่อเรือนในตำบลบางคามีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการในระดับปานกลางค่อนข้างสูง โดย หมู่ 2 ราชสาส์น มีสัดส่วนของผู้ที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงมากที่สุด คือ ร้อยละ 32.6 รองลงมาคือ หมู่ 1 บ้านไผ่ขวาง คิดเป็นร้อยละ 23.1 และหมู่ 6 บ้านจรเข้ค้าย คิดเป็นร้อยละ 21.4 ส่วนหมู่บ้านอื่นๆได้แก่ หมู่ 3 บางคา และหมู่ 5 คอบทอง มีสัดส่วนผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงคิดเป็นร้อยละ 11.1 และร้อยละ 9.1 ตามลำดับ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า มีหมู่บ้านที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำอยู่ 1 แห่ง คือ หมู่ 4 เคาฮิฐ ที่มีสัดส่วนของผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ คิดเป็นร้อยละ 18.9

ตารางที่ 5.14 แสดงระดับจิตวิทยานักประกอบการ จำนวนรายหมู่บ้านในตำบล เมืองใหม่

ค. เมืองใหม่	ระดับจิตวิทยานักประกอบการ(ร้อยละ)			จำนวน(ร้อยละ)
	ต่ำ	กลาง	สูง	
1.บางคา	15.8	63.2	21.1	19(7.9)
2.ไผ่กิ้ง	17.8	53.3	28.9	45(18.8)
3.กกสับใบ	8.3	58.3	33.3	12(5.0)
4.กกสับนอก	11.1	72.2	16.7	36(15.1)
5.หนองบอน	7.1	75.0	17.9	28(11.7)
6.หนองช้างตาย	-	78.9	21.1	38(15.9)
7.หนองแหบ	16.7	72.2	11.1	36(15.1)
8.บางพุทรา	12.0	72.0	16.0	25(10.5)
รวม	27(11.3)	164(68.6)	48(20.1)	239(100.0)

ผลการวิเคราะห์ระดับจิตวิทยานักประกอบการจำแนกรายหมู่บ้านในตำบล เมืองใหม่

จากตารางที่ 5.14 ผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวมแล้วหัวหน้าครัวเรือนในตำบลเมืองใหม่ มีแนวโน้มระดับจิตวิทยานักประกอบการในระดับปานกลางค่อนข้างสูง โดยหมู่บ้านที่มีแนวโน้มระดับจิตวิทยานักประกอบการสูงที่สุด คือ หมู่ 3 กกสันใน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาคือ หมู่ 2 ไผ่กิ้ง ร้อยละ 28.9 ส่วนหมู่บ้านที่หัวหน้าครัวเรือนมีระดับจิตวิทยานักประกอบการในระดับปานกลางถึงสูง คือ หมู่ 1 บางคา หมู่ 4 กกสันนอก หมู่ 5 หนองขอน หมู่ 6 หนองข้างค้าย และหมู่ 8 บางตุทรา ส่วนหมู่บ้านที่หัวหน้าครัวเรือนมีระดับจิตวิทยานักประกอบการระดับปานกลางถึงต่ำ มีเพียงหมู่เดียวคือ หมู่ 7 หนองแหบ ที่น่าสนใจคือ หมู่ 6 หนองข้างค้าย เป็นหมู่บ้านเดียวที่ไม่มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิทยานักประกอบการต่ำเลย

ตารางที่ 5.15 แสดงระดับจิตวิทยานักประกอบการ จำแนกรายหมู่บ้านในตำบลดงน้อย

ค. ดงน้อย	ระดับจิตวิทยานักประกอบการ (ร้อยละ)			จำนวน (ร้อยละ)
	ต่ำ	กลาง	สูง	
1. ตลาดดงน้อย	20.8	70.8	8.3	48(8.4)
2. หนองจอก	21.2	66.7	12.1	33(5.8)
3. หมู่ ๘	10.0	73.3	16.7	30(5.3)
4. หนองโสน	6.5	67.4	26.1	46(8.1)
5. หน้าวัดคำ	8.9	76.8	14.3	56(9.8)
6. หน้าวัดเหนือ	17.4	63.0	19.6	46(8.1)
7. บางยางชุม	25.6	59.0	15.4	39(6.8)
8. วังกระทุ่ม	33.3	57.1	9.5	21(3.7)

ตารางที่ 5.15 (ต่อ) แสดงระดับจิตวิทยานักประกอบการ จำแนกรายหมู่บ้านในตำบลดงน้อย

ค. ดงน้อย	ระดับจิตวิทยานักประกอบการ (ร้อยละ)			จำนวน (ร้อยละ)
	ต่ำ	กลาง	สูง	
หมู่บ้าน				
9.ท่าโพธิ์	15.4	61.5	23.1	39(6.8)
10.บ้านจำ	16.1	61.3	22.6	31(5.4)
11.สะแกงาม	13.3	66.7	20.0	15(2.6)
12.ทางข้าม	3.4	89.7	6.9	29(5.1)
13.ต้นก้นเกวรา	24.4	71.1	4.4	45(7.9)
14.หินลาด	5.3	68.4	26.3	19(3.3)
15.ไผ่งาม	11.4	85.7	2.9	35(6.1)
16.หนองโบลี ใหญ่	15.4	66.7	17.9	39(6.8)
รวม	89(15.6)	396(69.4)	86(15.1)	571(100.0)

ผลการวิเคราะห์ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการจำแนกรายหมู่บ้านในตำบลงิ้ว

จากตารางที่ 5.15 ผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวมแล้วตัวชี้วัดด้านจริยธรรมในตำบลงิ้วมีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ โดยหมู่บ้านที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง มี 10 หมู่บ้านได้แก่ หมู่ 14 หินลาด คิดเป็นร้อยละ 26.3 หมู่ 4 หอมบ่อสกล ร้อยละ 26.1 หมู่ 9 ท่าโพธิ์ ร้อยละ 23.1 หมู่ 10 ป่าฉ่า ร้อยละ 22.6 หมู่ 11 สะแกงาม ร้อยละ 20.0 หมู่ 6 หน้าวัดเหนือ ร้อยละ 19.6 หมู่ 3 หมู่ไผ่ ร้อยละ 16.7 หมู่ 5 หน้าวัดใต้ ร้อยละ 14.3 หมู่ 12 ทางข้าม ร้อยละ 6.9 และหมู่บ้านที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ มี 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 ตลาดงิ้ว หมู่ 2 หอมจอก หมู่ 7 ยางชุม หมู่ 8 วังกระทุ่ม หมู่ 13 ดันกันเกรา และหมู่ 15 ไผ่งาม โดยหมู่บ้านที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำที่สุด คือ หมู่ 8 วังกระทุ่ม คิดเป็นร้อยละ 25.6 รองลงมาคือ หมู่ 7 ยางชุม คิดเป็นร้อยละ 25.6

การวิเคราะห์ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการจำแนกตามลักษณะทั่วไปทางชีวสังคม

ตารางที่ 5.16 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ ของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา
จำแนกตาม เพศ

ระดับจิตวิญญาณ นักประกอบการ (ร้อยละ)	เพศของหัวหน้าครัวเรือน		จำนวน(ร้อยละ)
	ชาย	หญิง	
สูง	19.8	7.5	169(17.0)
กลาง	68.9	71.4	691(69.4)
ต่ำ	11.3	21.1	135(13.6)
รวม	768(77.2)	227(22.8)	995(100.0)

จากตารางที่ 5.16 ผลการศึกษา พบว่า ในกลุ่มผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนัก
ประกอบการสูง จะเป็นเพศชายร้อยละ 19.8 ในขณะที่ในกลุ่มผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณ
นักประกอบการต่ำ จะเป็นเพศชายร้อยละ 11.3

ในทางกลับกัน กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ จะเป็นเพศหญิง
ร้อยละ 21.1 ในขณะที่ในกลุ่มผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะเป็นเพศหญิงเพียง
ร้อยละ 7.5

ในภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนเพศชาย จึงมีแนวโน้มที่จะมี ระดับจิตวิญญาณนัก
ประกอบการสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง

ตารางที่ 5.17 แสดงระดับจิตวิทยานักประกอบการของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา

จำแนกตามช่วงอายุ

ระดับจิตวิทยานัก ประกอบการ (ร้อยละ)	ช่วงอายุของหัวหน้าครัวเรือน(ปี)				จำนวน(ร้อยละ)
	ไม่เกิน 40	41 - 50	51 - 60	61 ปีขึ้นไป	
สูง	19.0	19.2	14.0	16.2	169(17.0)
ปานกลาง	72.6	69.2	68.5	66.8	688(69.4)
ต่ำ	8.4	11.7	17.5	17.0	135(13.6)
รวม	274(27.6)	214(21.6)	257(25.9)	247(24.9)	992(100.0)

จากตารางที่ 5.17 ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มที่อายุ ไม่เกิน 40 ปี และกลุ่มที่อายุ 41-50 ปี จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีระดับจิตวิทยานักประกอบการสูง ร้อยละ 19.0 และ ร้อยละ 19.2 ตามลำดับ ในขณะที่ช่วงอายุดังกล่าวจะมีสัดส่วนของผู้ที่มีระดับจิตวิทยานักประกอบการต่ำ ร้อยละ 8.4 และร้อยละ 11.7 ตามลำดับ

ในทางกลับกันกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี และ 60 ปีขึ้นไป จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีระดับจิตวิทยานักประกอบการสูง ร้อยละ 14.0 และ ร้อยละ 16.2 ตามลำดับ ในขณะที่ช่วงอายุดังกล่าวจะมีสัดส่วนของผู้ที่มีระดับจิตวิทยานักประกอบการต่ำ ร้อยละ 17.5 และ ร้อยละ 17.0 ตามลำดับ

ในภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุไม่เกิน 50 ปี จึงมีแนวโน้มที่จะมีระดับจิตวิทยานักประกอบการสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 5.18 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา
จำแนกตามสถานภาพสมรส

ระดับจิตวิญญาณ นักประกอบการ (ร้อยละ)	สถานภาพสมรส			จำนวน(ร้อยละ)
	โสด	แต่งงาน	หย่า, หย้าย	
สูง	9.5	18.5	12.0	169(17.0)
ปานกลาง	71.4	69.8	66.7	691(69.4)
ต่ำ	19.0	11.6	21.3	135(13.6)
รวม	63(6.3)	782(78.6)	150(15.1)	995(100.0)

จากตารางที่ 5.18 ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงจะมีสัดส่วนของผู้ที่ยังโสดอยู่ร้อยละ 9.5 ส่วนกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำจะมีสัดส่วนของผู้ที่ยัง เป็นโสดอยู่ร้อยละ 19.0

ในผู้ที่ เป็นหม้ายหรือหย่าร้าง กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงจะมี สัดส่วนของผู้ที่เป็นหม้ายหรือหย่าร้างอยู่ร้อยละ 12.0 ส่วนกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประ กอบการต่ำ จะมีสัดส่วนของผู้ที่เป็นหม้ายหรือหย่าร้างร้อยละ 21.3

ในทางกลับกันเมื่อพิจารณาผู้ที่สมรสอยู่ กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ สูงจะมีสัดส่วนของผู้ที่สมรสอยู่ร้อยละ 18.5 และกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประ กอบการต่ำ จะมีสัดส่วนของผู้ที่สมรสอยู่ร้อยละ 11.6

จากตารางจึงกล่าวได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสแล้ว มีแนวโน้มระดับจิต วิญญาณนักประกอบการสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นโสด เป็นหม้ายหรือหย่าร้าง

ตารางที่ 5.19 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา
จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับจิตวิญญาณ นักประกอบการ (ร้อยละ)	ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน				จำนวน (ร้อยละ)
	ไม่ได้เรียน	ประถมศึกษา	ม. ต้น	ม. ปลาย, อาชีว	
สูง	6.8	16.8	27.9	66.7	169(17.0)
ปานกลาง	67.1	70.2	65.1	33.3	689(69.4)
ต่ำ	26.0	13.0	7.0	-	135(13.6)
รวม	73(7.4)	868(87.4)	43(4.3)	9(0.9)	993(100.0)

จากตารางที่ 5.19 ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนเพียงร้อยละ 6.8 ในขณะที่ในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ จะมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนถึงร้อยละ 26.0

ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณาผู้ที่จบการศึกษาตั้งแต่ ระดับประถมศึกษาขึ้นไป พบว่ากลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะมีสัดส่วนของผู้ที่จบการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป มากกว่า กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่จบการศึกษาในระดับมัธยมปลายหรืออาชีวศึกษาขึ้นไป จะมีสัดส่วนอยู่ในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงถึงร้อยละ 66.7 และมีสัดส่วนอยู่ในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการปานกลางร้อยละ 33.3 ผู้ที่จบการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป จึงมีแนวโน้มที่จะมีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน

ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการจำแนกตามลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจ

ตารางที่ 5.20 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ ของหัวหน้าครัวเรือน
จำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก ของหัวหน้าครัวเรือน	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ (ร้อยละ)			จำนวน (ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ไม่ได้ทำงาน	11.2	3.9	3.0	47(4.7)
เกษตรกร	55.2	77.9	79.0	744(75.2)
โรงงาน		1.5	1.8	13(1.3)
ค้าขาย	8.2	5.1	3.0	51(5.2)
รับจ้างทั่วไป	25.4	11.1	9.5	126(12.7)
ข้าราชการ		0.6	3.0	9(0.9)
รวม	134(13.5)	687(69.4)	169(17.1)	990(100.0)

จากตารางที่ 5.20 ผลการศึกษา พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ
รับราชการ ทำงานโรงงานหรือบริษัทเอกชน และทำการเกษตร จะเป็นผู้มีแนวโน้มระดับ
จิตวิญญาณนักประกอบการสูงกว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ดังจะเห็นว่า

ในกลุ่มผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะมีสัดส่วนของผู้ที่เป็นเกษตรกร และทำงานรับราชการ และทำงานบริษัทเอกชน อยู่ร้อยละ 79.9 ร้อยละ 3.0 และร้อยละ 1.8 ตามลำดับ ขณะที่ในกลุ่มผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำจะมีสัดส่วนของผู้ที่เป็นเกษตรกร ร้อยละ 55.2 และไม่มีผู้ทำงานเอกชน หรือ รับราชการเลย

ตารางที่ 5.21 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ ของหัวหน้าครัวเรือน
จำแนกตามประเภทของการเกษตรที่ทำเป็นอาชีพหลัก

ประเภทของ การทำเกษตรกรรม	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ (ร้อยละ)			จำนวน (ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ทำนาข้าว	72.0	68.8	46.7	498 (65.2)
ทำสวนผลไม้	5.3	5.1	8.0	43 (5.6)
เลี้ยงสัตว์	2.7	1.1	3.6	13 (1.7)
ทำไร่ทำสวน	1.3	0.7	2.9	9 (1.2)
ทำการเกษตร 2 ชนิด	17.3	19.7	29.9	163 (21.3)
ทำการเกษตร 3 ชนิด	1.3	4.5	8.8	38 (5.0)
รวม	75 (9.8)	552 (72.3)	137 (17.9)	764 (100.0)

จากตารางที่ 5.21 ผลการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ
ต่ำ จะอยู่ในกลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้ว่า ในกลุ่มที่มีระดับจิต
วิญญาณนักประกอบการสูงจะเป็นผู้ที่ทำนา ร้อยละ 46.7 ขณะที่ในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนัก
ประกอบการต่ำจะเป็นผู้ที่ทำนา ถึงร้อยละ 72.0

ในทางกลับกันในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะมีสัดส่วนของผู้ที่
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่นๆ นอกจากการทำนา เป็นสัดส่วนรวมกันถึง ร้อยละ 53.2
ขณะที่กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำจะมีสัดส่วนของผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
อื่นๆ นอกจากการทำนา เป็นสัดส่วนรวมกันในทิศทางเดียวกันเพียงร้อยละ 27.9

ในภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่นน่าจึง มีแนวโน้มที่จะมีระดับจิต
วิญญาณนักประกอบการสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ทำนา

ตารางที่ 5.22 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการของหัวหน้าครัวเรือน
จำแนกตามการมีอาชีพเสริม

การประกอบ อาชีพเสริม	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ(ร้อยละ)			จำนวน(ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
มีอาชีพเสริม	45.2	45.6	56.2	471(47.3)
ไม่มีอาชีพเสริม	54.8	54.4	43.8	524(52.7)
รวม	135(13.6)	691(69.4)	169(17.0)	995(100.0)

จากตารางที่ 5.22 ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพเสริมจะมีสัดส่วนอยู่ในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง ร้อยละ 56.2 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ ร้อยละ 45.2 ในทางกลับกัน หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีอาชีพเสริม จะมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง ร้อยละ 43.8 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ ร้อยละ 54.8

กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพเสริม จึงมีแนวโน้มที่จะมีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงกว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีอาชีพเสริม

ตารางที่ 5.23 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการของหัวหน้าครัวเรือน
จำแนกตามการมีภาระหนี้

ภาระหนี้	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ (ร้อยละ)			จำนวน (ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ไม่มีภาระหนี้	50.7	28.3	28.6	310 (31.4)
มีภาระหนี้	49.3	71.7	71.4	677 (68.6)
รวม	134 (13.6)	685 (69.4)	168 (17.0)	987 (100.0)

จากตารางที่ 5.23 ผลการศึกษา พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงจะเป็นผู้ที่มีภาระหนี้ถึงร้อยละ 71.4 ในขณะที่กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ จะเป็นผู้ที่มีภาระหนี้ร้อยละ 49.3

ในทางกลับกันเมื่อพิจารณาในผู้ที่ไม่มีการมีหนี้ กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะเป็นผู้ที่ไม่มีการมีหนี้เพียงร้อยละ 28.6 ในขณะที่กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ไม่มีการมีหนี้ถึงร้อยละ 50.7

ในภาพรวมผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงจึงมีแนวโน้มที่จะมีการมีหนี้มากกว่า ผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ

ตารางที่ 5.24 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการของหัวหน้าครัวเรือน
จำแนกตามประเภทของภาระหนี้

ประเภทของภาระหนี้	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ (ร้อยละ)			จำนวน (ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
เงิน	50.7	58.2	73.6	584 (86.1)
สิ่งของ	20.9	9.9	7.4	14 (2.1)
ทั้งเงิน และสิ่งของ	28.4	31.9	19.0	80 (11.8)
รวม	66 (9.7)	491 (72.4)	121 (17.8)	678 (100.0)

จากตารางที่ 5.24 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ ในแต่ละประเภทของภาระหนี้สิน จะเห็นได้ว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีภาระหนี้เป็นหนี้เงินจะมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง ร้อยละ 73.2 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำร้อยละ 50.7

ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีภาระหนี้เป็นสิ่งของ จะมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงเพียงร้อยละ 7.4 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำร้อยละ 20.9 เช่นเดียวกับ ผู้ที่มีภาระหนี้เป็นทั้งเงินและสิ่งของ ที่มีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง ร้อยละ 19.0 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ ร้อยละ 28.4

ในภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงกว่า จึงมีแนวโน้มที่จะกู้ยืม เป็นหนี้เงิน มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการในระดับที่ต่ำกว่า

ตารางที่ 5.25 แสดงระดับจิตวิญญานนักประกอบการ ของหัวหน้าครัวเรือน
จำแนกตามการนำเงินไปใช้

การนำเงินที่นำมา ไปใช้ประโยชน์	ระดับจิตวิญญานนักประกอบการ(ร้อยละ)			จำนวน(ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
เพื่อการลงทุน	50.7	58.2	73.6	400(60.2)
เพื่อใช้จ่ายในบ้าน	20.9	9.9	7.4	70(10.5)
ทั้งลงทุนและใช้ในบ้าน	28.4	31.9	19.0	194(29.2)
รวม	67(10.1)	476(71.7)	121(18.2)	664(100.0)

จากตารางที่ 5.25 ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญานนักประกอบการสูง จะเป็นผู้นำเงินที่นำมาไปใช้เพื่อการลงทุนถึง ร้อยละ 73.6 ในขณะที่กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญานนักประกอบการต่ำจะนำเงินที่นำมาไปใช้เพื่อการลงทุนร้อยละ 50.7

ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณาผู้นำเงินที่นำไปใช้อย่างอื่นด้วยนอกจากนำไปลงทุน พบว่ากลุ่มที่มีระดับจิตวิญญานนักประกอบการสูง จะมีสัดส่วนของผู้นำเงินที่นำไปใช้จ่ายอย่างอื่นนอกเหนือจากการลงทุนเพียงร้อยละ 26.4 ในขณะที่ผู้ที่มีระดับจิตวิญญานนักประกอบการต่ำ จะนำเงินที่นำไปใช้จ่ายอย่างอื่น นอกเหนือจากการลงทุนถึงร้อยละ 49.3

ในภาพรวมผู้ที่มีระดับจิตวิญญานนักประกอบการสูง จึงมีแนวโน้มที่จะนำเงินที่นำมาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการลงทุนได้มากกว่า ผู้ที่มีระดับจิตวิญญานนักประกอบการต่ำ

ตารางที่ 5.26 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ ของหัวหน้าครัวเรือน

จำแนกตามความสามารถในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน

ความสามารถ ในการใช้ประโยชน์ จากที่ดิน	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ			จำนวน(ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ที่ว่างเปล่า	29.0	20.9	13.9	159(20.6)
ปลูกพืช, เลี้ยงสัตว์ชนิดเดียว	64.5	62.4	53.3	470(61.0)
ปลูกพืช, เลี้ยงสัตว์ 2 ชนิดขึ้นไป	6.5	16.6	32.8	141(18.3)
รวม	93(12.1)	540(70.1)	137(17.8)	770(100.0)

จากตารางที่ 5.26 ผลการศึกษา พบว่า หากพิจารณาผู้ที่ใช้ที่ดินทำการเกษตรตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป จะเห็นได้ว่า ในกลุ่มผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะเป็นผู้ใช้ที่ดินทำการเกษตรตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปร้อยละ 32.8 ในขณะที่ในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ จะเป็นผู้ใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป เพียงร้อยละ 6.5

ในทางกลับกันผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ ก็มีแนวโน้มที่จะปล่อยให้เกิดที่ดินเป็นที่ว่างเปล่าโดยไม่ใช้ทำประโยชน์ใดๆ ดังจะเห็นได้ว่าในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะเป็นผู้ที่ปล่อยให้เกิดที่ว่างเปล่าเพียงร้อยละ 13.9 ในขณะที่กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ จะเป็นผู้ที่ปล่อยให้เกิดที่ว่างเปล่าถึงร้อยละ 29.0

ในภาพรวมผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จึงมีความสามารถในการที่จะใช้ที่ดินที่ถือครองอยู่ ให้เกิดประโยชน์ได้มากกว่าผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ

ตารางที่ 5.27 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ ของหัวหน้าครัวเรือน

จำแนกตามขนาดของที่ดินที่ถือครอง เป็นของตนเอง

ขนาดพื้นที่ครอบครอง ที่เป็นของตนเอง (ไร่)	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ (ร้อยละ)			จำนวน (ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ไม่เกิน 25 ไร่	84.3	76.1	64.9	662(75.3)
26 - 40 ไร่	7.4	11.2	15.5	101(11.5)
41 - 55 ไร่	6.5	5.8	6.8	53(6.0)
56 - 70 ไร่	0.9	2.4	4.7	23(2.6)
71 ไร่ขึ้นไป	0.9	4.5	8.1	41(4.7)
รวม	108(12.3)	624(70.9)	148(16.8)	880(100.0)

จากตารางที่ 5.27 ผลการศึกษา พบว่า ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผู้ที่ถือครองที่ดินไม่เกิน 25 ไร่ จะเห็นว่า ผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงจะเป็นผู้ที่ถือครองที่ดินไม่เกิน 25 ไร่ ร้อยละ 64.9 ในขณะที่ผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ถือครองที่ดินไม่เกิน 25 ไร่ ถึงร้อยละ 84.3

ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณาผู้ที่มีขนาดของที่ดินที่ถือครองตั้งแต่ 26 ไร่ ขึ้นไป พบว่า ในภาพรวม กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะมีสัดส่วนของผู้ที่ถือครองที่ดินขนาดตั้งแต่ 26 ไร่ ขึ้นไป ถึงร้อยละ 35.1 ในขณะที่กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำจะมีสัดส่วนของผู้ที่ถือครองที่ดินขนาดตั้งแต่ 26 ไร่ ขึ้นไป ร้อยละ 15.7 หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จึงมีขนาดของที่ดินที่ถือครองมากกว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประ

ตารางที่ 5.28 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ ของหัวหน้าครัวเรือน

จำแนกตามขนาดของที่ดินที่เข้าเพื่อใช้ทำการเกษตร

ขนาดพื้นที่เข้า เพื่อประกอบอาชีพ (ไร่)	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ (ร้อยละ)			จำนวน (ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ไม่เกิน 25 ไร่	40.5	36.7	35.5	175 (36.8)
26 - 40 ไร่	40.5	22.1	30.3	119 (25.1)
41 - 55 ไร่	7.1	18.5	11.8	78 (16.4)
56 - 70 ไร่	7.1	13.2	11.8	59 (12.4)
71 ไร่ขึ้นไป	4.8	9.5	10.5	44 (9.3)
รวม	42 (8.8)	357 (75.2)	76 (16.0)	475 (100.0)

จากตารางที่ 5.28 ผลการศึกษา พบว่า เมื่อพิจารณาในหัวหน้าครัวเรือน
ที่เช่าที่ดินขนาดไม่เกิน 25 ไร่ จะเห็นว่า มีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนัก
ประกอบการสูง ร้อยละ 35.5 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ
ร้อยละ 40.5

เช่นเดียวกับกับ ผู้ที่เช่าที่ดินขนาดตั้งแต่ 26 ไร่ขึ้นไป ที่มีสัดส่วนอยู่ในกลุ่ม
ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง ร้อยละ 30.3 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณ
นักประกอบการต่ำร้อยละ 40.5

ในทางกลับกัน ผู้ที่เช่าที่ดินขนาด 41-55 ไร่ และ 56-70 ไร่ กลับมี
แนวโน้มของระดับจิตวิญญาณนักประกอบการที่สูง โดยมีสัดส่วนอยู่ในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณ
นักประกอบการสูง ร้อยละ 11.8 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ
ร้อยละ 7.1 เท่ากัน เช่นเดียวกับผู้ที่เช่าที่ดินขนาดตั้งแต่ 71 ไร่ขึ้นไป ที่มีสัดส่วนในกลุ่ม
ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง ร้อยละ 10.5 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณ
นักประกอบการต่ำเพียงร้อยละ 4.8

ในภาพรวมผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จึงมีแนวโน้มที่จะเช่าที่ดิน
เพื่อทำการเกษตรในขนาดที่มากกว่าผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ

ตารางที่ 5.29 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ ของหัวหน้าครัวเรือน
จำแนกตามขนาดที่ดินทั้งหมดที่ใช้ในการประกอบอาชีพ

ขนาดพื้นที่ทั้งหมด ที่ใช้ประกอบอาชีพ (ไร่)	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ (ร้อยละ)			จำนวน (ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ไม่เกิน 25 ไร่	38.9	35.8	37.4	272(14.6)
26 - 40 ไร่	31.9	17.4	20.1	144(21.8)
41 - 55 ไร่	11.1	18.1	15.1	126(16.9)
56 - 70 ไร่	9.7	13.2	10.1	92(12.3)
71 ไร่ขึ้นไป	8.3	15.5	17.3	113(15.1)
รวม	72(9.6)	536(71.8)	139(18.6)	747(100.0)

จากตารางที่ 5.29 เมื่อพิจารณาในหัวหน้าครัวเรือนที่มีขนาดที่ดินทั้งหมดที่ใช้
ทำการเกษตรไม่เกิน 25 ไร่ จะเห็นว่า มีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนัก
ประกอบการสูง ร้อยละ 37.4 และมีสัดส่วนอยู่ในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ
ร้อยละ 38.9 เช่นเดียวกับหัวหน้าครัวเรือน ที่มีขนาดที่ดินทั้งหมด ระหว่าง 26-40 ไร่
จะมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง ร้อยละ 20.1 และมีสัดส่วนในกลุ่ม
ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ ร้อยละ 31.9

ในทางกลับกัน หัวหน้คร้วเรอบที่มีขนาดที่คืบทั้งหมดระหว่าง 41-55 ๖๑ จะมีสัคส่วนในกลุ่มีระดับจิตวิญญานนักระกอบการสูง ร้อยละ 15.1 และ มีสัคส่วนในกลุ่มีระดับจิตวิญญานนักระกอบการต่ำ ร้อยละ 11.1 เช่นเดียวกับหัวหน้คร้วเรอบที่มีขนาดที่คืบทั้งหมด 56-70 ๖๑ ก็จะมีสัคส่วนในกลุ่มีระดับจิตวิญญานนักระกอบการสูง ร้อยละ 10.1 และมีสัคส่วนในกลุ่มีระดับจิตวิญญานนักระกอบการต่ำ ร้อยละ 9.7 และ หัวหน้คร้วเรอบที่มีขนาดที่คืบทั้งหมดที่ใช้ในการประกอบการตั้งแต่ 71 ๖๑ขึ้นไป ก็จะมีสัคส่วนในกลุ่มีระดับจิตวิญญานนักระกอบการสูง ร้อยละ 17.3 และมีสัคส่วนในกลุ่มีระดับจิตวิญญานนักระกอบการต่ำเพียงร้อยละ 8.3

ในภาพรวม หัวหน้คร้วเรอบที่มีระดับจิตวิญญานนักระกอบการสูง จึงมีแนวโนมที่จะมีขนาดที่คืบทั้งหมดที่ใช้ในการทำการ เกษตร มากกว่าหัวหน้คร้วเรอบที่มีระดับจิตวิญญานนักระกอบการต่ำ

ตารางที่ 5.30 แสดงระดับจิตวิญญาณนักประกอบการของหัวหน้าครัวเรือน
จำแนกตามความคิดเห็นต่อสถานะเศรษฐกิจของครอบครัว
เปรียบเทียบกับ 3 ปีก่อน

ความเห็นต่อ สถานะเศรษฐกิจ ของครอบครัว	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ(ร้อยละ)			จำนวน(ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
แยกออกกัน	30.4	19.5	7.1	188(18.9)
เมื่อ 3 ปีก่อนดีกว่า	25.2	22.6	22.5	228(22.9)
ดีพอกัน	11.9	16.5	19.5	163(16.4)
ปัจจุบันดีกว่า	32.6	41.4	50.9	416(41.8)
รวม	135(13.6)	691(69.4)	169(17.0)	995(100.0)

จากตารางที่ 5.30 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในแต่ละกลุ่ม จะเห็นว่า
หัวหน้าครัวเรือนที่เห็นว่าเศรษฐกิจของครอบครัวในปัจจุบัน กับ 3 ปีก่อน แยกออกจากกัน จะมี
สัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง เพียงร้อยละ 7.1 และมีสัดส่วนใน
กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ ร้อยละ 30.4 เช่นเดียวกับ หัวหน้าครัวเรือน
ที่เห็นว่าเมื่อ 3 ปีก่อนดีกว่า ที่มีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง ร้อยละ
22.5 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ ร้อยละ 25.2

ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณาหัวหน้าครัวเรือนที่มีความคิดเห็นทางบวก คือ เห็นว่าเศรษฐกิจ เมื่อ 3 ปีก่อนและปัจจุบัน ดีพอๆกัน ก็จะมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิต วิทยานักประกอบการสูง ร้อยละ 19.5 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิทยานัก ประกอบการค้าร้อยละ 11.9

และเป็นที่น่าสังเกตว่า หัวหน้าครัวเรือนที่เห็นว่า เศรษฐกิจของครอบครัว ในปัจจุบันดีกว่าเมื่อ 3 ปีก่อนนั้น จะมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิทยานักประกอบการสูงถึง ร้อยละ 50.9 และมีสัดส่วนในกลุ่มที่มีระดับจิตวิทยานักประกอบการต่ำเพียงร้อยละ 32.6

หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิทยานักประกอบการสูง จึงมีแนวโน้มที่จะมี ความคิดเห็นในทางบวกต่อสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับ จิตวิทยานักประกอบการต่ำ

ข. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ
กับ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการทดสอบสมมติฐาน

1. ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ

สมมติฐานที่ 1 " ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการมีความสัมพันธ์ในทางบวก
กับ ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ "

ตารางที่ 5.31 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบการกับ
ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ

ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ	ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ(ร้อยละ)			จำนวน(ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ไม่มั่นคง	54.5	39.9	23.2	386(39.1)
มั่นคง	45.5	60.1	76.8	602(60.9)
รวม	134(13.6)	686(69.4)	168(17.0)	988(100.0)

$$** \chi^2 = 31.32436 , \text{Sig} = .00000$$

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ กับความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ พบว่า ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมั่นคงในอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผู้ที่ไม่มีความมั่นคงในอาชีพ จะเห็นว่า ในกลุ่มผู้ที่มีระดับ
จิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะเป็นผู้ที่ไม่มีความมั่นคงในอาชีพเพียงร้อยละ 23.2 ในขณะที่
ทั้งในกลุ่มผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ จะเป็นผู้ที่ไม่มีความมั่นคงในอาชีพถึงร้อยละ
54.5 ผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ จึงมีแนวโน้มที่จะไม่มีความมั่นคงในอาชีพ

ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณาในกลุ่มผู้ที่มีความมั่นคงในอาชีพ พบว่า กลุ่มผู้ที่มี
ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะเป็นผู้ที่มีความมั่นคงในอาชีพถึงร้อยละ 76.8 ในขณะที่
ทั้งกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ จะเป็นผู้ที่มีความมั่นคงในอาชีพเพียงร้อยละ
45.5 ผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จึงมีแนวโน้มที่จะมีความมั่นคงในอาชีพ

ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบ
การสูง จะมีความมั่นคงในอาชีพ มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบ
การต่ำ จึงยอมรับสมมติฐาน

2. รายได้สุทธิ

สมมติฐานที่ 2 " ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการมีความสัมพันธ์ในทางบวก
กับ รายได้สุทธิของหัวหน้าครัวเรือน "

ตารางที่ 5.32 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณนักประกอบการกับ
รายได้สุทธิ

รายได้สุทธิของ หัวหน้าครัวเรือน (บาท)	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ(ร้อยละ)			จำนวน(ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ไม่เกิน 30,000	41.5	33.2	19.0	308(32.0)
30,001-60,000	31.5	34.4	25.2	313(32.5)
60,001-90,000	16.9	14.8	21.5	156(16.2)
90,001-120,000	3.8	8.0	12.3	79(8.2)
120,000 ขึ้นไป	6.2	9.5	22.1	108(11.2)
รวม	130(13.5)	671(69.6)	163(16.9)	964(100.0)

** $\chi^2 = 48.01118$,Sig = .00000

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณกับประกอบการกับรายได้สุทธิของหัวหน้าครัวเรือน โดยใช้ค่าไคสแควร์ พบว่า ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการมีความสัมพันธ์กับรายได้สุทธิของหัวหน้าครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการสูง จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 30,000 บาท เพียงร้อยละ 19.0 ในขณะที่ผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการต่ำ จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 30,000 บาท ถึงร้อยละ 41.5

เช่นเดียวกัน กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการสูง จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 30,001-60,000 บาท ร้อยละ 25.2 ในขณะที่กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการต่ำ จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 30,001-60,000 บาท ร้อยละ 31.5

ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณาในกลุ่มที่มีรายได้สุทธิมากกว่า 60,000 บาทขึ้นไป กลุ่มผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการสูง จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้มากกว่า 60,000 บาท ถึงร้อยละ 55.9 ขณะที่กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการต่ำ จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้มากกว่า 60,000 บาท เพียงร้อยละ 26.9

ผลการศึกษาจึงอาจสรุปได้ว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการสูง จะมีรายได้สุทธิที่สูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการต่ำกว่า จึงยอมรับสมมติฐาน

3. ความพอใจของรายได้

**สมมติฐานที่ 3 " ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ
ความพอใจของรายได้ของหัวหน้าครัวเรือน "**

**ตารางที่ 5.33 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณนักประกอบการกับความ
พอใจของรายได้**

ความพอใจ ของรายได้	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ (ร้อยละ)			จำนวน (ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ไม่พอใจ	56.3	46.3	36.7	458 (46.0)
พอใจ	43.7	53.6	63.3	537 (53.9)
รวม	135 (13.6)	691 (69.4)	169 (17.0)	995 (100.0)

$$** \chi^2 = 27.09118, \text{Sig} = .00002$$

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการกับความ
พอใจของรายได้โดยใช้ค่าไคสแควร์ พบว่า ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ มีความ
สัมพันธ์กับความพอใจของรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในผู้ที่มิรายได้ที่พอเพียง กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนิกประกอบ การสูง จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้ที่พอเพียงร้อยละ 63.3 ในขณะที่กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณ นิกประกอบการค้า จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้ที่พอเพียงร้อยละ 43.7 ผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณ นิกประกอบการค้าจึงมีแนวโน้มที่จะมีรายได้ที่พอเพียง

ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณาในผู้ที่มิรายได้ไม่พอเพียง กลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณ นิกประกอบการค้า จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้ไม่พอเพียงร้อยละ 36.7 ในขณะที่กลุ่มที่มี ระดับจิตวิญญาณนิกประกอบการค้า จะมีสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้พอเพียงร้อยละ 56.3 ผู้ที่มี จิตวิญญาณนิกประกอบการค้าจึงมีแนวโน้มที่จะมีรายได้ที่ไม่พอเพียง

จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนิกประกอบการค้า จะมีความพอเพียงของรายได้มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนิกประกอบการค้า จึงยอมรับสมมติฐาน

4. การมีเงินออม

สมมติฐานที่ 4 " ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ
การมีเงินออม "

ตารางที่ 5.34 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตวิญญาณนักประกอบการกับการมีเงินออม

เงินออม	ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ(ร้อยละ)			จำนวน(ร้อยละ)
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ไม่มีเงินออม	67.2	51.8	35.7	506(51.2)
มีเงินออม	32.8	48.2	64.3	483(48.8)
รวม	134(13.5)	687(69.5)	168(17.0)	989(100.0)

** $\chi^2 = 29.89638$,Sig = .00000

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการกับตัวแปร
เงินออมโดยใช้ค่าไคสแควร์ พบว่า ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการมีความสัมพันธ์กับการมี
เงินออม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในผู้ที่มีเงินออม พบว่าในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงจะเป็นผู้ที่มีเงินออม ถึงร้อยละ 64.3 ในขณะที่ในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำจะเป็นผู้ที่มีเงินออมเพียงร้อยละ 32.3 ผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงจึงมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีเงินออม

ในทางกลับกันเมื่อพิจารณาผู้ที่ไม่มียเงินออม พบว่าในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงจะเป็นผู้ที่ไม่มียเงินออม ร้อยละ 35.7 ในขณะที่ในกลุ่มที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ จะเป็นผู้ที่ไม่มียเงินออมถึง ร้อยละ 67.2 ผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำจึงมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่ไม่มียเงินออม

จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะเป็นผู้ที่มีเงินออมมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ จึงยอมรับสมมติฐาน

สรุปความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา เปรียบเทียบรายตำบล หมู่บ้าน

1. ความรู้สึกมั่นคงในอาชีพ

ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวม หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ใน อ.ราชสาส์น กว่าครึ่งหนึ่ง มีความรู้สึกว่าตนเองมีความมั่นคงในอาชีพ แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีความมั่นคงในอาชีพก็ยังคงมีสัดส่วนที่สูง(ตารางที่ 5.8)

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในระดับของตำบล(ตารางที่ 5.9 - 5.11)ตำบลที่มีสัดส่วนของหัวหน้าครัวเรือนที่มีความมั่นคงในอาชีพมากที่สุด คือ ตำบลบางคา รองลงมา คือ ตำบล เมืองใหม่ และตำบลดงน้อยตามลำดับ

หากพิจารณาจำแนกตามหมู่บ้านในแต่ละตำบล จะพบว่า

ตำบลบางคา หมู่บ้านที่มีความมั่นคงในอาชีพมากที่สุด คือ หมู่ 2 บ้านราชสาส์น และหมู่บ้านที่มีความมั่นคงในอาชีพน้อยที่สุด คือ หมู่ 3 บ้านบางคา

ตำบล เมืองใหม่ หมู่บ้านที่มีความมั่นคงในอาชีพมากที่สุด คือ หมู่ 7 บ้านหนองแหบ และหมู่บ้านที่มีความมั่นคงในอาชีพน้อยที่สุด คือ หมู่ 1 บ้านบางคา

ตำบลดงน้อย หมู่บ้านที่มีความมั่นคงในอาชีพมากที่สุด คือ หมู่ 9 บ้านท่าโพธิ์ รองลงมาคือ หมู่ 14 บ้านดินศาล และหมู่บ้านที่มีความมั่นคงในอาชีพน้อยที่สุด คือ หมู่ 12 บ้านทางข้าม หมู่ 8 บ้านวังกระทุ่ม หมู่ 4 บ้านหนองโบลี หมู่ 13 บ้านคันกันเกรา และ หมู่ 7 บ้านยางปุม

2. ความพอเพียงของรายได้

ผลการศึกษาพบว่า กว่าครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา มีความพอเพียงของรายได้ แต่อย่างไรก็ตามสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้ไม่พอเพียงก็ยังคงนับว่ามีอยู่สูง (ตารางที่ 5.8)

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในระดับของตำบล(ตารางที่ 5.9 – 5.11) พบว่า ตำบลที่มีความพอเพียงของรายได้มากที่สุดคือ ตำบลบางคา รองลงมาคือตำบลเมืองใหม่ และตำบลดงน้อย ตามลำดับ

หากพิจารณาจำแนกตามหมู่บ้านในแต่ละตำบล จะพบว่า

ตำบลบางคา หมู่บ้านที่มีความพอเพียงของรายได้มากที่สุด คือ หมู่ 1 บ้านไผ่ขวาง และหมู่บ้านที่มีความพอเพียงของรายได้น้อยที่สุด คือ หมู่ 6 บ้านจระเข้ตาย

ตำบลเมืองใหม่ หมู่บ้านที่มีความพอเพียงของรายได้มากที่สุด คือ หมู่ 7 บ้านหนองแห่น และหมู่บ้านที่มีความพอเพียงของรายได้น้อยที่สุด คือ หมู่ 3 บ้านกกสันโน

ตำบลดงน้อย หมู่บ้านที่มีความพอเพียงของรายได้มากที่สุด คือ หมู่ 3 บ้านหมู่ไผ่ และหมู่บ้านที่มีความพอเพียงของรายได้น้อยที่สุดคือ หมู่ 12 บ้านทางข้าม และหมู่ 7 บ้านยางปุม

3. เงินออม

จากการศึกษา พบว่า กว่าครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา ไม่มีเงินออม (ตารางที่ 5.8) โดยหากพิจารณาในระดับตำบล(ตารางที่ 5.9 - 5.11) พบว่า ตำบลที่มีเงินออมมากที่สุด คือ ตำบลบางคา รองลงมาคือ ตำบลเมืองใหม่ และตำบลดงน้อย ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาในระดับของหมู่บ้านในแต่ละตำบล จะพบว่า

ตำบลบางคา หมู่บ้านที่หัวหน้าครัวเรือนมีเงินออมมากที่สุด คือ หมู่ 5 บ้านดอนทอง รองลงมาคือ หมู่ 2 บ้านราชสำลัน และหมู่บ้านที่มีเงินอมน้อยที่สุดคือ หมู่ 6 บ้านจระเข้ตาย

ตำบลเมืองใหม่ หมู่บ้านที่หัวหน้าครัวเรือนมีเงินออมมากที่สุด คือ หมู่ 7 บ้านหนองแห่น และหมู่บ้านที่มีเงินอมน้อยที่สุด คือ หมู่ 5 บ้านหนองซอน ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่หัวหน้าครัวเรือนเกือบทั้งหมดไม่มีเงินออม

ตำบลดงน้อย หมู่บ้านที่หัวหน้าครัวเรือนมีเงินออมมากที่สุด คือ หมู่ 16 บ้านหนองโสนใหญ่ และหมู่บ้านที่มีเงินอมน้อยที่สุด คือ หมู่ 2 บ้านหนองจอก

จากการพิจารณาผลการศึกษาสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 3 ประการข้างต้นโดยเปรียบเทียบจำแนกตามตำบล และหมู่บ้าน จึงอาจสรุปได้ว่าโดยภาพรวมแล้ว

- ตำบลที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากที่สุด คือ ตำบลบางคา
- ตำบลที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจรองลงมา คือ ตำบลเมืองใหม่
- ตำบลที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจต่ำสุด คือ ตำบลดงน้อย

ทั้งนี้หากพิจารณาในระดับอำเภอแล้ว อำเภอราชสำลันนับเป็นพื้นที่ที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง ค่อนข้างต่ำ

สรุประดับจิตวิญญาณนักประกอบการของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษาเปรียบเทียบรายตำบล หมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนในชุมชน อำเภอราชสาส์น มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการในระดับปานกลาง(ตารางที่ 5.12) โดยเมื่อพิจารณาในแต่ละตำบลพบว่า ตำบลที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ สูงที่สุด คือ ตำบลเมืองใหม่ รองลงมา คือ ตำบลบางคา และตำบลคงน้อย ตามลำดับ

หากพิจารณาจำแนกตามหมู่บ้านในแต่ละตำบล(ตารางที่ 5.13 - 5.15)พบว่า ตำบล เมืองใหม่ หมู่บ้านที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงที่สุด คือ หมู่ 3 บ้านกกสับใบ และหมู่บ้านที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ คือ หมู่ 7 บ้านหนองแหวน

ตำบลบางคา หมู่บ้านที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูงที่สุด คือ หมู่ 2 บ้านราชสาส์น และหมู่บ้านที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ คือ หมู่ 4 บ้านเตาอิฐ

ตำบลคงน้อย หมู่บ้านที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง คือ หมู่ 14 บ้านหินลาด ส่วนหมู่บ้านที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ ได้แก่ หมู่ 8 บ้านวังกระทุ่ม หมู่ 1 คลาดคงน้อย หมู่ 2 บ้านหนองจอก หมู่ 7 บ้านยางปุม หมู่ 13 บ้านคันกันเกรา และหมู่ 15 บ้านโฝงาม

ซึ่งจากผลการศึกษาข้างต้น จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เมื่อพิจารณาระดับการพัฒนาในทางจิตวิสัย ในพื้นที่ อำเภอราชสาส์น โดยเปรียบเทียบทั้งสามตำบลแล้ว

- ตำบลเมืองใหม่ เป็นตำบลที่มีสถานภาพทางจิตวิสัยที่เข้มแข็งที่สุด
- ตำบลบางคา เป็นตำบลที่มีสถานภาพทางจิตวิสัยระดับปานกลาง
- ตำบลคงน้อย เป็นตำบลที่มีสถานภาพทางจิตวิสัยอ่อนแอที่สุด

**สรุปผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการกับ
ความมั่นคงทาง เศรษฐกิจ**

**สมมติฐานที่ 1 " ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ
ความมั่นคงในอาชีพ "**

ผลการศึกษา พบว่า ยอมรับสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .001
ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการ มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในอาชีพอย่างมีนัยสำคัญ โดย
หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการสูง จะมีความมั่นคงในอาชีพมากกว่า
หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการต่ำ(ตารางที่ 5.31)

**สมมติฐานที่ 2 " ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ
รายได้สุทธิของหัวหน้าครัวเรือน"**

ผลการศึกษา พบว่า ยอมรับสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .001
ระดับจิตวิญญาณกับประกอบการมีความสัมพันธ์ กับรายได้สุทธิของหัวหน้าครัวเรือน อย่างมี
นัยสำคัญโดยผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการสูง มีแนวโน้มที่จะมีรายได้สุทธิที่สูงกว่า
หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณกับประกอบการต่ำ(ตารางที่ 5.32)

**สมมติฐานที่ 3 " ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ
ความพอใจเพียงของรายได้ของหัวหน้าครัวเรือน "**

ผลการศึกษา พบว่า ยอมรับสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .001
ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ มีความสัมพันธ์กับความพอใจเพียงของรายได้ อย่างมีนัยสำคัญ
โดยหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะมีความพอใจเพียงของรายได้
มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ(ตารางที่ 5.33)

**สมมติฐานที่ 4 " ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ
การมีเงินออม "**

ผลการศึกษา พบว่า ยอมรับสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .001
ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ มีความสัมพันธ์กับการมีเงินออมอย่างมีนัยสำคัญ โดยหัวหน้า
ครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะเป็นผู้ที่มีเงินออม มากกว่าหัวหน้าครัว
เรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ(ตารางที่ 5.34)

สรุป จากการทดสอบสมมติฐาน 4 ข้อ พบว่ายอมรับสมมติฐานทั้ง 4 ข้อ
ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนัก
ประกอบการสูง จะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับจิตวิญญาณนัก
ประกอบการต่ำกว่า

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้ได้แสดงให้เห็นว่า ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนที่ศึกษา อย่างมีนัยสำคัญในทั้ง 4 มิติ โดยผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง จะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจทั้งในมิติความมั่นคงในอาชีพ มิติของรายได้สุทธิ มิติของความพอเพียงของรายได้ และมิติของการมีเงินออม มากกว่าผู้ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำ

ทั้งนี้ระดับจิตวิญญาณนักประกอบการ และสถานการณ์ความมั่นคงทางเศรษฐกิจจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ซึ่งโดยภาพรวมแล้วพื้นที่ที่มีระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง ก็จะเป็นพื้นที่ซึ่งหัวหน้าครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เข้มแข็ง เป็นส่วนใหญ่

จะเห็นได้จากผลการศึกษาที่ปรากฏว่า ตำบลที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการอ่อนแอที่สุด คือ ตำบลดงน้อย ที่มีหมู่บ้านที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการต่ำถึง 6 หมู่บ้าน จากจำนวนทั้งหมด 16 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 ตำบลดงน้อย หมู่ 2 บ้านหนองจอก หมู่ 7 บ้านยางปุม หมู่ 8 บ้านวังกระทุ่ม หมู่ 13 บ้านต้นกันเกรา และ หมู่ 15 บ้านไผ่งาม ซึ่งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับผลการศึกษาทางด้านวัตถุประสงค์จะพบว่า ตำบลดงน้อย ก็เป็นตำบลที่มีสถานการณ์ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ที่อ่อนแอในทุกด้าน เช่น เดียวกันไม่ว่าจะเป็น ด้านความมั่นคงในอาชีพ ความพอเพียงของรายได้ หรือการมีเงินออม

ขณะที่ ตำบลบางคว และตำบลเมืองใหม่ ซึ่งเป็นตำบลที่มีแนวโน้มระดับจิตวิญญาณนักประกอบการสูง ก็จะเป็นตำบลที่มีสถานการณ์ความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างเข้มแข็งตามไปด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเจาะลึกลงไปในระดับของหมู่บ้าน จะพบว่ามีบางหมู่บ้านในทั้ง 3 ตำบลที่ ระดับการพัฒนาทางจิตวิสัยและวัตถุวิสัยไม่สอดคล้องกัน โดยเป็นพื้นที่ที่มีระดับจิตวิญญาณมักประกอบการค้า แต่มีสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจเข้มแข็ง ได้แก่

ค.บางคา คือ หมู่ 4 บ้านเตาอิฐ

ค. เมืองใหม่ คือ หมู่ 7 บ้านหนองแหบ

ค. ดงน้อย คือ หมู่ 1 บ้านตลาดดงน้อย

หมู่ 2 บ้านหนองจอก

หมู่ 7 บ้านยางปุม

หมู่ 8 บ้านวังกระทุ่ม

หมู่ 13 บ้านต้นกันเกรา

ซึ่งการที่พื้นที่ดังกล่าวมีระดับจิตวิญญาณมักประกอบการค้า แต่มีสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งนั้น อาจมีสาเหตุหลายประการ

ประการแรก เป็นพื้นที่ที่มีหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่ นับเป็นหลายร้อยไร่ ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วคน เช่นพื้นที่หมู่ 4 บ้านเตาอิฐ ค.บางคา

ประการที่สอง เป็นพื้นที่ที่มีรายได้เสริมจากอาชีพบางอย่างเช่น การทำหมวก ฯลฯ เช่น หมู่ 2 บ้านหนองจอก หมู่ 7 บ้านยางปุม หมู่ 8 บ้านวังกระทุ่ม และหมู่ 13 บ้านต้นกันเกรา ค.ดงน้อย

ประการที่สาม เป็นพื้นที่ที่อยู่ใจกลางชุมชน จึงได้รับโอกาสในการพัฒนาทางกายภาพอันนำมาซึ่งโอกาสในการประกอบอาชีพที่มากกว่าเช่น พื้นที่หมู่ 1 บ้านตลาดดงน้อย ค.ดงน้อย

ทว่าเนื่องจากความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในพื้นที่ดังกล่าวนี้ ไม่ได้เกิดขึ้นจากเนื้อหาของ ชุมชนอย่างแท้จริง หากแต่เป็นผลพลอยได้ของความบังเอิญจากปัจจัยต่างๆข้างต้น ทำให้ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะที่คงสูง อย่างไรก็ตามก็เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งให้การดำเนินการช่วยเหลือ แก่ พื้นที่ดังกล่าว ด้วยการจัดโครงการฝึกทักษะ และให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาระดับจิตวิญญาณมักประกอบการของตนเองอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบลักษณะพื้นที่ ที่มีลักษณะระดับจิตวิญญาณประกอบ การสูง แคมิสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่อ่อนแอ ซึ่งเราอาจอนุมานได้ว่าเป็นพื้นที่ ที่ไม่ได้รับการเหลียวแลเท่าที่ควรจากแนวทางการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาทางวัตถุและกระจุก ควบอยู่ในพื้นที่ที่มีความเป็นเมือง ได้แก่

ค. บางคา คือ

หมู่ 3 บ้านบางคา ที่มีปัญหาในเรื่องของ ความมั่นคงในอาชีพ

หมู่ 6 บ้านจรเข้ค้าย ที่มีปัญหาในเรื่องของ ความพอเพียงของรายได้ และ การมีเงินออม

ค. เมืองใหม่ คือ

หมู่ 1 บ้านบางคา ที่มีปัญหาในเรื่องของ ความมั่นคงในอาชีพ และการ มีเงินออม

หมู่ 2 บ้านไผ่กึ่ง หมู่ 5 บ้านหนองขอน หมู่ 6 บ้านหนองช้างค้าย และ หมู่ 8 บ้านบางพุทรา ที่มีปัญหาในเรื่องของ การมีเงินออม

หมู่ 3 บ้านกกสับใบ ที่มีปัญหาในเรื่องของ ความพอเพียงของรายได้

ค. ดงน้อย คือ

หมู่ 3 บ้านหมู่ไผ่ มีปัญหาในเรื่องของ การมีเงินออม

หมู่ 4 บ้านหนองโบสถ์ มีปัญหาในเรื่องของ การมีเงินออม และความมั่นคง ในอาชีพ

หมู่ 5 บ้านหน้าวัดคำดี และหมู่ 6 บ้านหน้าวัดเหนือ มีปัญหาในเรื่องของ การมีเงินออม และความพอเพียงของรายได้

หมู่ 10 บ้านป่าจำ มีปัญหาในเรื่องของการมีเงินออม

หมู่ 12 บ้านทางข้าม มีปัญหาในเรื่องของ ความมั่นคงในอาชีพ และ ความ พอเพียงของรายได้

หมู่ 14 บ้านหินลาด มีปัญหาในเรื่องของ การมีเงินออม และความ พอเพียงของรายได้

พื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมทางจิตวิสัยสูง ต่อการที่จะตอบสนอง กระแสการพัฒนา แต่มีสถานภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่ย่อนแอ จึงจำเป็นต้องเร่งให้ความช่วยเหลือในด้านโครงสร้างพื้นฐานทางอาชีพ ในชุมชน เพื่อส่งเสริม ให้ความเข้มแข็งทางจิตวิสัย แสดงศักยภาพออกมาได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ถูกจำกัดอยู่กับ ลักษณะทางกายภาพที่ไม่เอื้ออำนวย

ทั้งนี้ในทางปฏิบัติ เป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจอันเป็นสภาวะทางจิตวิสัย ในแต่ละชุมชนจะต้องไม่ เป็นหนักไปกับการ เพิ่มทุนรายได้เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเน้นหนัก ไปที่การพัฒนาเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เมื่อปัจเจกบุคคลมีความมั่นคงทาง เศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ ย่อมนำไปสู่การมี "ความมั่นคงร่วมกัน" (Collective Security) การพัฒนาทางเศรษฐกิจจึงจะทำให้ประชาชนมี "ชีวิตที่ดี" (Good Life) ได้อย่างแท้จริง

ส่วนการพัฒนาทางจิตวิสัยในทางปฏิบัตินั้น ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า การขาดพัฒนาการทางจิตวิญญาณ (Spiritual Dropness) จะทำให้ประชาชนขาด ความคิดสร้างสรรค์ ขาดการริเริ่ม ขาดแรงมุ่งมั่นที่จะต่อสู้เพื่อชีวิตที่ดีกว่าทั้งของตนเอง และสังคม ซึ่งการพัฒนาจิตวิญญาณ (Spiritual Development) นอกจากจะต้องคำนึง ถึงเป้าหมายในการพัฒนาแรงกระตุ้นเหล่านี้แล้ว ยังต้องมีความเข้าใจเป็นอย่างมากว่า กระบวนการพัฒนาจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง (Continuingly) และ ประสานสอดคล้อง (Harmony) กันในทุกพื้นที่ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดลักษณะของ "การป้อนเพาะทั้งสังคม" (Social Cultivate) อันเป็นภาวะที่สมาชิกในชุมชนช่วยกัน สร้างเสริมแรงกระตุ้นของกันและกันเอง และจะนำมาซึ่งพลังขับเคลื่อนการพัฒนาอันมหาศาล

ซึ่งการปฏิบัติในขั้นแรกนั้น จำเป็นจะต้องมีการปลดปล่อยรูปแบบการคิด ไปสู่ หลักคิดที่ยอมรับความหลากหลายของการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ ที่ปรากฏเป็น "ผลึกทางสังคม" (Social Crystal) ในสภาพต่างกันไป หลักคิด (Conception) การพัฒนาพื้นที่แต่ละ แห่งจะต้องให้ความสำคัญต่อการพิจารณาเลือกใช้วิธีการ และกลยุทธ์ที่มีความสอดคล้อง กับ ภาพการรับรู้ และข้อมูลทั้งทางด้านจิตวิสัยและวัตถุวิสัย ที่ปรากฏแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ การทำความเข้าใจต่อสภาพความแตกต่างของ "ผลึกทางสังคม" ของแต่ละพื้นที่ จะช่วย ลดทอนความระส่ำระสายของสังคมชนบทให้เบาบางลงไปได้ และช่วยให้ชาวชนบทปรับตัว เข้าสู่กระแสการพัฒนาดังกล่าวได้อย่างกลมกลืน และมีความสุข

ข้อ เสนอแนะในการศึกษา

จากการสรุปผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อ เสนอแนะที่คาดว่าจะ เป็นประโยชน์ต่อ การพัฒนาทั้งในทางวิชาการ และในทางปฏิบัติ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อ เสนอแนะทางวิชาการ

1. ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษา ศึกษากว้างขวางออกไปทั้งในแง่ของพื้นที่ ที่ทำการศึกษา และควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนชนบทและชุมชน เมือง และ ในแง่ของ กลุ่มตัวอย่างที่ควรเพิ่มการศึกษาในอาชีพที่หลากหลาย และการศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างแต่ละกลุ่มอาชีพ
2. ตัวชี้วัดระดับจิตวิญญาณผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่ได้รับการสร้างขึ้นมา ใหม่ นั้นควร จะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มฐานความมั่นคง และระดับความ เชื่อถือได้ให้สูงขึ้น อันจะ เป็นการ เพิ่มประสิทธิภาพในการ เป็น เครื่องชี้วัดระดับการพัฒนา ที่สามารถชี้ให้เห็นสถานภาพการพัฒนาทางจิตวิสัยในแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อ เสนอแนะทางการปฏิบัติ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้นำไปสู่การจำแนกระดับการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ โดยใช้ ภาพการรับรู้ และข้อมูลทั้งทางวัตถุวิสัย และจิตวิสัย ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าผลการศึกษา สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ โดย เปรียบเทียบกับข้อมูลที่วัดด้วยตัวชี้วัดตัวอื่นๆที่ใช้กันอยู่ ได้ ซึ่งจากผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า ตำบลที่มีความมีการพัฒนา อย่างเร่งด่วนทั้งทาง วัตถุวิสัยและจิตวิสัย คือ ตำบล ดงน้อย ในขณะที่ตำบลเมืองใหม่ ควรได้รับการพัฒนา ทางวัตถุวิสัย เพิ่มขึ้นกว่าที่มีอยู่ และตำบลที่มีความมีการพัฒนาทางจิตวิสัย ก็คือ ตำบลบางคา ซึ่งรายละเอียดในระดับหมู่บ้านสามารถพิจารณาได้จากบทสรุปผลการศึกษา

חננושארת

รายนามผู้เชี่ยวชาญ ผู้ตรวจสอบและปรับแก้แบบสอบถาม

1. อาจารย์ประเสริฐ รักไทยดี	ผู้อำนวยการโครงการปริญญาโทศูนย์ภาคใต้
(จังหวัดยะลา) คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2. อาจารย์สุภา กิริติบุตร	รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
3. ว่าที่ร้อยตรีสุทธิพันธ์ พรหมศิริ	นักวิชาการพัฒนาชุมชน ศูนย์ช่วยเหลือ
ทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขต 4 กรม
การพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

รายนามผู้ร่วมวิจัยและสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูล

1. คุณสมลักษณ์ บุนนาค
2. ร้อยตำรวจเอกชาคริต มงคลศรี
3. คุณวิษณุ มาลัยเวช
4. คุณงามเนตร จรัสสูงเนิน
5. คุณเผด็จ เอมโอบ
6. คุณวิรัช มุกตาสนิท
7. คุณอนนท์ แสงรุ่ง
8. ว่าที่ร้อยตรีสุทธิพันธ์ พรหมศิริ
9. คุณกวีจิต สินธุชัย
10. คุณสมนึก ทนวงศ์
11. คุณสือชัย วงศ์ทอง

หมายเลขแบบสอบถาม

--	--	--	--

แบบสอบถาม

โครงการศึกษาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท

:ศึกษากรณีจังหวัดฉะเชิงเทรา

Quality of Life of Local People

:A Case Study of Chachoengsao Province

คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้สัมภาษณ์

วันที่ เวลา ถึง

ผู้ตรวจแบบสอบถาม.....วันที่.....

ผู้ทำสัมภาษณ์

บ้านเลขที่ หมู่ที่..... ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัดฉะเชิงเทรา

- คณะกรรมการ () 1. คณะกรรมการ
 () 2. คณะกรรมการ
 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ _____ คน

[illegible]

3.1 ตารางการกระจายทรัพยากรด้านบริการในเขตกรุงเทพมหานคร (การกระจายทรัพยากรใน 50 เขตของกรุงเทพมหานครตามตารางที่ 6)

[illegible]

4. รายปีที่ผ่านมาต้องเสียค่าใช้จ่ายภาษีอะไรบ้าง(ตามลูกข้อ)

ประเภทเหตุการณ์	ประเภทของค่าใช้จ่ายที่ต้องเสีย	หน่วย/ปี	จำนวนเงินที่ต้องจ่ายต่อปี	
() 1. ค่าเช่า ระบุ	() 1. ค่าจ้างใด () โดตะ			
	() โดคราค			
() 1.1 นาคา	() โดเนบร			
() 1.2 นาคา	() 2. ค่าจ้างอื่น (กี่ครั้ง/ปี)			
	() 3. ค่าจ้าง (กี่ครั้ง/ปี)			
	() 4. ค่าเช่าบ้านคิวดู () ยาคูม			
	() ยาคูม			
	() 5. ค่าเช่าบ้านวิชัย			
	() 6. ค่าจ้างนิเทศ			
	() 7. ค่าจ้างเกี่ยวนา			
	() 8. ค่าจ้างรถอื่น			
	() 9. ค่าเช่าที่ดิน			
	() 10. ค่าเช่าอื่น			
	() 11. อื่นๆ (ระบุ)			
() 2. ค่าส่วน, ค่าใช้	() 1. ค่าจ้างอื่น			
	() 2. ค่าจ้าง			
	() 3. ค่าเช่าบ้านคิวดู			
	() 4. ค่าเช่าบ้านวิชัย			
	() 5. ค่าเช่าถนน			
	() 6. ค่าขนส่ง			
	() 7. ค่าเช่าที่ดิน			
	() 8. อื่นๆ.....			
() 3. เสียสิ่งใด เสียทั้ง ๓ อย่าง	() 1. ค่าจ้างสิ่งใด			
	() 2. ค่าอาหาร			
	() 3. ค่าแรงงานคน			
	() 4. ค่าเช่าที่ดิน			
	() 5. อื่นๆ.....			
				รวมรายจ่ายค่าเช่า
				บาท/ปี
				รวมรายจ่ายค่าส่วน
				บาท/ปี
				รวมรายจ่ายสิ่งใด
				บาท/ปี

5. รายละเอียดและคาบเวลาในแต่ละขั้นตอนการปลูกข้าว

- 5.1 ข้าวนาปี 1. ใด เดือน.....ระยะเวลา.....วัน
2. หว่าน, คำน้า เดือน.....ระยะเวลา.....วัน
3. เกี่ยวข้าว เดือน.....ระยะเวลา.....วัน
4. อื่นๆ

- 5.2 ข้าวนาปรัง 1. ใด เดือน.....ระยะเวลา.....วัน
2. หว่าน, คำน้า เดือน.....ระยะเวลา.....วัน
3. เกี่ยวข้าว เดือน.....ระยะเวลา.....วัน
4. อื่นๆ

6. นอกจากอาชีพที่ท่านทำอยู่ประจำแล้ว งานหรืออาชีพเสริมที่ท่านทำคือ

รายได้จากอาชีพเสริมต่อเดือน x 12 = ... บาท/ปี

7. จากข้อ 3, ข้อ 3.1 และข้อ 6 รวมรายได้ยังไม่หักค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น บาท/ปี

รวมค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนทั้งสิ้น.....บาท/ปี

รวมรายได้สุทธิ บาท/ปี

(ผู้สัมภาษณ์กรอกเอง)

8. ท่านใช้อุปกรณ์และเครื่องจักรเครื่องยนต์ใดบ้างต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

8.1. อุปกรณ์และเครื่องมือเพื่อการเกษตร

- () 1. รถไถนํ้า
() 2. รถไถ หรือรถลากข้าว
() 3. เครื่องเกี่ยวข้าว, นวดข้าว
() 4. อุปกรณ์พ่นยาปราบศัตรูพืช
() 5. เครื่องสูบน้ำ

8.2 เครื่องอำนวยความสะดวก

- () 1. จักรยาน () 6. พัดลม
() 2. วิทยุ () 7. ตู้เย็น
() 3. เตาแก๊ส
() 4. หม้อหุงข้าวไฟฟ้า
() 5. รถยนต์, รถจักรยานยนต์, มอเตอร์ไซด์

9. บกคิท่านเข้านอนเวลา น. /ตื่นนอนเวลา น.

โดยเฉลี่ยแล้วท่านนอนวันละ.....ชั่วโมง (ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้กรอก)

10. บกคิท่านเริ่มทำงานเวลา น. /เลิกงานเวลา..... น.

โดยเฉลี่ยแล้วท่านทำงานวันละ.....ชั่วโมง (ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้กรอก)

โดยเฉลี่ยแล้วท่านพักผ่อนวันละ.....ชั่วโมง (ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้กรอก)

15. ในอาชีพปัจจุบันท่านต้องการที่จะเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ อีกหรือไม่
- () 1. ไม่ต้องการ เหตุผล _____
- () 2. ต้องการ ผ่าน _____
- () 3. ไม่บอกเหตุผล
16. ท่านและสมาชิกในครอบครัวของท่านเป็นสมาชิกกลุ่มต่อไปนี้หรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1)
- () 1. กลุ่มอาชีพ (เช่น กลุ่มเกษตรกรกรรม, กลุ่มสหกรณ์, กลุ่มพ่อค้าหรือจักรสาน ฯลฯ)
ผู้ที่เป็นสมาชิกคือ () 1. ตัวท่านเอง () 2. สมาชิกภายในครอบครัว
- () 2. กองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนเฉพาะกิจ (เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต, ธนาคารข้าว กองทุนยา, กองทุนพัฒนาหมู่บ้านหรือกลุ่มตำบลกิจสงเคราะห์, ฯลฯ เป็นต้น)
ผู้ที่เป็นสมาชิกคือ () 1. ตัวท่านเอง () 2. สมาชิกภายในครอบครัว
- () 3. องค์การประชาชน (เช่น กรรมการพัฒนาหมู่บ้าน, อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน, ลูกเสือชาวบ้าน, ทส.บช., กลุ่มเยาวชน ฯลฯ)
ผู้ที่เป็นสมาชิกคือ () 1. ตัวท่านเอง () 2. สมาชิกภายในครอบครัว
- () 4. ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ
17. ท่านคิดว่ารายจ่ายที่ท่านต้องใช้จ่ายงานอาชีพและใช้จ่ายภายในครอบครัวรวมกันเมื่อหักลบกับรายได้ของท่านแล้ว ท่านคิดว่าพอเพียงหรือไม่อย่างไร
- () 1. ไม่พอเพียง () 2. ไม่ค่อยพอเพียง () 3. ค่อนข้างพอเพียง () 4. พอเพียง
18. รายได้กับรายจ่ายที่ท่านระบุข้างต้นเปรียบเทียบกับ 3 ปีก่อนท่านคิดว่าเวลาไหนสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวดีกว่ากัน
- () 1. น้อยพอกัน () 2. เมื่อ 3 ปีก่อนดีกว่า () 3. ดีพอกัน () 4. ปัจจุบันดีกว่า
- ไม่จริง ไม่ค่อยจริง ค่อนข้างจริง จริง
19. ถนนภายในหมู่บ้านสามารถใช้เดินทางได้
- อย่างสะดวกทุกฤดูกาล () 1. () 2. () 3. () 4.
20. การเดินทางติดต่อกับหมู่บ้านอื่นๆค่อนข้างลำบาก () 1. () 2. () 3. () 4.
21. ภายในหมู่บ้านของท่านมีไฟฟ้าใช้
- อย่างเพียงพอทั่วถึง () 1. () 2. () 3. () 4.
22. ปัจจุบันคนในหมู่บ้านของท่านสามารถเข้าโทรศัพท์
- เพื่อการติดต่อได้อย่างสะดวก () 1. () 2. () 3. () 4.
23. การบริการส่งธนาณัติหรือสิ่งของทางไปรษณีย์
- มีความสะดวกมากขึ้น () 1. () 2. () 3. () 4.

- ไม่จริง ไม่ค่อยจริง ค่อนข้างจริง จริง
24. อุทกสถานของท่านสามารถเดินทางไปต่างประเทศ
ได้อย่างสะดวก () 1. () 2. () 3. () 4.
25. โดยรวมแล้วบริการพื้นฐานดังกล่าวข้างต้นภายในหมู่บ้าน
ของท่านเมื่อเปรียบเทียบกับ 3 ปีก่อนดีขึ้นมาก () 1. () 2. () 3. () 4.
26. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพมากน้อยเพียงใดจากสื่อต่อไปนี้
	ไม่เคย	ค่อนข้างน้อย	ค่อนข้างมาก	มาก
() วิทยุ	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
() หนังสือพิมพ์	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
() โทรทัศน์	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
() วารสาร, นิตยสาร	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
() เสียงตามสาย, หอกระจายข่าว	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
() กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
() ชาวราชการในอำเภอ	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
() นักการเมือง	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
27. สภาพชีวิตของผู้คนในหมู่บ้านของท่านปัจจุบันเป็นอย่างไรในเรื่องต่างๆดังนี้
	ไม่จริง	ไม่ค่อยจริง	ค่อนข้างจริง	จริง
1. ในหมู่บ้านของท่านยังคงมีกิจกรรม
กีฬา, กติกา ฯลฯ เป็นประจำ	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
2. เริ่มมีความขัดแย้งไม่เข้าใจกันมากขึ้น	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
3. เริ่มมีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของ
โรคเอดส์มากขึ้น	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
4. เริ่มมีการระบาดของสารระเหยเช่น
กัญชา, กาว แพร่เข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้น	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
5. เริ่มมีการลักขโมย, ชิงทรัพย์มากขึ้น	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
6. ชาวบ้านประสบปัญหาการรวมสิทธิ์ที่ดินทำกิน	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
7. อื่นๆ (ระบุ _____)	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
28. เมื่อมีเหตุการณ์ผิดปกติเกิดขึ้น คนในหมู่บ้าน
ยังให้ความช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันเป็นอย่างดี () 1. () 2. () 3. () 4.
29. หมู่บ้านของท่านนั้นคนสูงอายุยังมีบทบาทในการเสนอ
ความคิดเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน () 1. () 2. () 3. () 4.

30. โดยสรุปความปลอดภัยของหมู่บ้านของท่านเมื่อเปรียบเทียบกับ 3 ปีก่อนท่านคิดว่าช่วงเวลาใด
มีความปลอดภัยกว่ากัน

() 1. ไม่ปลอดภัยพอกัน () 2. เมื่อ 3 ปีก่อนปลอดภัยกว่า () 3. ปลอดภัยพอกัน () 4. ปัจจุบันปลอดภัยกว่า

31. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังต่อไปนี้ของชุมชนบ่อยครั้งเพียงใด

ไม่เคยร่วม ไม่ค่อยบ่อย ค่อนข้างบ่อย ร่วมทุกครั้ง

1. การเข้าร่วมประกอบพิธีในวันสำคัญทางศาสนา () 1. () 2. () 3. () 4.

เช่น วันวิสาขบูชา, วันเข้าพรรษา

2. การเข้าร่วมงานขาย, งานแต่งงาน, งานรับบ้านใหม่ () 1. () 2. () 3. () 4.

3. การร่วมกันทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เช่น () 1. () 2. () 3. () 4.

ขุดลอกคลอง, ซ่อมแซมถนน, สะพาน

4. การเข้าร่วมโครงการพัฒนากับเจ้าหน้าที่ราชการ () 1. () 2. () 3. () 4.

5. การลงแรงในการประกอบอาชีพของเพื่อนบ้าน () 1. () 2. () 3. () 4.

32. เวลาในการฝึกสอนท่านทำกิจกรรมต่อไปนี้บ่อยเพียงใด

ไม่เคย ไม่ค่อยบ่อย ค่อนข้างบ่อย บ่อยครั้ง

1. การดำน้ำ, ถักปลา () 1. () 2. () 3. () 4.

2. ตีมสูราสังสรรค์ () 1. () 2. () 3. () 4.

3. ปูกลีซสวนครัว () 1. () 2. () 3. () 4.

4. ดูโทรทัศน์, ฟังวิทยุ () 1. () 2. () 3. () 4.

5. อ่านหนังสือ () 1. () 2. () 3. () 4.

6. ทำงานพิเศษเต็มรายได้ () 1. () 2. () 3. () 4.

7. ไปเที่ยวในตัวเมืองหรือตัวจังหวัด () 1. () 2. () 3. () 4.

8. อื่นๆ (ระบุ) () 1. () 2. () 3. () 4.

ไม่ได้ ได้รับประโยชน์ ไม่ได้ ได้รับประโยชน์
ประโยชน์ บ้าง ประโยชน์ มาก

33. การจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มอาชีพ หรือ ชกส. ขึ้น

ในชุมชนท่านคิดว่าจะได้รับประโยชน์หรือไม่เพียงใด () 1. () 2. () 3. () 4.

ไม่จริง ไม่ค่อยจริง ค่อนข้างจริง จริง

34. กลุ่มต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้น สอดคล้องกับความต้องการ () 1. () 2. () 3. () 4.

ของคนในชุมชน

	ไม่จริง	ไม่ค่อยจริง	ค่อนข้างจริง	จริง
35. หากท่านคิดจะลงทุนในอาชีพบางอย่าง ท่านจะ ตัดสินใจทันที	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
36. การลงทุนบางอย่างแม้จะได้ผลตอบแทนคุ้มค่า แต่ถ้าจะต้องเสี่ยงกับการขาดทุนท่านจะอยู่เฉยๆดีกว่า	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
37. ความก้าวหน้าในอาชีพขึ้นอยู่กับดวงชะตาของท่าน	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
38. ความสำเร็จในชีวิตขึ้นอยู่กับผู้ดุษฎีดำดู่	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
39. ความมานะพยายามไม่เพียงพอประกันว่าเราจะ ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
40. คนที่ทำงานอย่างขยันหมั่นเพียรและจริงจังย่อมประสบ ความสำเร็จ	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
41. ปัญหาอุปสรรคในการทำงานเป็นเรื่องธรรมดา หากท่านประสบปัญหาอุปสรรคมาก ส่วนใหญ่ ท่านจะคิดถึงปัญหาไป	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
42. ข่าวสารความรู้ที่ท่านได้รับจากสื่อต่างๆ (จากทีวี, วิทยุ, หนังสือพิมพ์) นั้นนำมาปรับ ใช้ในการดำเนินชีวิตได้น้อย	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
43. งานการประกอบอาชีพท่านได้มีการวางแผน	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
44. ท่านได้ตรวจสอบติดตามผลเป็นระยะๆว่า การทำงานมีอุปสรรคอย่างไรบ้าง	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
45. ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีความ คิดเห็นแตกต่างจากท่านเสมอ	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
46. ท่านไม่เบื่อกับที่จะรับฟังข้อถกเถียง ที่หลากหลาย ในที่ประชุม	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
47. ท่านคิดว่าใน 3 ปีข้างหน้าหมู่บ้านของท่าน จะพัฒนาขึ้นจากเดิม	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
48. ในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาของหมู่บ้านการ รับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย ว่าจะก่อให้เกิด เกิดความแตกแยกขัดแย้ง	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.

	ไม่จริง	ไม่ค่อยจริง	ค่อนข้างจริง	จริง
49. ท่านคิดว่าความจริงเพียงใดกับคำพิงเพยที่ ว่า...				
"พูดไปสองไพเบี้ยนึ่งเสียตาดึงทอง"	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
50. ในการทำกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านท่านยินดีที่จะเข้ามามีส่วนร่วม	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
51. ในการดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้านทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านมีความสำคัญเท่าๆกัน	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
52. โดยปกติ ท่านจะไปทำงานและกลับบ้านในช่วงเวลาที่ไม่นานจน	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
53. การตัดสินใจเลือกซื้ออุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าส่วนใหญ่นั้นซื้อตามเพื่อนบ้าน	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
54. งานที่ท่านทำอยู่ปัจจุบันนี้เพียงต่อสุขภาพ	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
55. ในการประกอบอาชีพท่านมีการกำหนดเป้าหมายของความสำเร็จไว้	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
56. ภายในครอบครัวของท่าน อยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
57. โดยปกติสมาชิกในครอบครัวของท่านมีโอกาสรับประทานอาหารร่วมกันโดยพร้อมหน้า	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
58. ครอบครัวของท่านมีโอกาสไปเที่ยวด้วยกันบ่อย	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
59. ในครอบครัวของท่านมีการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันบ่อยครั้ง	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
60. ภายในครอบครัวของท่านมีการขัดแย้งไม่เข้าใจกันเป็นประจำ	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
61. สมาชิกในครอบครัวของท่านยังคงเชื่อฟังคำแนะนำจากผู้อาวุโสอยู่	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
62. สุขุมหรือทำให้เป็นโรคมะเร็งได้ง่าย	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
63. คัดมสุราเสมอๆเป็นการบารุงสุขภาพ	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
64. ส่วนใหญ่ท่านยังรับประทานอาหารประเภทสุกๆดิบๆอยู่ (ปูคอง, กุ้งแช่น้ำปลา, แหนม, ชกเล็ก)	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.
65. ท่านยังมีสุขภาพแข็งแรงดีอยู่	() 1.	() 2.	() 3.	() 4.

- 66.ในรอบปีที่ผ่านมาสมาชิกในครอบครัวของท่าน
ได้พบแพทย์เพื่อรักษาอาการป่วยไข้อยู่ครั้ง () 1. () 2. () 3. () 4.
- 67.ที่บ้านท่านมักมีอาการนอนหลับพักผ่อนเวลาเจ็บป่วย () 1. () 2. () 3. () 4.
- 68.ปัจจุบันการได้รับการบริการจากสถานอนามัยสะดวกมากขึ้น () 1. () 2. () 3. () 4.
- 69.ในหมู่บ้านของท่านเริ่มมีปัญหาน้ำเน่าเสียมากขึ้น () 1. () 2. () 3. () 4.
- 70.ในหมู่บ้านของท่านเริ่มมีปัญหาอากาศเสียเนื่องจาก
กลิ่นหรือฝุ่นละออง, ครีดยับเพิ่มขึ้น () 1. () 2. () 3. () 4.
- 71.ในหมู่บ้านของท่านเริ่มมีปัญหาเสียงรบกวนจาก
สถานพาหนะและเครื่องใช้ต่างมากขึ้น () 1. () 2. () 3. () 4.
- 72.ในหมู่บ้านของท่านเริ่มมีการบุกรุกทำลายป่ามากขึ้น () 1. () 2. () 3. () 4.
- 73.สาเหตุของปัญหาดังกล่าวขัดขวางวิถีชีวิตของท่านเพราะ (หากข้อ 69-72 ตอบไม่จริง ไม่ต้องตามข้อนี้)

[illegible]

74. ท่านมีน้ำจากแหล่งใดและท่านมีวิธีการเตรียมน้ำสำหรับดื่มและปรุงอาหารอย่างไร

แหล่งน้ำ	น้ำฝน	บ่อ, บึง, คลอง	บ่อบาดาล	ประปา	ชลประทาน	วิธีการเตรียมน้ำ			ความเพียงพอ	
						1. ฆ่าเชื้อด้วยยา	2. แกว่งสารพิษ, ใช้น้ำที่ตกตะกอน	3. ต้มหรือกรอง	1. ไม่พอ	2. พอใช้ตลอดปี
1. น้ำเพื่อการเกษตร										
2. น้ำใช้										
3. น้ำดื่ม										

75. จำนวนห้องและลักษณะการอาศัยที่น่ายานตัวบ้านของท่าน

- () 1. เป็นห้องแถวเอนกประสงค์ทั้งหมด () 3. แบ่งเป็นสัดส่วนห้องนอน, ห้องครัว, ห้องเอนกประสงค์
() 2. แบ่งเป็นห้องเอนกประสงค์และห้องนอนเฉพาะ

76. ท่านมีสัตว์เลี้ยง เช่น วัว, ควาย, หมู หรือไก่ ถ้ามีท่านเลี้ยงสัตว์เหล่านั้นที่ไหน

- () 1. ไม่มี () 2. มีเลี้ยงไว้ที่ด่อนบ้าน () 3. มีเลี้ยงไว้ที่นอกบ้าน () 4. มีปล่อยอิสระ

77. การระบายน้ำ

- () 1. ระบายลงที่ด่อนบ้าน หรือภายนอกบริเวณบ้าน
() 2. มีทางระบายออกนอกบ้าน () 3. มีทางระบายลงท่อสาธารณะ

78. การกำจัดขยะ

- () 1. ทิ้งลงที่ด่อน, ภายนอกบริเวณบ้าน () 3. ทิ้งถังขยะของตนและนำมากำเก็บ
() 2. ทิ้งข้างบ้าน, ลาดคลอง หรือที่สาธารณะ () 4. ใช้วิธีการเผาหรือฝัง
() 3. ทิ้งถังขยะสาธารณะ () 5. ทิ้งถังขยะของตนแล้วเผาหรือฝัง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย. รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย ปี 2535.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เสริมกิจ, 2536.

กองวิชาการและแผนงาน, กรมการพัฒนาชุมชน. ผลการประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ปี 2537 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน(กชช.2ค.) ของอำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา. ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบทกระทรวงมหาดไทย : กองวิชาการและแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน, 2537. (เอกสารโรเนียว)

จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร. วิถีวิทยาศาสตร์สังคมไทย: วิถีใหม่แห่งการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : เอคิสัน เพรสปริ้นท์, 2537.

ประสงค์ เต็มชวาลา. ความจำเป็นพื้นฐานกับการพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2529.

ปกรณ ปรียากร. "ทฤษฎี แนวคิด และกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา" เอกสารประกอบวิชาการ เอกสารโรเนียว. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2530.

ศศิยา สุวรรณชอุ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

ณัฐพล ชื่นธโชย. รายงานการวิจัยเรื่องผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อการเคลื่อนย้ายแรงงาน. สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2528.

ศิเรก ฤกษ์ทราย. "คุณภาพชีวิต" ข่าวสารเกษตรศาสตร์. 28, 6 (ธันวาคม 2526 - มกราคม 2527) : หน้า 98-101.

พระเทพเวที. "คุณภาพชีวิตตามนัยแห่งพุทธธรรม" วารสารสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา. ฉบับครบรอบ 25 ปี(พ.ศ.2533) : หน้า 1-6.

พัฒน์ กิติธรรมาภรณ์. "นันทนาการและธุรกิจเพื่อคุณภาพชีวิต" วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ. 15,1(กรกฎาคม-ธันวาคม 2531): หน้า 42-61.

วิศนุ เบ็งย่อง. แนวโน้มการพัฒนาชนบทไทย ปี คศ. 2000. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัย คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2534.

ศรีวงศ์ สุมิตร และสาธิตี วรปัญฑูร. เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

สนิท สมิครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับพัฒนาการของสังคม. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2525.

สุพรรณิ ไชยอำพรและสนิท สมิครการ. รายงานวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของคนไทยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาวเมืองกับชาวชนบท. สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2534.

สุพรรณิ ไชยอำพรและสนิท สมิครการ. การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนา. โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2536.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. การคาดคะเนผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาการเกษตร และสาขานอกเกษตรของจังหวัดฉะเชิงเทราในช่วงปี 2531-2539. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2538.

สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา ,กระทรวงอุตสาหกรรม. ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ.2534. ฉะเชิงเทรา, 2535.

ภาษาอังกฤษ

Alpha Research Co.,Ltd. Thailand in Figures 1992-1993.Bangkok: Teerapong Printing,1994.

Campbel, "Aspiration,Satisfaction and Fulfillment" in A.Cambell and P.E.Converse , The Human Meaning of Social Change. New York:Russell Sage Foundation,1972.

Casson, Mark. The Entrepreneur,an Economic Theory. Oxford, England : Martin Robertson & Company Ltd.,1982.

Day and Orose Leelakullthanit. "An Exploratory Cross-Cultural Study of Quality of Life :A Comparison of Samples from Thailand and the United States" Proceeding of the Second International Conference on Marketing and Development. James E. Littlefield and Magdolna Csath,eds. Blackburg, Viginia,1988.

Hebert, Robert F. The Entrepreneur : Mainstream Views and Radical Critiques . New York ,USA : Greenwood Press,1988.

Kao , John. Entrepreneurship Creativity and Organization.
New Jersey ,USA : Prentice Hall , 1989.

Kilby , Peter. Entrepreneurship & Economic Development. New York,
USA : Free Press ,1971.

Liles ,Patrick R. New Business Ventures and The Entrepreneur.
Illinois ,USA : Richard D. Irwin,1974.

Marris ,Peter and Somerset ,Anthony. African Businessmen: A Study
of Entrepreneurship & Development in Kenya.Bristol,
England : Western Printing Services ,1971.

McCelland ,David C. The Achieving Society .New York ,Free Press
Collier-Macmillan,1967.

Orose Leelakulthanit. "Measuring Life Satisfaction in Thailand;
A Marketing Perspective" Thesis(Ph.D):Indiana University,
1989.

Rao,T.Venkateswara & Pareek, Udai. Developing Entrepreneurship.
Ahmedabad ,India : Sanjiv Printery ,1978.

Sexton, Donald L. and Bowman-Upton, Nancy B. Entrepreneurship Creativity and Growth .New York ,USA : Macmillan Publishing Company ,1991.

Schollhammer, Hans. Entrepreneurship and Small Business Management. Canada : John Wiley & Son, 1979.

Suranyi-Unger, Theodore Jr. "Consumer Behavior and Consumer Well-Being : An Economist's Digest " Journal of Consumer Research. 8 (1981): P.132-143.

United Nations. Guidelines on Methodological Approaches to The Conduct of a Regional Survey of The Quality of Life as and Aspect of Human Resources Development. New York,1990.

ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์

ชื่อ - นามสกุล : นายมณฑป เอกสิงห์ชัย

ภูมิลำเนา : 31/939 ถนนรามคำแหง แขวงมีนบุรี
เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา : ปริญญาตรี รัฐศาสตร์บัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง
วิชาเอกรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533

ปริญญาโท พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) เกียรตินิยมดี
วิชาเอกการวิเคราะห์และวางแผนทางสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2538

ที่อยู่ปัจจุบัน : 31/939 ถนนรามคำแหง แขวงมีนบุรี
เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร 10510
โทรศัพท์ 916-5486